

انہیرے تور اور

حمید رازی

ترتیب

9	راجا رسالو	○ پوکھو
11	بین اوکری	1. جنگ دی چھادیں
17	حما توما	2. جیل واسی
26	ایڈل ماجا پیریں	3. جگنو
38	مایا کوٹو	4. فلوئی تنھا
42	جیمز ایپے	5. پناہ گیر
48	ایولین اودالودا	6. حوا دی دھی
58	بیسی ہیڈ	7. مین دیوتا دی اڈیک
66	سندیوی میگوننا	8. ازاری
68	پیٹر سانگا	9. گھس بیٹھیا
74	آئی کوینی	10. مشرائنو
80	لتیپا اولے سنگولی	11. سودا
87	گریس اوگوٹ	12. سکھنی ٹوکری
95	ڈورس لینک	13. سور
103		14. لکھاریاں بارے جانکاری

پوکھو

پاکستان پنجابی ادبی بورڈ ہن تک کہانیاں دیاں 32 کتاباں چھاپ چکا اے۔
 تہاڑے ہتھ والی کتاب ”انھیرے توں دُور“ 33 ویں کتاب اے۔ ایسہ افریقہ
 دے مئے پر مئے کہانی کاراں دیاں کہانیاں نیں جہناں توں حمید رازی ہوراں
 بہوں سوہنے رنگ وچ ترجمہ کیتا اے۔ ترجمے وچوں اوہناں کہانیاں دی اصل
 رُوح وی نظر آوندی اے تے اوہناں کہانیاں وچ افریقی رسماں رواجاں تے
 ریتاں نوں موضوع بنایا ای گیا اے۔ ایہدے نال نال افریقی مکاں دی سامراج
 خلاف جدوجہد وی ایہناں کہانیاں دا وڈا موضوع اے۔

پاکستان پنجابی ادبی بورڈ نے دُنیا بھر دے وڈے فکشن نوں پنجابی زبان وچ
 لیادوں دا جہڑا ٹیچا بنایا ہويا اے، ایسہ کتاب اوے سلسلے دی ای اک کڑی اے۔
 بورڈ ایس توں پہلاں شفقت تنویر مرزا ہوراں دے ”بوہا کوئی نہ“ تے
 ”لوہاگ“ تے افضل احسن رندھاوا ہوراں دے ”پٹ بھج“، ”کالا پَنڈا“
 تے ”پہلوں دس دتی گئی موت دا روزناچھ“ ورگے ترجمے چھاپ چکیا اے۔
 اُمید اے ساڈی ایسہ کوشش تہانوں پسند آوے گی۔

راجا رسالو

جنگ دی چھاویں

اوس دیھاڑے تن فوجی پٹنڈ آئے. اوہناں نوں ویکھ کے گلڑیاں تے بکریاں تتر بتر ہو گئیاں. اوہ بار گئے تے شراب لئی آکھیا. اوہ مکھیاں وچکار شراب پیندے رہے. ”امو“ جیہڑا باری وچ بیٹھا ہویا پیو دے جاوَن دی اڈیک وچ سی، اوہناں نوں نکدا رہیا. اوہناں دوہاں نے ریڈیو سنیا. اوہدے پیو نے ایسہ ریڈیو اک ٹبر کولوں لتا سی جنوں جنگ کارن شہر چھڈنا پیا. ریڈیو چٹے کپڑیاں نال ڈھکیا ہویا سی تاں جے ایسہ کوئی گھر دی شے نظری آوے. اوہناں ملک وچ بمباری دیاں خبراں سنیاں. اوہدے پیو اپنے وال سدھے کیتے تے ودھی داڑھی اُتے آفٹر شیو ملیا. فیرا ونے اپنا پراتا پھٹیا کوٹ پاوَن دی کوشش کیتی.

”امو“ اپنے پیو توں رُسیا باری توں باہر ویکھن لگ پیا. پچھلے ست دیھاڑیاں توں کالا برقع پائی اک عورت اوہناں دے گھر دے کولوں دی لنگھدی. اوہ پٹنڈ توں لنگھ کے وڈی سڑک توں ہو کے جنگل وچ غایب ہو جاندی. امو اوہنوں اڈیکدا رہیا. وڈیاں وڈیاں خبراں مک گئیاں سی. ریڈیو نے دسیا اوس رات چن گرہن ہو سی. امو دے پیو مڑھکا پونجھیا تے اوکھا ہو کے بولیا ”چن گرہن نال کینہڑا جنگ مک جاوے گی.“

”چن گرہن کیسہ ہوندا اے؟“ امو پچھیا.

”اودوں پوری دنیا وچ انھیرا ہو جاندا اے تے عجب گلاں ہوندىاں نیں.“

پہلیاں ہوئیاں سن۔ اوہدے دوسے بیلیاں نے اوہدے ول دھیان نہ دتا۔ اوہ کھیاں اُڑاندے رہے تے کھینڈ دے رہے۔ اوہناں دیاں بندو قان میز اُتے پٹیاں ہوئیاں سی۔ امود گہ کیٹا اوہناں اُتے نمبر لگے ہوئے سن۔ فوجی بولیا ”تیرے پیو نے تیرا تال ایس لئی رکھیا اے جے تیرے وڈے وڈے ہونٹھ نیں؟“ اوہدے بیلیاں امود ول تکیا تے ہس پئے۔ امود نے سر ہلا دتا۔ ”توں چنگا فنڈا ایس۔“ اوہ بولیا۔ اوہ ٹرکیا تے فیر ہوو لہجے وچ بچھیا ”توں اوہ عورت دیکھی اے جیٹری اپنا مونہ کالے کپڑے تال دھکی رکھدی اے؟“

”نہیں۔“

فوجی نے امود نوں دس کوہو دتے تے آکھیا ”اوہ جاسوس اے ساڈے ویریاں دی مدد کردی اے جے توں اوہناں دیکھیں تے سانوں ضرور دیس۔“ امود نے پیسے نہ لے تے پرت کے پوٹھیاں چڑھ گیا۔ اوہ فیر باری وچ آکے بہ گیا۔ سپاہی کدی کدی اوہناں تک لیندے۔ اوہناں گرمی لگی تے اوہ باری وچ ای سوں گیا۔ کالوں دی کال کال نے اوہناں چگا دتا۔ بچھلا پھر ہن شام وچ بدلد جا رہیا سی۔ فوجی بار وچ اُپاسیاں لے رہے سن۔ خبراں دا ویلا ہو گیا سی۔ اوہ دن وچ مرن والیاں دی گھتری سمجھے پتا خبراں سُندا رہیا۔ اناؤنسنوں غشی پے گئی اوہنے اُپاسی لئی، معافی منگی تے لڑائی دی باقی تفصیل دی۔

امود نے آل دوالے دیکھیا عورت پہلاں ای جا چکی سی۔ سپاہی بار وچوں نکل گئے ہوئے سی۔ اوس اوہناں نوں کچے کچے مکاں تے بیٹھ دھوڑ چوں لنگھدے تکیا۔ امود پوٹھیاں توں تھلے آگیا تے فوجیاں دے پیچھے پیچھے ٹرن لگ پیا۔ اوہناں وچوں اک نے فیض لاہ دتی ہوئی سی تے اک دی پتلون تھلے ڈگ رہی سی۔ امود وڈی سڑک بیکر اوہناں دے پیچھے ٹردا رہیا۔ جدوں اوہ جنگل وچ وڑ گیا اوہناں اپنا رستا بدل لیا۔

”جیوس کہ؟“

اوہدے پیو نے سگریٹ جلایا ”اودوں مردے چلن تے گاؤن لگ پیندے نیں“ توں رات نوں باہر نیں رہنا گرہن بچے کھاندا اے۔“

امود نے سر ہلا دتا۔ اوہناں لیہناں گلاں اُتے یقین نہیں سی۔ اوہدا پیو مسکرایا ”امود نوں دس کوہو دتے تے آکھیا ”ریڈیو بند کر دے“ جنگ دیاں خبراں پالاں لئی چنگیاں نہیں ہوندیاں۔“

امود ریڈیو بند کر دتا۔ اوہنے بوہے وچ کھلو کے اپنے وڈے وڈے لئی دعا کیٹی۔ دعا گروں اوہنے بریف کیس چکیا تے باہر نکل گیا۔ امود بساں دے اڈے بیکر اوہناں جانڈیاں دیکھدا رہیا جدوں اوہ بس اندر وڑ گیا امود نے فیر ریڈیو لا لیا۔ اوہ باری وچ بہ کے اوس عورت نوں اُڈیکدا رہیا۔ آخری وار جدوں اوہنے اوس نوں تکیا اوہ دھواں چھڑدی جا رہی سی۔ پالاں لہتی ٹیڈ چھڑ دتی تے اوہناں دیکھن لگ پئے۔ اوہ آکھدے اوہدا پرچھاواں کوئی نہیں۔ اوہ کنتدے اوہدے پیر زمین نوں نہیں چھوہندے۔ اوہ جدوں لنگھدی بچے اوہناں شیواں مار دے، اوہ رکدی، نہ منھی ہوندی تے نہ پیچھے مڑ کے دیکھدی۔

گرمی ودھ گئی سی۔ اگوں بچھوں اوازاں تے رولا گولا گھٹ گیا سی۔ لوک اوکھت نال اپنے کم کر رہے سی، جیوس نیندر وچ ٹردے ہوون۔ تن فوجیاں کھجور دی شراب پیتی تے تاش کھینڈ دے رہے۔ امود دیکھیا جدوں وی کوئی پال اوہناں کول جاندا اے اوہ اوہناں بلاندے نیں تے پیسے دیندے نیں، امود پوٹھیاں راہیں تھلے آیا تے نیواں نیواں ہوکے بار کولوں دی لنگھیا۔ فوجیاں نے اوہناں تکیا تے کول سد لیا ”تیرا تال کیہ اے؟“ اوہناں وچوں اک نے پچھیا۔ امود ٹھہر کے، شرارت نال گنکیا تے بولیا ”گرہن“ سپاہی ہس پیا تے اوہدے مونہ اُتے جھک دتا۔ اوہدے چہرے دیاں ناٹاں

اوہناں نوں پتہ سی اوہ کیسہ کرن جا رہے سن۔ اوہ تر کھٹا ٹریا تاں جے عورت اوہدی اکھ دے سامنے رہوے، اوہ نگھنے رکھاں وچ اوہدا پچھا کردا رہیا۔ اوس پھٹے پرانے کپڑے خانی شال تے کالا برقع پایا ہویا سی۔ اوہدے سر اُتے سوہی ٹوکری سی۔ اوہ ایسہ سکان بھل گیا اوہدا پرچھاواں ہے سی کہ نہیں، اوہدے زیر زمین نوں چھوہندے سی کہ نہیں۔ اوہ ادھ بے مکاناں تے ڈگیاں واڑھیاں چوں لنگھیا۔ اوس سکھتی سینٹ فیکٹری دیکھی، مٹیاں اٹاں، روڑے تے مزدوراں دے ویران گھر تھے۔ اوہ اک ٹکھ کولوں دی لنگھیا جتھے اک جنور دا پنجریا ہویا سی۔ اوتھے اک سب ڈالی توں ڈگاتے جڑھاں وچ وڑ گیا۔ کچھ دور پہاڑی اُتے اوس لوکاں نوں جنگلی گیت اُچی اواز وچ گاوندیاں سنیا۔

اوہ اوہوں تیکر عورت دا پچھا کردا رہیا جدوں تیک فوجی روڑے تیکر نہ اپڑ گئے، غار دی تھوڑی جیسی لود وچ کچھ پرچھاویں باہر نکلے، اوہناں اوہوں گھیر پالتا، اوہوں چھوہیا تے غار اندر لے گئے۔ اوس اوہناں دیاں تھکیاں اوازاں سنیاں اوہناں اوہدا شکریا ادا کیتا۔ جدوں عورت باہر نکلی اوہدے کول ٹوکری نہیں سی۔ جھکھے بچے تے پھٹے پرانے کپڑے والیاں اوہوں ادھ پہاڑیاں تیکر چھڈن آئیاں۔ پرتن توں پہلاں اوہناں اوہوں چھوہیا جیویں فیر اوہ خورے نہ دیکھ سکے۔

اوہ اوہدا پچھا کردا رہیا جدوں تیکر فوجی دریا تیکر نہ اپڑ گئے، اوہ انج ٹر رہی سی جیویں کوئی ان ذمہ طاقت اوہوں کچھ رہی ہووے۔ اموو کالے پانی وچ اٹلیاں کشتیاں تے چکڑاں بھرے کپڑے دیکھے۔ اوہنے روٹیاں، کوکا کولا دے ڈبے تے کھاؤن دیاں ہور شیواں پانی وچ رڑھ دیاں نکلیاں۔ جدوں اوہنے فیر دیکھیا اوہوں لگا ایسہ بیڑی نہیں میرے جنور سن۔ اوہنے دریا کنڈھے پرانے نوٹ تھے۔ واء وچ بدبو کھلری ہوئی سی۔ اوہنے اپنے کچے ساہ لین، کھٹن تے ٹھکن دی اواز سی۔ اوہنے اک سپاہی دی اواز

بچان لئی اوہ دو جیاں نوں تر کھٹا ٹرن دا اکھ رہیا سی۔ اموو رکھ تھلے لک گیا۔ فوجی اوہدے کولوں دی لنگھ گئے، کچھ چر بچھوں اوہنے اک چیک سنی۔ اوہناں عورت نوں پھرتا سی۔ اوہناں اوہوں گھیر پالیا۔

”ڈوبے کتھے نیں؟“ اک نے اُچی اواز وچ پچھیا۔ عورت چپ رہی۔

”پڑیل توں مرنا چاہندی ایں، اوہ کتھے نیں؟“

اوہ بولی نہیں۔ اوہدا سر جھکیا ہویا سی۔ اک سپاہی کھنکھاتے دریا ول جھک ویا۔

”گل کر! گل کر!“ اوہنے پتر مار دیاں اکھیاں۔

موٹے سپاہی نے اوہدا برقع پاڑ دتا تے زمین اُتے سٹ دتا۔ اوہ اوہوں چکن لئی تھلے ہوئی تے گوڑے بھار ٹک گئی اوہدا سر جھکیا ہویا سی، اوہدا سر گنجاتا پھٹاں تال

بھرا سی۔ اوہدے چہرے اُتے وی زخم سن۔ ڈھنڈنگے سپاہی نے اوہوں دھکا دتا۔ اوہ چہرے بھار ڈگ پئی۔ سورج نے پاسا پریتا تے اموو نے پہلی واری دیکھیا دریا وچ

مرے جنور نہیں لاشاں سن۔ ایسہ کافی وچ پھسیاں ہوئیاں سی تے ایسناں دیاں اکھاں باہر نکلیاں سن۔ اوہدے کچھ سوچن کرن توں پہلاں اوہنے اک ہور چیک سنی۔

عورت اُپر اُٹھ رہی سی تے اوہدے جتھ وچ برقع سی، اوہ موٹے سپاہی ول مڑی تے پورا کھلو کے اوہدے مونہہ اُتے جھک دتا۔ اوہنے برقع واء وچ لہرایا تے پاگلاں دا نگر

پکین لگ پئی۔ ڈوبے سپاہی پچھتے ہٹ گئے۔ موٹے سپاہی نے مونہہ صاف کیتا تے

بندوق چک لئی۔ فائر دی اواز سنن توں کچھ گھڑیاں پہلاں اموو، جتھے لکھا ہویا سی، اپنے

سر اُتے پراں دے پھر پھڑان دی دراؤنی اواز سنی۔ اوہ چمکدا ہویا جنگل وچوں دوڑ پیا۔

سپاہی اوہدے پچھے لگ گئے۔ اوہ مٹی دھوڑ چوں دوڑا ہویا لنگھ گیا۔ جدوں اوہ بھیج رہیا سی اوہنے پتر اُچ وچ اُٹو بیٹھا دیکھیا، جیٹرا اوہوں تاڑ رہیا سی۔ اوہ ٹکھ دیاں جڑاں وچ ڈگ پیا جدوں اوہدا سر زمین اُتے لگا اوہ دیاں اکھاں اگے اٹھرا ہو گیا۔

جدوں اوہنوں جاگ آئی آل دوالے رات کھلر گئی ہوئی سی۔ اوہنے لہیاں اکھاں
اگے انگاں لہریاں پر اوہنوں کچھ نظر نہ آیا۔ اوس سمجھیا اوہ انھا ہو گیا اے اوہ چکیا
تے بوہے ول دوڑ پیا۔ جدوں اوہ ول ہویا اوہنے باہر اوازاں تے ریڈیو تے جنگ
بارے خبراں سٹیاں۔ اوہ باری وچ آگیا تے حیران ہویا کہ اوہدی نظر برت آئی سی۔ اوہ
اسہ تک کے ہکا بکا رہ گیا جے اوہدا پو کرسی اُتے بیٹھا تین سپاہیاں نال کھجور دی
شراب پی رہیا سی۔ اموو دوڑدا پاپ کول گیا تے پاگلاں وانگ سپاہیاں بارے اوہنوں
دسیا۔

”تینوں رستوں دا شکر گزار ہوتا چاہیدا اے۔“ اوہدے پو نے آکھیا۔ ”ایہ تینوں
جنگل وچوں ایسے لے کے آئے نیں۔“ اموو نے اپنے آپ نوں سنبھالیا تے پاپ
نوں اوہ کچھ دس لگ پیا جو اوہنے سکھیا سی۔ پر اوہدے پو نے سپاہیاں ول ویکھیا تے
معلنی مقن دے ڈھنگ نال مسکرایا تے چتر نوں چکیا تے اندر لے گیا۔

جما توہا (ایتھوپیا)

جیل واسی

وڈیاں آساں لوکاں نوں مایوس کردیاں نیں۔ اسہ گل ایتھوپیا بارے ہوں پئی
اے۔ ساڈے ماں پو حقیقت پسند سی۔ اوہناں مذہ توں ای سائوں سکھایا سی کہ وڈیاں
شیواں دی خواہش نہیں کرنی۔ جدوں بندہ باہواں کھلاردا اے جو کچھ اوہدے کول
ہوندا اے اوہ وی کس جاندا اے۔ امیدے توں شکیرہ نکھیا، جو کچھ تہاڈے ہتھ وچ
آئے اوہدے اُتے خوش رہوو۔ جے تئیں ہوں منگو گے جو کچھ ہے اوہ دی گواچ
جاوے گا۔ پر ساڈے وچ کچھ لوک حرصی نیں۔ اوہناں دی گتھی آئے وچ لون برابر
اے۔ ایتھوپیا وچ اسہ قنون اے جو کچھ تہاڈے کول اے اوہدی راکھی کرو۔ حاکم نے
اپنے سنگی چھڑ دتے نیں، اوہ تیزی نال وفاداری بدلدا رہندا اے۔ اوہنے ڈراوے تے
قلام دا حکم دتا ہویا اے۔ تے اپنا ملک سبھ توں ودھ بولی دین والے دے حوالے کر
دتا اے۔ اوہ سوشلزم مخالف توں حمایتی بن گیا اے۔ اسہ سارا کچھ اوہ ایس لئی کر رہیا
اے جے سارے اختیار اوہدے ہتھ رہوں۔

اوہ پیوی جیٹری اپنے خوند کولوں محبت دی آس نہیں رکھدی خوش رہندی اے۔
اوہ ماں پو جو لہتی اولاد توں کچھ چاہندے نیں مایوس ہون گے۔ خدا کولوں دعا کرتے
معجزیاں دے سرتے زندا نہ رہوو۔ گھٹ خواہش، تھوڑی مایوسی، ہوں خوشی جے
تہانوں زیادہ لہجہ جانندی اے۔ ایس نوں تئیں غربت دا فلسفہ وی آکھ سکدے او۔ ایہ
فلسفہ پہلی وار اٹھارھویں صدی وچ سینٹ گیبرے نے دتا۔ اوہنے دسیا بندہ سکھنے
معدے نال کیویں خوش رہ سکدا اے۔ اوہدی اسہ کتاب مغرب وچ ہوں وک

سکدی سی جتنے لوک وزن دا زیادا خیال رکھدے نیں۔ اوہنے دس پائی کہ بندہ دن وچ اک دلیے کھانا کھا کے کج ڈھڈ بھر سکدا اے تے نال ای خبردار کیتا کہ نہ سوچنا کے نوں کس طرحاں موٹا تے ڈھلا کر سکدا اے۔ محرومی وچ خوش رہن دا گڑ وی دسیا۔ اوہنے امید وی مت دتی جے بہوں لبھن نال بندہ گھابر جاندا اے۔ زارے آکب توں بعد اوہ کلا سو بھوان اے۔ امید وی ساڈے سماج وچ عجب گل اے ایہجے تے سوچنا نفرت دی گل اے۔

گھٹ دی خاش تے جو کجھ ہے اوہدے اُتے خوش رہنا سالاں توں ساڈے کلچر دا حصہ اے۔ اسیں امیدے بارے سوچدے وی نہیں بس عمل کردے آں۔ ہلا گلا اودوں ہوندا اے جدوں حکمران لوبھی ہو جاندا اے۔ اخیر لے بادشاہ دی گل کریے تے اوہنے کھلے دیاں شیواں تے پڑول منگا کردتا۔ اسیں لہتی جھکھ ننگ نال خوش ساں پر اوہنے امید وی کھوہن دا جتن کیتا۔ اوہنوں بہوں پیسے چاہیدے سی اسیں نابری کیتی جو کجھ اوہدے پلے سی اوہ کھس گیا۔ گوریلیاں دا ذکر کرو اوہ آزادی، برابری، امن تے جمہوریت ورگیاں اُچیاں شیواں منگدے نیں۔ اوہ لہتی غلامی توں کجھ زیادا چاہوندے نیں۔ امید اسا؟ اوہ لڑ بھڑ رہے نیں تے اوکڑاں اوہناں دا مقدر۔ سینٹ گیرے امید کی اجازت نہ دیندا۔

امید وی گل حتیٰ اے پئی سارے ایتھوپین اوہدیاں گلاں اُتے عمل نہیں کردے، پرہن وی گھٹ دی خاش لوکاں دی حیاتی دا حصہ اے۔ ایہو زندا رہن دی راہ اے۔ جدوں تیس موت دی وادی وچ رہندے او صرف جیوندے رہنا وی وڈی گل گلدی اے۔ جیل واسی غربت وچ خوش رہن دے فلسفے دا چنگا نمونہ سی۔ میری رائے وچ اوہنوں تمنہ ملتا چاہیدا سی۔ ”ملزم نوں ویکھو“ مدعی نے پنجرے وچ بند بندے ول سیانت کروائی۔

”میرا خیال امید تیرہ دے دہاکے وچ ہووے گا۔ امید ہی صحت وی چنگی اے، ایہ ایتھوپیا دی ترقی وچ اپنا حصہ پاسکدا اے پر نہیں پچھلے دس سالاں وچ امید کدی جیل دے اندر ہوندا اے کدی باہر۔ جدوں امید سزا کدی اے امید نوں جرم کر کے مڑاندر آجاندا اے۔ امید ہر واری ایس گل دا دھیان رکھدا اے کہ اجیہا جرم کیتا جاوے جمدی سزا موت نہ ہووے۔ امید قنون دا ماہر اے۔ امید جیتی نال اپنا کیتا من جاندا اے۔ ایہنوں جیل آون دے کئی دل آؤندے نیں۔ امید جیل دا نشئی اے۔ امید جیل واسی اے۔ امید اندر پڑھدا رہندا اے تے قنون دے تیجے سال وچ اے۔ ذرا امیدے ول نکو۔ ساڈیاں جیلاں بھریاں ہوئیاں نیں، اسیں ایہناں نوں خالی کرنا چاہندے آں پر ایس نوں ضرور سزا ملنی چاہیدی اے۔ ہن بیکر امید جتھے واری پھنسا جا چکیا اے دسویں وار ہتھے چڑھ گیا تے ایہنوں موت دی سزا ہو جاوے گی۔ ایہنوں وی ایس گل دی خبر اے۔ مینوں شبہ اے اوہ نوویں واری جیل جاوے گا تے اوتھے عیاشی کرے گا۔ ایہنوں کج سزا دتی جاوے، کیہ جیل گھلیا جاوے؟ امید ایہو تے چاہندا اے یاں مزدور کیمپ وچ؟ پر اوہ تے خوش رہوے گا۔ میرا خیال اے ایہنوں چھڑ دتا جاوے۔ امیدے لئی ایہو سزا اے، جے امید فیرومی جرم کردا اے تے ایہنوں پھڑکے چھڑ دتا جاوے تاں جے امید دسویں وار جرم کر سکے، تہا اسیں ایہنوں سزا دیواں گے۔“ کامریڈ میجر جج۔

”جناب مینوں اعتراض اے۔“ جیل واسی دے وکیل نے کیا۔

”ملزم اپنا جرم من رہیا اے تے امید سزا دی چاہندا اے۔ امید حق اے ایہنوں سزا دتی جاوے۔ قنون وچ وی ایہو لکھیا اے۔ اسیں ایہنوں ازاد نہیں چھڑ سکدے۔“

”مینوں اتفاق اے“ جج نے کیا۔ ”سانوں ملزم نوں سننا چاہیدا اے۔ تاں جے

ایسوں سزا دتی جاسکے۔
 ”مہربانی جناب! میں ملزم نوں بلاندا آں۔“ ملزم جیہتی نال آکے کھلو گیا۔
 ”توں میونس گڈاویں؟“
 ”ہاں جی“ اک ٹھڑی اوواز۔
 ”ایسہ ٹھیک اے توں جتھے وار جیل گیا ایس؟“
 ”ایسہ پُکُل ٹھیک اے۔“
 ”توں ایس وار کیسہ جرم کیتا سی؟“
 ”میں دکان وچوں کوئی شے چکی سی۔“
 ”توں ایسہ مندا ایس؟“
 ”جی.....“
 ”تیرا کیسہ مسئلہ اے؟“
 ”میںوں جیل نال پیار اے۔“
 ”کیوں.....؟“

”میں غریب جیساں۔ ایسں اٹھ جی آکو کرے وچ رہندے سال۔ ہن میںوں وڈی تے کھلی تھان چنگی محسوس ہوندی اے۔ جیل وچ جتھے وسمہ دی تھان ستر بندے ڈکے ہوندے میں میںوں چنگا لگدا اے۔“
 ”ایسں جائدے آں توں باہر رہنا چاہویں تے تینوں کوئی نکا جیسا کرا لہ سکدا اے۔“

”میںوں ایسہ پتا اے میں جیل کیوں پسند کردا آں ایسا دو جا کارن پیسا اے پیسا۔ پہلی واری اندر جاون توں بعد میں کم لئی بہت کوشش کیتی پر میںوں کم نہیں لہا۔ میرے رہن دا وی مسئلہ سی، ایسں شر وچ پچھلے بارہاں سالاں توں میرا کوئی لگا لایا

نہیں وہ رہیا۔ جھکھ ننگ تے فٹ پاتھ میری حیاتی سی پر میں ہتھیار نہیں لئے۔ میں بار بار چوری کردا رہیا تے جیل آؤندا رہیا۔ ایسں واری پورے سال لئی۔ کوئی رہن دا مسئلہ نہیں، کھانا گھٹ ملدا اے پر روز بیل جاندا اے۔ تئیں کہ سکدے او جیل وچ میںوں ٹھنڈے خوشی لہدی اے۔ جد اوہ میںوں چھڈ دے میں میں ترے پاندا آں میںوں ایسے ای رہن دیو پر اوہ انج نہیں کردے میں باہر جاندا تے فیر اندر آ جاندا آں۔“

”جیل تے سزا اے تینوں ازادی دا خیال نہیں آؤندا؟ اک ککے جسے سوراخ وچ رہندا ایس جتھے بندہ رُتے نہ پھر سکدا اے۔“

”ازادی کیسہ اے؟ میں تہاڈے کولوں پچھدا آں؟ ایسں ملک وچ کیہڑا اے جیہڑا ازادی نال پھر سکدا اے۔ امید ہے لئی وی اجازت لینی پندی اے۔ جدوں تئیں بچکے ہو دو سون لئی تھان نہ ہووے۔ ازادی اک دھوکھا اے سکھ ڈھڈ تئیں پکھیر وواں سنگ گانہیں سکدے تے ہر ویلے مصیبت وچ ای رہندے او۔ پر جیل وچ میں بچکتا وی ہوواں میںوں ازادی محسوس ہوندی اے میںوں سکون ملدا اے۔“

”توں تے اندر پڑھدا وی رہندا ایس۔“

”ایسہ دوجی گل جس کارن میں جیل پسند کردا آں۔ ایسے میںوں بہت سارے سوچھوان لہہ جانداں نیں، اوہ میںوں پڑھانداں نیں، اوہ پڑھائی جیہڑی میںوں چھڑنی پے گئی سی۔ ہن کتاباں نال میری یاری اے۔ میں قنون دے تیجے سال وچ آں۔“
 ”تیرے استاد فسادی نیں۔“

”اوہ سیاسی قیدی نیں، ایسں سیاست اُتے گل نہیں کردے۔ اوہ پڑھے لکھے تے قابل لوک نیں۔ ایسناں وچوں بہت سارے اوہ نیں جنہاں یونیورسٹیاں توں ٹاپ کیتا ہویا اے۔“

”ایسہ بے کار حیاتی اے توں اپنے آپ نوں سدھا کیوں نہیں کردا؟“
 ”اوہ اپنے آدرش لئی زندا نیں ایسواوہناں دی زندگی اے۔ کیسہ توں مینوں کم دی
 ضمانت دے سکدا ایں۔ میں خوشی نال باہر آ جاواں گا۔“
 ”میں وکیل آں کوئی نوکری دین والا نیں۔ چل جس ویلے توں پڑھائی مکالمیں گا
 ہو سکدا اے میں تیرے لئی کچھ کر سکاں۔ تینوں شرم نہیں آؤندی توں ریاست اُتے
 بوجھ ایں۔“
 ”میں کسے اُتے بھار نہیں، حکومت مینوں ایسے گھل دی اے میں خوشی نال ایسے آ
 جندا آں مینوں کئی کم آؤندے نیں میں چنگا مستری آں۔“
 ”توں باہر مستری دا کم نہیں کر سکدا؟“
 ”توں مذاق کر رہیا ایں، میرے توں چنگے لوک بے روزگار نیں۔“
 ”توں کسے دے گھر کم نہیں کر سکدا؟ یاں توں سوچدا ایں ایسہ کم تیرے پدھر دا
 نہیں؟“
 ”کوئی کم گھنیا نہیں ہوندا، ایسوجے کاجاں لئی بہت لوک نیں۔ لوکی نوکر رکھ ای
 نہیں سکدے۔ کچھ سمجھدے نیں ایسہ جسوی کردے نیں۔“
 ”تینوں ایسہ سوچ کے تکلیف نہیں ہوندی توں اپنی حیاتی دا چنگا حصہ جیل وچ
 لگھا دتا اے؟“
 ”میں تینوں دیا اے ایسہ اپنی اپنی سوچ دی گل اے کھنن لئی اپنا گھرتے بادشاہ
 لئی اوہدا محل وی جیل ہو سکدا اے۔ راہب اپنے آپ نوں دنیا توں وکھ کر لیندا اے
 ایسہ وی تے جیل ای اے۔ اندر میری ملاقات ازاد لوکاں نال رہندی اے۔“
 ”تیرا کیسہ خیال اے جو کچھ توں کہہ رہیا ایں امیدے اُتے اسیں یقین کر لوں
 مے؟“

”میں تے ایسہ سمجھدا آں۔“
 ”توں اپنی تھوڑی جیسی حیاتی کولوں کیسہ چاہندا ایں؟“
 ”مینوں دولت آتے اُچا رہتا نہیں چاہیدا۔“
 ”ایسہ تے چنگی گل اے پر جیل وچ رہ کے توں زندگی دیاں اوکڑاں توں نسا چاہندا
 ایں۔“
 ”حیاتی دیاں لہنیاں اوکھتاں نیں، بادشاہ ہووے یا فقیر، ازاد ہووے یا غلام ہر کوئی اپنا
 حصہ ضرور وصولدا اے، بھادیں ایسہ اُکو جیسا نہیں ہوندا میں آکھدا آں حیاتی وچ
 کوئی تے سکھ ہونا چاہیدا اے۔“
 ”تیرا کیسہ خیال اے تینوں سزا لہجے گی؟“
 ”قون موجب پنج سال سزا ہونی چاہیدی اے۔“
 ”تے تے تینوں چھڑ دتا جاوے.....؟“
 ”ایسہ جرم ہووے گا، میں قون تروڑیا اے مینوں سزا ہونی چاہیدی اے۔“
 ”جے تینوں چھڑ دتا جاوے توں فیر جرم کریں گا؟“
 ”میں نہیں رہ سکدا، اپنے تے لوکاں لئی مینوں جیل رہنا چاہیدا اے تاں جے میں
 پڑھ سکاں۔ تمانوں پتا اے باہر ہزاراں نوں داخلا نہیں ملدا۔“
 ”جے توں تن یاں تن توں زیادا جرم کیتے تینوں موت دی سزا ہووے گی۔“
 ”ایسہ میرے لئی سکون دی گل ہووے گی، ایسہ سزا نہیں ازادی ہووے گی۔“
 مدعی ایسہ سن کے اداس جیسا ہو گیا۔
 ”توں امیدے اُتے ہوو جراج کر سکدا ایں۔“ وکیل صفائی نے سرکاری وکیل نوں
 آکھیا۔
 ”میرا خیال اے ملزم پاگل اے۔“ اوہ چپ رہیا۔

”میں سمجھتا آں اسہ فضول بندہ اے.....“ فیرلی چپ۔

”توں مفت چٹو ایں.....“ ملزم سچہ نہ بولیا۔

”توں فسادیاں دا یار تے ملک لئی شرم دی گل ایں۔“ اوہنے گھوری پا کے اوہنوں تکیا۔

”تینوں چھڑ دتا جاوے تے تینوں پتا لگ جاوے گا۔“ ملزم گھابر جیہا گیا پر موہوں سچہ نہ بولیا۔

”جناب مینوں ہوو سچہ نہیں کہنا۔“

جج نے اپنا گلا صاف کیتا تے بولیا ”توں بکواسی جیہا بندہ ایں‘ جیویں سرکاری وکیل نے آکھیا اے توں مفت چٹو تے خطرناک دی ایں۔ اسہ وڈی عجب گل اے جے تینوں جیل وچ خوشی بھدی اے۔ جیل سزا اے سکون تے ازادی دی تھاں نہیں۔ جے تہرے خیال سانج وچ کھلر جاوون تے وڈا ہلا گلا ہو جاوے گا۔ سرکاری وکیل نے ٹھیک گل کیتی اے میں تینوں چھڑن دی سزا دیندا آں۔“

”پر جج صاحب.....“ ملزم نے رولا پا ویا۔

”توں انج نہیں کر سکدا‘ مینوں ضرور جیل گھلیا جاوے۔“ ملزم چکیا۔

”اینوں پرانہ لے جاؤ.....“ جج نے پلس نوں حکم دتا۔ جیوں ای پلس نے اوہنوں پھڑپھا‘ اوہنے جج ول مونہہ کیتا تے جو دل دماغ وچ آیا بولد گیا۔ اوہیاں گلاں عدالت نوں ہلا کر رکھ دتا۔ ”توں اپنے آپ نوں جج کھندا ایں.....“ موٹے سور‘ توں جاہل تے یو قوف ایں۔ اوحا ویلا عدالت وچ مست رہندا ایں۔ تیری وڈیائی تیری یو قوفی اے۔ میں شرط لانا آں توں نامرد ایں۔“

”مونہہ بند کر.....“ جج تے وکیل اکٹھے بولے۔

”توں حرامی ایں توں جج دی ہنک کر کے نہیں بچ سکدا۔ میں تینوں دس سال دی

سزا دیندا آں‘ توں سرکاری کھیتاں وچ کم کریں گا ایں ٹٹے نوں چھیتی لے جاؤ۔“

”جج صاحب اوہ ایہو تے چاہندا اے۔“ سرکاری وکیل چکیا۔

”نہیں امیدیں ایہو سزا ہونی چاہیدی اے‘ دعوہ خارج..... عدالت دس منٹ دا

وقفہ کردی اے۔“ جج اٹھیا تے چھیتی نال باہر نکل گیا۔

”اسیں ہن کیہ کہ سکدے آں۔“ سرکاری تے وکیل معافی بولے۔

پلس اوہنوں پھڑکے لے گئی۔ میں اوہدے چہرے اُتے خوشی تے سکون دیکھیا۔

مینوں نہیں پتا سینٹ گیبرے جیل جاوون دے ایس ول اُتے کیہ کھندا۔ جیل واسی

نووں کھیتاں وچ کم کرن کھل دتا گیا۔ کھیتاں وچ کم کرنا جیلاں ورگا ای سی۔ اوہنوں

اوتھے وی استاد لہجہ جاوون گے۔ اوہنوں اوتھے روٹی‘ تیندر تے سون لئی کرا دی لہجہ

جاوے گا۔ جیل واسی خوش قسمت اے پر میں لہٹی دنیا اوہدے نال نہیں بدل سکدا۔

ازاد کون اے میں یاں اوہ؟

سینٹ گیبرے نے صدیاں پہلے کیا سی۔

”اسہ دنیا کھنٹاں لئی ازادی تے کھنٹاں واسطے غلامی اے۔“

ایڈل ماجا بیریس (ٹائیگر)

جگنو

جس ویلے اوہ کمرے وچ وڑیا پئی کھنگ رہی سی۔ اوہ اپنی بیوی کول ہسپتال گیا جیہڑی سٹول اُتے بیٹھی ہوئی سی۔ اوہنے اوہدے موڈے اُتے ہتھ رکھیا پر اوہنے اوہدے ول تکتا گوارا نہ کیتا۔

”کیہ توں ہسپتال گئی سیں؟“

”ہاں“

”فیر کیہ ہویا؟“

”ڈاکٹر نے اسے پرچی لکھ دتی اے۔“

”توں اوہتے گئی سیں؟“

”ہاں“

”کنے پیے گلے نیں؟“

”اک تازا۔“

اوہنے کانڈ نہچیا تے اونوں دے دتا۔ فیر پئی ول تکیا۔ اوہدے متھے اُتے مڑھکا سی۔ اوہ اوہدی چھاتی مل رہی سی۔ اوہ اٹھ کھلوتا تے کمرے وچوں باہر نکل گیا۔ اوہنے کچن وچ کچھ کھانا پکایا، کھاون پکچوں اوہ پوڑھیاں اُتے بہہ گیا تے پئی دے لے لے ساہ سنن لگ پیا۔ اوہ فیر کمرے وچ آگھیا۔

”کل میں مالک نال گل کراں گا۔“

”لاگوس کوئی چنگی تھاں نہیں۔“ بیوی نے آکھیا۔

اوہنے پئی ول دیکھیا اوہ درد نال مل رہی سی۔ اوہ کیہ کہ سکدا سی؟ اوہنے اپنا ہتھ باہر کڈھیا تے مڑپچھے کر لیا۔

”میں کل مالک نال گل کراں گا۔“ اوہنے اک واری فیر آکھیا تے پوڑھیاں اُتے آ گیا۔

انھیرا کھلر گیا سی۔ اوہنے پنڈ تے شربارے سوچیا۔ اوہدا دھیان اپنی لاچاری ول گیا اوہ بہت چر باہر کھلو نہ سکیتا تے کمرے وچ آگیا۔

”توں گھبرانہ سبھ ٹھیک ہو جاوے گا۔“ پہلی واری اوہنے بیوی ول تکیا۔

”سبھ کچھ ٹھیک ہو جاوے گا؟“ اوہنے مونہہ دوجی وکھی کر لیا۔ ”اوہ مر رہی اے تے توں کنہدا اس سبھ کچھ ٹھیک ہو جاوے گا۔“ اوہدے لفظاں وچ نفرت سی۔ ”توں جھوٹھ بولدا اس۔“ اوہ اُچا بولتا چاہندا سی پر بول نہ سکیا۔

”امیدے وچ میرا کوئی قصور نہیں میں پوری کوشش کیتی اے۔“

”میرا پیو.....“ اوہنے گل شروع کیتی۔

”انج نہ کر امید کیہ فائدہ؟“ پئی فیر اوکھے اوکھے ساہ لین لگ پئی دوہاں اوہدے ہڈیاں ورگے جے نوں تکیا۔ عورت رو پئی۔

”میںوں پتہ سی سفر لما اے تے اوہ بہت کمزور اے پر توں میری گل ای نہ سنی۔“

”میں سوچیا.....“

”توں کیہ سوچیا؟ توں سوچیا جے لاگوس چنگی تھاں ہووے گی؟“

”نہیں..... پر پنڈ وچ کرن نوں کچھ نہیں سی۔ فوجیاں تباہ کر دتا.....“

”میرا پیو تینوں کوئی کم دے دیندا۔“

”میں اوہدے نال کوئی کم نہیں کرتا چاہندا اس۔“ اوہنے کاوڑ نال آکھیا۔

”توں وی اپنے ڈھنگ دا بندہ اس۔“

اوپنے ویسلیں کھولی تے پچی دے جسے اُتے ملن لگ پئی تے فیر اوہدے نال پیار نال گل کیتی۔ دوہاں اک دوسے نوں دیکھیا اوہ دی اوہنوں بچانا چاہندا سی۔ اوہنے دوویں ہتھ اپر پکے تے مڑ تھلے سٹ دتے تے جی نیڑے جگنو تکنا شروع کر دتا۔ عورت بستر وچ بہہ گئی تے پچی نوں لوری دیون لگ پئی۔ اوہنوں لگا جیویں اوہ کھس بیٹھا ہووے۔ اوہ باہر نکل گیا۔ گھٹے پچھوں پریتا تے ماں دھی انج ای بیٹھیاں سن۔ اوہنے پیوی ول نکلیا اوہدیاں اکھاں سوہیاں تے جیاں ہوئیاں سن تے اوہ تھک چکی سی۔

ٹائلٹ

”توں فیر آگیا ایس میں سمجھی بھیج گیا ہوویں گا۔ میں..... میں تینوں دیکھتا نہیں چاہندی۔“ اوہنے پچی نوں بستر اُتے پادتا تے اوہدے تیلے ورگے پنڈے نوں نکلن لگ پئی۔ جگنو حالی دی جی نیڑے اڑ رہیا سی۔ مرد نے اوہنوں اپنے ہتھ نال پھڑکتا۔ اوہدی پیوی اٹھ کھڑی تے اپنے بیک وچ شیواں رکھیاں شروع کر دتیاں.....

کے ویلے میں سبھ کچھ چھڈتا چاہندی تے چنگی کڑی بن دا سوچدی ساں جیٹری بزرگاں دی گل دھیان نال سُندی اے۔ میری ماں دی خواہش سی میں زس یاں استانی بنان۔ لوک ایسناں شبعیاں نوں چنگا سمجھدے نیں۔ مینوں پتا سی میں کچھ ہو کرنا چاہندی ساں۔ میں اداکاری پارے ہوں سوچیا۔ میری ماں کنڈی ”ایسٹون تعلیم دوان دا کوئی فائدہ نہیں کیوں بے ایسٹون پتا ای نہیں اہمہ پڑھ کے کیہ کرے گی۔“ میں سمبر دیاں چٹھیاں وچ دسویں دا امتحان دین مگروں جوہانسبرگ آگئی تے کوئی کم لبھن فی اسٹے ای رہی۔

میری دڈی بھین ”اورنج گروو“ وچ اک گھر کم کردی۔ میں اوہدے نال اوہدے پچھلے کمرے وچ رہی۔ میں جوہانسبرگ وچ لہتی بھین دیاں سیلڑیاں توں اڈ ہو کر کے دل نہ جاندی۔ ایس ساریاں کنھیاں چرچ جاندیاں ساں۔ باہر جاون دا بس ایو ہمانا ہوندا۔ میں کلی تے اکی ہوئی ساں۔

چھٹی والے دن بھین مینوں کمرے وچ بند کر دندی تاں جے ماکن کدھرے مینوں دیکھ نہ لوے۔ اوہ سارا ویلا گھراہی ہونڈی، دوستاں نال چاہ پینڈی یاں کلاب کنڈھے دھپے پچی رہندی۔ کلاب میرے کمرے دے نیڑے سی ایس لئی مینوں چپ ہٹا پیندا۔ میری بھین مینوں اندر بند کرن اُتے خوش نہیں سی پر اوہدے کول ہو

کوئی چارادی نہیں سی۔ میں ریڈیو دی نہ سن سکی۔ بس اخبار تے رسالے پڑھدی رہندی۔ میں ”فیرلیدی“ تے ”وینزویگلی“ دا اک اک لفظ پڑھدی۔ پر فیر میری بھین نوں لگا میں بہت پڑھ رہی آں۔

”توں کج دی پوی ہوویں گی جے توں بچے لئی کپڑے نہیں سی سکدی یاں اپنے لئی جرسی نہیں بنا سکدی؟ میرا خیال اے توں کسے پڑھے لکھے بندے نال ویاہ کریں گی جئوں سکھنے ڈھڈ پڑھنا بھیڑا نہیں لگے گا۔“

جس ویلے رات نوں ماکن سوں جاندی اسیں ریڈیو سنڈیاں تے تاش کھینڈیاں۔ فیر میں کلوڈنگ فیکٹری وچ کم کرن لگ پئی۔ میں نویاں لوکاں نوں ملدی انج مینوں اوس کمرے توں باہر رہنا چنگا گلد۔ فیکٹری وچ بوتیک لئی کپڑے بنائے جاندے سی۔ فیکٹری وچ بہت ساریاں مشیناں لگیاں ہونیاں سن۔ کچھ لوک کپڑے سیندے تے کچھ وڈیاں وڈیاں استریاں نال استری کر رہے ہوندے۔ میں جیکٹ یاں کپڑے نال لگے ہوئے دھاگے وڈھدی۔ جس ویلے کپڑے تیار ہو جاندے اوہ میرے کول سٹھلے جاندے، میں اوہناں نوں گندی، نمبر لکھدی تے فیر لے دھاگے گندی۔ مینوں اسہ چنگا گلد جے اک بندہ بانسہ بٹاندا دو جا کالر تے اخیر وچ اک عورت ساریاں ٹوٹیاں نوں جوڑدی، مین لگاندی انج جوڑا تیار ہو جاند۔

فیکٹری وچ لوک ”سو تھو“ بولدے پر اوہ چنگے سی میرے نال ”ڈولو“ وچ گل کردے۔ اوہ مینوں چنگی صلاح وی دیندے۔ اوتھے اک کڑی گوینڈولن سی جیہڑی مینوں بے عقل سمجھدی۔ اوہ مینوں ”باری“ گندی کیوں جے جس ویلے دوپہر د کھائے دا ویلا ہوندا، کڑیاں منڈیاں نال باہر جاندیاں میں اندر پڑھ رہی ہوندی۔ اوہ مینوں دیا مینوں وی کوئی ”لچ بوائے“ رکھتا چاہیدا اے۔ لیکن اوہدے نال سو نہیں کیوں جے اسہ ساری عمر دا مسئلہ بن سکدا اے، میں اسہ سن کے پریشان

ہوندی۔ میں سوچیا باہر کسے منڈے کولوں چا تو کھاؤن دی تھیں ”باری“ رہنا چنگا اے۔

فیکٹری ساڈھے چار بجے بند ہو جاندی تے میں نیڑے اک پارک وچ ٹر جاندی۔ اوتھے میں ساڈھے جیسے وے تیکر رہندی فیر چوری چوری گھر آ جاندی تاں جے ”چنے لوک“ مینوں ویکھ نہ لین۔ سویرے ساڈھے پنج توں پہلاں گھرتوں باہر نکل پیندی، انج ساڈھے ست دی بس پھڑن تیکر میرے کول دو گھنٹے ہوندے تے میں سوچدی میں اسہ ویلا کج گزاراں۔ میں پارک وچ ٹالٹ ٹر جاندی۔ ایسوں کدی جندرا نہ لگا ہوندا۔ میں ٹالٹ سیٹ آتے بہہ جاندی تے پڑھدی رہندی جدوں تیکر بس پھڑن دا وقت نہ ہو جاند۔

جدوں میں پہلی واری ٹالٹ گئی میں بس سٹاپ ول جاری سی۔ انج تے میں سدھی بس سٹاپ ٹر جاندی جیہڑا ”اوکے“ بازار دے باہر سی۔ میں اوتھے بہہ کے پڑھدی رہندی یاں گڈیاں تے کاراں وی وودھدی گھتری نوں ویکھدی رہندی۔ اک دیر ساڈھے زور دی بارش ہو رہی سی۔ میں سوچیا میں اودوں تیکر ٹالٹ بیٹھی رہواں گی جدوں تک میٹہ نہیں رک جاند۔ میں اسہ ویکھن لئی جے اندر کوئی ہے تے نہیں بوہا کھڑکایا، کوئی جواب نہ آیا تے میں بوہا کھولھ کے اندر وڑ گئی۔ مینوں تھوڑی بو آئی پر اسہ ٹالٹ کوئی بہت ورتارے وچ نہیں سی۔ اسہدا فرش تے کندھاں پٹیاں سن۔ گلداسی بہت چر توں رنگ نہیں کیتا گیا۔ جس ویلے بارش تیز ہو رہی سی، میں آل دوالے ویکھیا۔ بارش دی آواز مینوں چنگی لگی کیوں جے میں گلی ہوون توں پنج گئی ساں صرف تھوڑیاں جیہاں کتیاں میرے اپر پٹیاں۔ پلاسٹک دا تھیلہ جمدے وچ میں کتیاں، دستی بیک تے رمال رکھیا ہویا سی کچھ گلا ہو گیا سی۔ اسہ دی ایس لئی جے ٹالٹ جاندیاں میں سر آتے رکھیا سی۔ میں کپڑے تھوڑے جے تھلے کیتے تے بہہ گئی پر انج

جے میری استری نہ بھیجے۔ میرا آون والیاں کئی سویراں ایس ٹائلٹ وچ نگھیاں۔
میرے لکھ چنگے سن جے مینوں امہ ٹائلٹ لبھ گئی ایس لئی کہ اوس سال بسوں
سرودی پئی سی۔ امہ نہیں پئی امہ تھال گرم سی پر اک واری جے تئیں بوہا بند کر
لیندے واء اندر نہ آسکدی۔ اک امہ ٹکا ٹائلٹ سی۔ اہیدیاں کندھاں دی تنگ سی
مینوں گدا جیویں امہ میرے لئی بنائی گئی ہووے۔ میں اتھے کئی خاب وکھے۔ مینوں
کئی وار لگا جیویں میں اک وڈے ہال وچ دو جے اداکاراں ٹال ڈراما کر رہی ہواں۔
سکول دے زمانے وچ میں ڈراما "A man for all Seasons" کھیڈا سی۔
ایس ایہنوں دوجیاں سکولان وچ وی کیتا۔ مینوں امہ بہت چنگا گدا سی۔ جوانی دے
زمانے وچ کئی خیال انجیل وچوں لتے تے وڈے دہائیاں جیویں "گڈ فرائینڈز"
اُتے کھڈے تے خوش ہوندے۔ میں اتھے کئی خاب وکھے.....

میں کتاباں پڑھ پڑھ کے اک گئی ساں۔ پیار کمائیاں اکو جیساں لگدیاں تے پڑھن وچ
 بیری دلچسپی مک گئی۔ میں اپنے آپ کو لوں پچھنا شروع کر دتا۔ میں سکول چھڈن
 بچوں کوئی شے کیوں نہیں لکھی۔ سکول دے زمانے وچ میں نظماں تے کمائیاں
 لکھدی ہوندی سی۔ میری انگریزی دی استانی میرا حوصلہ ودھاندی۔ میں اپنی خوش
 ہوندی کہے ہوئے دل میرا ودھیاں ای نہ جاندا۔ اوہناں نوں چھاپاون دا مینوں پتا
 نہیں سی۔ مینوں اسے وی نہیں سی اندازا ہے اوہ چنگیاں وی کن کہ نہیں۔ مینوں
 تے بس جدوں ویلا ہوندا لکھنا چنگا لگدا۔ اک جے نوں لکھن لئی میں کاپی لئی پر اک
 شام توں اڈ میں سچے نہ لکھ سکی۔

میری بھین نے جھرات بچھلے پردی جھنمی لٹی پر اوہ گھر نہیں سی اڑی۔ میں کم توں پرتی تے گھر جاوَن لئی پارک وچ چنگے وقت دی اُڈیک وچ رہی۔ چنّے لوک ہمیش رات دا کھانا ساڑھے چھتے بے کھاندے۔ اسد اوہ ویلا ہوندا جدوں میں لک چھپ

کے گھر آؤندی تان ہے اودہ مینوں وکھ نہ سکں۔ میرا آتا جاتا راز رکھتا پیندا سی تان
ہے اوہناں نوں پتا نہ لگے میں ایسے ٹھہری ہوئی آں۔

فیر مینوں لگا اوہدے آون وچ چرک ہو گئی اے۔ پر میں باہر جان توں ڈردی ساں۔ میں بھین دے کمرے دے سائے بیٹھن دا فیصلہ کیتا۔ میرا خیال سی او تھے مینوں کوئی نہیں وکھ سکے گا۔ میں ”ڈرم میگزین“ پڑھدی رہی۔ میں سمجھدی ساں اوہ جیتی نہیں پر تے گی۔ مینوں پہلی واری لگا میں کئی پوچھ آں گھر دی فالتو کچنی نہیں رکھدی۔ مینوں بوہا کھولن دیاں اواز اں آؤندیاں رہیاں۔ اک دو واری مینوں اوہدے پیراں دی کیڑائی برائے کچھ ہو رہی۔

میں پڑھن دی کوشش کر رہی سال جہوں میں گلداد دوٹوٹے کھینڈے تے اک ڈوبے دا پچھا کردے میرے بہت نیڑے آگئے نئیں، تے اوہ فریڈکل میرے سامنے آ گئے۔ اسیں اک ڈوبے ول دیکھیا تے اوہناں بھوکنا شروع کر دتا۔ میںوں جاپ رہیا سی جے میں تھوڑا جیسا وی ہلی اوہ میرے ٹوٹے کر دیوں گے۔ ایس لئی میں چپ چپتی بیٹھی رہی نہ اوہناں ول نکلیا۔ میرا دل پھٹ رہیا سی تے مونہ کانفد وانگ سک گیا سی۔ جہوں آندھ گوانڈھ دے گئے دی اوہناں ٹال مل گئے تے اوہ ہور وی اُچی اواز ٹال بھونکن لگ پئے۔ فیرا لکن دی بولن دی اواز آئی جیٹری کتیاں ٹالوں دی اُچی سی۔ ”اور ر رہی“ اسے میری بھین دا انگریزی ٹال سی جیٹرا اسیں کدی نہ دیتا۔ میں نہ بولی نہ ای لہٹی تھاں توں ہی کیوں جے گئے دند کڈھ کے میرے سامنے کھلوتے سن۔

”ہیلو اسے توں ایس؟“ اوه مسکرا رہی سی تے کتیاں ٹوں نساوں دی تھاں چوہنگم کھاندى رہی۔ اوہناں بھونکتا بند کرو تا پر لہتی تھاں اُتے کھلوتے رہے۔ اوه میرے اُتے دند کنڈھدے رہے تے اڈیکدے رہے کموں اوہناں دی مانکن اوہناں ٹوں

نس دن اکندی اے۔ ”ماکن امہ مینوں کھا جاون گے۔“ میں آکھیا پر دھیان اوہناں ول ای رکھیا۔ ”نہیں امہ تینوں کچھ نہیں آکھدے۔“ اوس فیر پیا رنال کیا۔ ”ایتھوں جن رُ جاؤ“ تے اوہ نس گئے۔ اوہ گڈی وانگ سی تے اوہرے وال سنترے رنگے سن۔ اوہیاں اکھاں وی گڈی وانگر ہلایاں۔ اوہرے ہونھ اوہرے نیوں طرحاں سوہے سن تے اوہنے اُچی اڈی دیاں جھتیاں پایاں ہوئیاں سن۔ جدوں اوہرے بلی تیراکی لئی آوندے اوہرے ہن دی اواز آوندی۔

میں گھابری ساں، میں سمجھ نہ سکی اوہ کج مسکراندی رہندی اے جد کہ اوہ مینوں اپنے گھر ٹھہرن نہیں دیندی۔ ”توں ایسے کدوں آئی ایس؟ ایس تینوں دیکھیا ای نہیں۔“

”میں کچھ چر توں ایسے آں۔ میری بھین گھر نہیں میں اوہنوں اڈیک رہی آں۔“ ”اوہ اوہ ایسے نہیں؟“ اوہ ایویں ای ہن رہی سی۔ ”میں اوہنوں سنیا دیواں گی“ توں گھر رُ جا۔ میں دس دیواں گی توں اوہنوں ملن آئی سیں۔“ جدوں میں گیٹ توں باہر آگئی مینوں سمجھ نہیں سی آرہی سی میں کیہ کراں تے کتھے جاواں۔ میں ہولی ہولی رُدی رہی۔ باہر تیز روشنی سی۔ انج گلدیاں جیویں امہ وڈیاں اکھاں ہوون جیہڑیاں مینوں تک رہیاں نہیں۔ میں پریشان ساں لوک مینوں دیکھن گے تے کیہ سوچن گے رات ویلے میں کیہ کر رہی آں۔ امہ سارا کچھ میرے وسوں باہر سی ایس لئی میں پرواہ ای چھڈ دتی۔ میں امہ سوچن لگ پئی اوس دہاڑے میں تے میری بھین کیوں نریاں ساں۔ اوس صبح میں الارم لایا ہویا سی پر چھال مار کے اوہنوں بند نہ کر سکی تے میری بھین میرے توں ناراض ہو گئی۔ پر جدوں اوہ آپو الارم لاندی اوہنوں چپ کراون دی اوہنوں کوئی چھیتی نہ ہوندی۔ اک دہاڑے میں کچھ سینڈ لئی بوہا کھلا رکھیا تے اوہنے مینوں جھاڑتا۔

میں روز سویرے اٹھدی، بستر ٹھہدی تے بھین دی منجی تھلے رکھ دیندی۔ خیرے وچ وی مینوں بتی بالن دی اجازت نہیں سی۔ میں موم بتی بالدی تے برش لے کے ہاتھ روم رُ جانندی۔ میرے کپڑے بوہے پچھے کل نال ٹنگے ہوندے۔ میں کپڑے لیندی تے اواز کیتے بنا بوہا بند کر دیندی۔ رات توں پہلاں ہر شے لپٹی تھلے آتے ہوندی۔ بھین وچ ٹھنڈا پانی ہوندا تاں بے ٹوٹی دی اواز نال پتے لوک نہ جاگ جاون تے اوہ امہ نہ سوچن سویرے سویرے میری بھین کیہ کر رہی اے۔ میں صبح ساڑھے پنج وچے بوہیوں باہر ہوندی، جھتیاں بیگ وچ رکھدی تے گیٹوں باہر آ کے پاندی۔ گیٹ اواز کردا میری خاٹھ ہوندی بے میں ایسوں ٹپ کے لگھ جایا کراں۔

میں لہناں سوچاں وچ ڈبی ساں، ٹھنڈے گلی تک وی ٹھل گئی ساں، فیر میں اپنی بھین نوں اپنے دل آوندیاں دیکھیا۔ ”خلو“ توں ایسے باہر کیہ کر رہی ایس؟“ میں اوہنوں سارا کچھ دس دتا۔ ”اوہ.... کسے ویلے توں بہت ای یوقوف ہو جاندی ایس۔ توں اوتھے اندر کیہ کر رہی سیں۔ توں مینوں اڈیکدی تے ایس اکھیاں ای اندر جاندیاں۔ فیر میں آکھ سکدی ساں توں مینوں ملن آئی ایس۔ بے اوہناں تینوں فیر ویکھ لاتا تے میں کیہ دساں گی؟“ اوہ کاوڑ نال گیٹ ول دوہی تے میں اوہرے پچھے پچھے۔ جدوں اوہ اندر وڑی تے بولی چھیتی نال اندر آجا۔ میں اوہرے کولوں معافی منگی تے اندر آگئی۔ امہ معجزا سی بے سائوں اندر وڑدیاں کسے نہ دیکھیا۔ ایس گل کیتے پتا کھانا کھاتا تے چاہ پیتی۔ میرا کوک مارن ٹوں دل کردا سی۔ میرا جی کردا سی میری کوئی سہیلی ہووے جیہڑی مینوں دسے میں بے کار نہیں تے میری بھین میرے نال نفرت نہیں کردی“ تے اک دہاڑے میرے کول رہن لئی چنگی تھلے ہووے گی۔ میرا من کردا میں لپٹی عمر دے کسے بندے نال گھاں کراں۔

مینوں پتا سی میری بھین میرے بارے پریشان اے تے لپٹی ماکن توں ڈری ہوئی

اے۔ جے اوہوں کیڑ لگ گئی کہ میں اوہے نال رہ رہی آں تے اوہ اوہوں کڈھ دیوے گی تے فیر ساڈے کول سرکاؤن لئی کوئی تھاں نہیں ہووے گی۔ میری تخواہ دی تھوڑی سی۔ مینوں نہیں سی پتا میں کدوں تیکر اتھروواں، خاہشاں تے بن نیندر رہواں گی۔

اگلی سویرے الارم وجن توں پہلاں میں جاگ پئی پر تھکی تے اکی لے پئی رہی۔ جے کوئی چارا ہوندا تے میں کم اُتے نہ جاندی۔ میرے اندر کوئی اجیہا جذباتی جیٹرا میرے کولوں دہری رفتار نال کم کراندا تے ٹائلٹ تیکر لے جاندی۔ میں اینوں لہٹی ٹائلٹ کشدی کیوں جے اسے مینوں انج ای گلدی۔ امیدے اندر کے ہور نوں میں کدی نہ جاندیاں ویکھیا۔ مینوں جاپدا جیویں ساریاں نوں پتا اے میں ایہتے جاندی آں انج کوئی اوتھے نہ جاندی۔ میں جدوں جاندی مینوں یقین ہوندا اسے خالی ہووے گی۔

جدوں میں گئیوں باہر بھتیاں پائیاں مینوں لگا میں اُچی واء وچ ہوواں۔ میں یقین کر تا جے کاپی میرے بیک وچ اے۔ مینوں امید کی کوئی پرواہ نہیں سی جے لُچ بکس میرے کول ہے کہ نہیں۔ میں بہت تر کھی رُ رہی ساں۔ فیر ویکھیا بوہا رنگیا ہويا اے، پراسے دی تھاں نوں شیشے لگ گئے نیں۔ میں بوہے کول اپڑی تے اندر اندر مسکرائی۔ میں وڈے چر بچھوں ٹائلٹ سیٹ اُتے بہرے کے نظم لکھ رہی ساں۔

میں کئی سویراں اوتھے بہرے کے لکھدی رہی۔ کسے ویلے اسے نظم نہ ہوندی، جو وی میرے ذہن وچ آؤندا میں لکھ لیندی۔ مینوں جاپدا جیویں کسے سہیلی نال گلاں کر رہی ہوواں۔ مینوں گدا میں لہٹی بھین کولوں کجھ لکا رہی آں۔ اوہوں نہیں سی پتا پارک وچ میری ٹائلٹ اے نہ اوہوں میری ڈائری نال کوئی دلچسپی سی۔

میں فیکٹری وچ لُچ ویلے کجھ لوکاں نوں جوڑے چوری کردیاں ویکھیا تے اپنے سپروائزر نوں نہ دیا۔ اوہوں میرے اُتے کاؤر سی، میں امیدے بارے کہانی لکھنا

چاہندی ساں، پر جدوں میں ٹائلٹ اپڑی میں مسکرائی کیوں جے اینوں ہندرا لگا ہویا سی۔ مینوں پہلی واری یقین ہو گیا ٹائلٹ میری نہیں۔ میں نیزے ای بچ اُتے بہرے گئی۔ چڑھدے سورج نوں ویکھیا تے لہٹی کہانی لکھ لئی۔

فلومی نتخا

جوسیلڈو لہتی حیاتی دیاں اوکڑاں نوں حل کرن لئی ہمیش اپنے کن کھلے رکھدا۔ جس ویلے کوئی مسافر لنگھدا یاں گڈی رکدی اوہ گل بات سنن لئی اوہناں دے نیڑے ہو جاندا۔ انج ای اوہنے لہتی وڈی کڑی فلومی نتخا لئی کئی سفنے بنے۔ پورے ہفتے لئی شہر توں ایسہ خبر آؤندی رہی پئی اک منڈا اپنے جسے نوں سب وانگ مروڈ لیندا اے۔ اوہ پورا ملک پھردا اے تے ہر کوئی اوہنوں دیکھتا چاہندا اے۔ ایس منڈے نے بہت پیسا کمایا اے تے صندوق بھر لئے نیں۔ ایہ سارا کچھ اوہدے کرتب کارن اے۔ اوہدا ہر تھاں ذکر ہوندا تے گڈی ڈرائیور اینوں مریج مسالا لاکے لوکاں نوں ٹاندے۔ اوہناں ایسہ وی دیا اک واری کچھ اپنے جسے نوں اپنے آپ نال بھہ لیا سی، بے اوہنوں کھولیا نہ جاندا تے ہن وی انج ای ہوندا۔

جوسیلڈو نے لہتی حیاتی تے اپنے بارھاں پچیاں بارے سوچیا۔ اینہاں پچیاں دی بھلک کیسہ اے؟ پورے بارھاں بچے؟ اوہنے فیصلہ کر لیا فلومی کرتب دکھان والی بنے گی۔ سڑکاں تے راہواں اُتے اوہدے اشتہار لگے ہودن گے۔ اوہنے لہتی دھی نوں حکم دتا ”انج توں فلومی توں اپنے آپ نوں لفان دی کوشش کر۔ سرنوں فرش بیکر لفان دی مشق۔“ کڑی نے کرتب شروع کر دتے پر اوہدی رفتار بہت ماضی سی۔ جوسیلڈو اوہدی تیاری لئی درکشاپ توں وڈے وڈے ڈرم لے آیا۔ رات نوں اوہدے لک نوں ڈرم نال بھہ دتا جاندا تے سویرے اوہ اوہدے اُتے تاپانی سدا۔ ”ایہ پانی ایس لئی اے تاں بے تیریاں ہڈیاں نرم تے لفن والیاں ہو جاوون۔“

جس ویلے کڑی نوں کھولیا جاندا اوہ پچھے ڈگ پیندی، اوہدی خون دی حرکت ٹھیک نہ رہندی تے ہڈیاں ٹٹ جاندیاں، اوہنے پیڑ تے نیندر دی شکایت کیتی۔ ”توں قریانی بنا امیر نہیں ہو سکدی۔“ اوہدے پیو دا جواب ہوندا۔ اوہ پائیاں لیراں وانگر لگدی۔

”پیو میرے جسے نوں پیڑ ہوندی اے مینوں سوون دے۔“
”نہیں دھیے جس ویلے توں امیر ہووین گی تیری کھل کے نیندر پوری ہووے گی۔ ساڈے ساریاں دی غریبی دور ہو جاوے گی۔“

ویلا لنگھدا رہیا، جوسیلڈو کرتب دکھاون والے دی اڈیک وچ رہیا۔ اوہ اٹھنے وانگ اپنے کن کھلے رکھدا تے اوہدیاں اکھاں اخبار دی کھوج وچ ہوندیاں۔ کرتب والا پتا نہیں کس دیس گُریا سی۔ فیر فلومی نتخا دی حالت بہت خراب ہو گئی۔ اوہدے لئی تڑتا پھرتا اوکھا ہو گیا سی۔ اوہنوں اٹلیاں لگ گئیاں۔ لگدا سی اوہدا جسامنہ راہیں باہر آ جاوے گا۔ اوہدا پیو کھندا ”ایہناں کمزوریاں دا خیال نہ کر، کرتب والے نوں تینوں ایس حالت وچ نہیں دیکھتا چاہیدا توں کرتب دکھاون والی نظر آئی چاہیدی ایس۔ اٹلیاں والی نہیں۔“

جیوں جیوں ویلا لنگھ رہیا سی، اوہدی کاوڑ دودھدی جا رہی سی۔ ایسہ ایسو جیسی نکلی تھاں سی جتھے خبراں ہمیش باہر توں آؤندیاں۔ دنیا وچ کچھ تھاواں ایسو جیہاں دی ہوندیاں نیں جتھے ویلا ٹرک جاندا اے ایسہ علاقہ وی کچھ انج دا سی۔ حالی بیکر ویلے دے ہتھ خالی سی، پر اک شام جوسیلڈو اک ڈرائیور کولوں اوس لکی اشار دی خبر سنی۔ کرتب والا شروچ شو دی تیاری کر رہیا سی اوہ دوڑا گھر آیا تے لہتی بیوی نوں کہن لگا ”فلومی نتخا نوں نویں لیڑے پوا۔“
اوہدی بیوی گھبرا گئی ”کڑی کول نویں کپڑے ای نہیں۔“

”عورت میں تیرے کپڑیاں بارے سوچ رہیا آں۔“ اوہناں کڑی نوں کھڑا کیتا تے
 اہل لے تے وڈے سی کیوں جو اوہدے ناپ دے نہیں سن۔
 ”اپنا سکارف لاه دے“ فنکار سر نہیں کجھ دے۔ پیوی ایدے وال وی سدھے کر
 دے، میں گڈی دے نکٹ لے کے آؤندا آں۔“
 ”توں پیسے لین کتھے جا رہیا ایں؟“
 ”اسہ بچھنا تیرا کم نہیں۔“
 ”جوسیلڈو۔“

”عورت میرے سر آتے سوار نہ ہو یا کر۔“

کچھ گھڑیاں چچوں اوہ شر رُ گئے۔ اوہ گڈی وچ بہہ کے سوچدا رہیا پھل اپنی چھیتی
 نہیں پکدے۔ گئے توں کھنڈ بن وچ وقت گدا اے۔ فیر اوہ گڈی دی لوری وچ لہتی
 دھی بارے فکر ایاں تنداں وچ بھسیا رہیا۔ اوہنے اوہدے ول نکلیا اوہ کنب رہی سی
 اوہنے اوہدے کولوں پچھیا ”کیہ مسئلہ اے؟.....“ فلوئی نے ٹھنڈ دی شکایت کیتی۔
 ”کیٹری ٹھنڈ؟ ایس گرمی وچ ٹھنڈ؟“ فیر سردی نوں لبھن لگ پیا جیویں ایدہ وی
 کوئی جسا ہووے۔

”گھار نہ دیے، تھوڑے چر پچھوں ایجھے گرمی ہو جاوے گی“ پر کڑی دا کانپا ہور
 ودھ گیا۔ گدا سی جیویں اوہ گڈی تالوں وی ودھ کنب رہی ہووے۔ اوہدے پو اپنا
 کوٹ لاه کے اوہدے آتے دے دتا۔

”ہن اپنا کانپا گھٹ کر نہیں تاں میرا کمبل اوہڑ جاوے گا۔“ اوہ شر اپڑ گئے تے
 کرتب والے نوں بھٹا شروع کر دتا۔ اوہ گلیوں گلی پھروے رہے۔

”ایہیاں گلیاں؟“ اوہ کڑی نوں اپنے نال کھج رہیا سی ”فلوئی! اٹھ کھلو اوہ سمجھن
 گے میں تینوں ہسپتال لے کے جا رہیا آں۔“ اخیر اوہ اک گھرا پڑ گئے۔ اوہناں نوں کیا

گیا کہ اوہ نکلے کمرے وچ اڈیکن۔ فلوئی کرسی آتے سوں گئی جد کہ اوہا پو پیسے دے
 خاب دیکھدا رہیا۔ کرتب والا اوہناں نوں شام ویلے لمیا۔ اوہنے بدھی گل کیتی
 ”میںوں ایدہ لوڑ نہیں۔“
 ”پر جناب.....“

”میرا ویلا برباد نہ کرو۔ اسہ میںوں نہیں چاہیدی ایسو جے کرتب وکھان دا ہن وقت
 نہیں رہیا۔“

”پر میری دھی دیکھو تے سہی اوہ اپنے سرنوں کجھ لفاسکدی اے۔“
 ”میں تہاںوں دسیا اے میںوں کوئی دلچسپی نہیں، کڑی وچاری تیار اے۔“
 ”اسہ نری ربڑا اے ایہنوں تے سفر دا تھکیواں اے۔“

”میںوں صرف اک شے وچ دلچسپی اے میںوں اوہ منڈے چاہیدے نیں جہناں
 دے دند لوہے دے ہون جو کڈی تے کل کھا سکن۔“ جوسیلڈو پھکا پنے گیا۔
 ”میں اسہ نہیں کر سکدا۔“

اوہ او تھوں رُ پنے تے کرتب والا کرسی تے بیٹھا رہیا۔ اوہا دھیان کڑی دل گیا
 جیٹری نری ہڈیاں رہ گئی سی۔ رستے وچ جوسیلڈو لہتی قسمت نوں برا بھلا کندا رہیا۔ اوہ
 ہن دند منگدے نیں۔ فلوئی اپنے آپ نوں گھسیٹ رہی سی۔ اوہ گڈی وچ بہہ گئے۔
 اوہدے پو آتے ٹھنڈ پنے گئی۔ اوہ نیشن نوں تکن لگ پیا، پر اوہدی نظر بہت ڈراوے
 نہیں گئی، فیر اوہا چرا چک پیا لہتی دھی نوں تھ نال پھڑاتا اوہدے دل دیکھے بنا کیا
 ”اسہ گل ٹھیک اے تیرے دند بہت ڈاڈھے نیں، تیری ماں ایسو کندی اے۔“
 اوہنوں کوئی جواب نہ لمیا۔ اوہنے کڑی نوں ہلایا تے اوہا پورا جسا اوہیاں باہواں وچ
 آگیا۔

جیزا پے (یوگنڈا)

پناہ گیر

مارگریٹ ایونوں کاوڑ جی ہوئی سی۔ اوہنوں لگا جیویں تے آرہی ہووے۔ اوہنے اپنے سائے پئی ربڑ دی تھالی ول دیکھیا۔ اوہدے تھلے سبزی سوپ دے ساوے نشان لگے ہوئے سن۔ دھونس نال اوہدا ساہ گھٹ رہیا سی تے اکھاں وچ پیڑ ہو رہی سی۔ اوہنے کاہ دی کندھ دے پار دیکھیا کلی نیزے پچہ پیشاب کر رہیا سی۔ اوہنے اگ وچ ٹھہراتے مجھ ہور سوچن لگ پئی۔

مٹی دا فرش نرم تے گھا سی۔ کلی وچکار اوہ توں ٹھیا رکھ پیا ہویا سی۔ اوہدے پچھے کھانا پکاون دی تھالی سی۔ کچھ پنڈے اُتے دگیا تے اک گٹھے پیون لئی بالٹی وچ گندا پانی وی موجود سی۔ باہر دنیا اپنے کم وچ رُجھی ہوئی سی۔ بچے کھینڈ دے پئے سن تے مرد شراب پی کے ہس رہے سن۔ اوہنوں نال کلی وچ اگلی عورت دے ڈکھ داکہ پتا۔ ایو نوں ایس مجبوری تے اکاپے اُتے روتا آیا۔ اوہنے سوچیا جگے دن لکھ گئے نیں۔ فیر اوہ اوہنوں بارے سوچن لگ پئی۔ اوہ سکول تے گھربارے سوچدی رہی جیہڑے کھنڈر بن گئے ہوئے سی۔ اوہنوں اپنا کمرہ وی چھینے آیا۔ اوہدیاں اکھاں وچ اتھرو آ گئے، اوہدا تک وگن لگ پیا تے سر وچ چنڈ پئی۔ اوہ دیوتا نوں امہ سارا کچھ دنا چاہندی سی پر اوس ویلے تن لے بندے اندر آوڑے۔

ایو نے اوہنوں نوں جی آیاں نوں آکھیا۔ اوہ سائے گندے فرش اُتے بہ گئے۔ اوہنوں دے چہرے مڑھکے نال بھرے ہوئے سی۔ اوہنوں ارام نال لپٹیاں ٹھوڈیاں پونجھیاں۔ انج جاچدا سی جیویں اوہ ایہتے آ کے گواچ گئے ہون۔ چپ دودھ دی جاری

سی۔ ایو نے پچھیا جے اوہ خیر نال آئے نیں؟ اوہنوں ہس اپنے سر ہلائے۔ فیر چپ کھلر گئی۔ اخیر اوہنوں وچوں اک بولیا ”بھین! اسیں سارے بھرا آں، توں ایہتے پناہ گیر اسیں، اسیں مہاجر نیں۔ توں ساڈی بھین اسیں۔“ اوہ مسکرائے تے دند کڈھے۔ ایو نوں کتاب وچ دیکھے دیو دے دند چھینے آئے۔ اوہنوں وچوں اک دے دند سگریٹ نال کالے ہو گئے ہوئے سی۔ دیو دنداں والا بولدا رہیا ”میرا نال وانی اے امہ بیچا تے امہ ڈکوائے، اسیں سبھ بھرا آں۔ شیواں.....“ ڈکوائے اوہنوں اوہ وچکار ڈک دتا ”توں ایہتے اگلی اسیں اسیں تیرا اکھاپا دور کرنا چاہندے آں۔“ اوہ اُچی اواز وچ ہسیا۔ کسے نے اوہنوں جواب نہ دتا۔ وانی کاوڑ نال چپ سی۔ اوہنے ڈکوائے خبردار کیتا۔ عورت نوں نوں سرحد پار کر کے آئی اے، توں سبھ میرے اُتے چھڑ دے۔ سانوں سوکھی زبان وچ گل کرنی چاہیدی اے تاں جے اوہ ساڈے خیال سمجھ سکے۔ اوہ سمجھا اوہنوں اوہنوں دی زبان نہیں آؤندی۔ ایس لئی ارام نال اگے ودھنا چاہیدا اے پر ڈکوائے کردا؟ وانی نوں غصا چڑھیا ہویا سی پر اوہ بولدا رہیا ”تینوں بھڑے حالات کارن ایہتے آنا پیا اے، پر امہ چنگا اے توں چنگی اسیں۔ انج توں ہن ایہتے آگئی اسیں، چلو چنگا اے۔ اسیں سنیا اے توں چنگی اسیں۔ ایس لئی تینوں ملن آئے آں، تینوں مل کے سانوں خوشی ہوئی اے۔“ وانی امہ آکھ کے دوہے مردواں ول دیکھن لگ پیا جے اوہدی تقریر داکہ اثر ہویا اے، پر اوہ ہس سن رہے سی۔ اوہ فیر بولن لگ پیا ”توں کدوں واپس جاتا اے؟.....“

”مینوں نہیں پتا۔“ اوہنے مسکرا کے جواب دتا ”اوہ ملک بھڑا اے۔“ اوہنے ہتھ نال اپنے ملک وچ اشارا کیتا۔ فیر اوہ اپنے آکھ تے ہس پئی، اوہنوں نہیں سی پتا اوہنے زبان دا ور تارا ٹھیک کیتا اے یاں غلط۔

”اوہ زمین چنگی نہیں“ مردواں نے سر ہلائے کہ اوہ سمجھ گئے نیں۔ ”سانوں پتا اے

اوه ملک بھیڑا اے“ وانی فیرولیا“ اسیں چاہندے آں توں اوتھے نہ جائیں“ ایہی اے رہویں کیمپ وچ نہیں“ ساڈے گھر میرا بھرا ڈکو“ اوہنے اوہدے دل سیانت کردائی“ اوه اکلا اے“ اوه تیرے نال رہنا چاہندا اے۔ اوہدی بہت خواہش اے۔ ساڈا ملک تیرے لئی چنگا ہووے گا۔“

مارگریٹ سمجھ رہی سی لیکن اوه چپ رہی۔ اوہدیاں اکھاں وچ لمو لتھاپر اوه کاوڑ نوں لکائی۔ اوہنے سوچیا اوه کئی بد قسمت اے ایہو جے لنگے اوہدے نال ویاہ بارے گل کرن آئے نیں“ اوہنے لیسان لفظاں وچ جواب دتا“تماڈی مہربانی شیس ایہی آئے او“ شیس مینوں نال رکھتا چاہندے او“ امید ا دی شکریا“ مینوں وقت دیو..... میں امیدے بارے سوچاں گی.....“

“ٹھیک اے اسیں تینوں ویلا دیندے آں.....“ وانی بولی“ اسیں تن دن پچھوں فیرو آواں گے۔“ اوہنے تن انگلیاں باہر کندھیاں تے جھپتی نال کمرے وچوں باہر نر گئے۔

ڈکو بہت خوش سی۔ آخر اوہنوں بن مل اک چنگی عورت لہ رہی سی۔ اوہنے سوچیا اوه کتنا خوش قسمت اے“ ایہو سوہتی“ جوان تے پیار کرن والی اے۔ اوہنے لپٹیاں بیلیاں نوں دیا جے اوه اوہدے نال ویاہ کر رہیا اے۔ اوہدے کئے چنگے لیکھ نیں کھنتاں دی بد قسمتی دوجیاں دی خوش قسمتی ہوندی اے۔ فیرو اوه بحث کرن لگ پئے۔ ڈکو نوں چنگا نہ لگا جے اوہنوں کجی بتاتا جاوے۔ اوہنوں اوہدے نال ہمدردی جیسی ہو گئی سی“ اوہدا خیال سی سانوں عورت جھپتی قابو کر لینی چاہیدی اے“ انج نہ ہووے کوئی ہوور دی پڑوچ آجاوے۔

ایہو کجھ ہوواری سوچ رہی سی۔ ویاہ تے دور دی گل اوه ایہو جے جنگلیاں نال گل کرنا وی لہتی ہنک سمجھ رہی سی۔ اوہنوں کڑتن محسوس ہوئی۔ اوہنوں سرحد پار کرن وچ

ست دہاڑے لگے“ لے سفر“ بن کھادے تے گندا پانی پیون نال اوہنوں بہت تھکواں ہو گیا سی۔ اوه کدی سوچ دی نہیں سی سکدی اوه ایہی نیویں پدھر آتے آجاوے گی۔ ایہو جے مرداں نوں ویاہ دے خیال نال میرے کول آنا ای نہیں چاہیدا سی۔ اوه اجیسی عورت نہیں سی جدے کولوں لنگے مرد ڈردے نیں“ پر جے اوه مڑ آئے تے اوہنوں نوں لگ پتا جاوے گا میں اوہنوں نال کردی کیہ آں۔

تیجے دہاڑے اوه فیرو آوڑے۔ کمر چنگا صاف کیتا گیا سی۔ اوه کھلے جائیگے پائے گوڈیاں بھار لہنی پرانی تھاں آتے آکے بہہ گئے۔ اوه اک دوہے نال لہنی جائیدا“ گاداں اوہنوں دے دودھ تے لہنی زمیناں بارے گلان کرن لگ پئے۔ آخر وانی نے اپنا دھیان عورت ول کیتا جیٹری بٹ بنی بیٹھی سی تے کجھ ہوواری سوچ رہی سی۔ اوہنوں دے بھکھلے وچوں ہوا کڈھن دی اڈیک وچ سی۔ وانی پچھیا اوہنے کیہ سوچیا اے۔ ایہو آکھیا اوه کوئی فیصلہ نہیں کر سکی کیوں جے اوه اوہنوں بارے ہوں نہیں جاندی تے اوه اوہدے بارے کجھ نہیں جاندے۔ اصل وچ ایس گل نوں لکھنا چاہندی سی۔ وانی نے کیا اوه اوہنوں نوں قبول اے تے اوه اوہدے بارے کجھ نہیں جانتا چاہندے۔ اوه اوہنوں نوں چنگی گدی اے۔ مارگریٹ اوہو نوں لگا اوه اوہدا ویلا برباد کر رہے نیں۔ ہن گل مکا دینی چاہیدی اے۔ اوہدے پچھن وچ پھل سی“توں میرے نال ویاہ کرنا چاہندا ایں“ کیوں؟“ اوه مرداں ول ویکھ رہی سی جیویں کوئی ملکہ اپنے نافرمان نوکر نوں موت دا حکم سنا رہی ہووے۔ ڈکو جواب دتا اوه اوہنوں چنگی لگی اے تے اوه اوہنوں پھلتا چاہندا اے۔

ایہو نے سوچیا اسے بندہ اے جیٹرا مینوں پھلتا چاہندا اے“ پر اوه کون سی؟ تے کس شے توں پھلتا چاہندا سی؟ بھیڑے لیکھ“ جھکھ؟ پر اوہنوں کس آکھیا اے جے اوہنوں اوہدی لوڑ اے؟ جے اوہدے ملک دے چنگے تے بھیڑے لوک جیٹرے اپنے ملک لئی

سمجھ نہیں سی آرہی ہن کیسہ آکھن تے کیسہ کرن۔ کاڈیا تے بھونتریا ڈاکو اُنھ کھلوتا تے پچانے وی دوڑ لگاوتی۔ وانی جیہڑا تھوڑی بہت انگریزی جاند اسی سمجھ توں انجیروچ اٹھیا تے کچھ کیا جنوں سمجھنا بہت اوکھاسی۔ اوہنوں وی اُمید نہیں جے اوہ ایسوجی ہو سکدی اے۔ اوہنے جواب اڈیکے پنا کیا ”اچھا فیرا سیں جاندے آں۔“ تے کرے دھول باہر نکل گیا۔

راہ وچ ڈکونے کیا عورت نے ساڈی مردانگی دی ہتک کیتی اے، وانی نے سمجھان دی کوشش کیتی جے اسہ ہتک نہیں سی اوہنے تے بس اپنے بارے دسیا اے، پر ڈکونے سنن لئی تیار نہیں سی۔

کچھ چر پچھوں ڈکونوں ایو بارے پتا لگا۔ اوہنے میکریے یونیورسٹی توں انگریزی ادب پڑھیا ہویا اے۔ اوہ فنکار وی اے۔ اوہ نیروہلی یونیورسٹی وچ معاشیات پڑھاندی رہی اے۔ اوہ لہجی ماں نوں الوداع آکھن گئی سی تاں جے اوہ نیروہلی جا کے جتھے اوہرا دباہ دی ہوتا سی، پر اوتھے گڑبڑ شروع ہو گئی تے اوہنوں اپنے آپ نوں بچاون لئی سرحد پار کرنا پئے گئی۔

تے وانی نے آکھیا ”سانوں کتاب دی جلد ویکھ کے کتاب بارے کوئی فیصلہ نہیں کرنا چاہیدا۔“

جنگلاں وچ مر رہے سی، اوہنوں بچا نہیں سکے تے ڈکون ہوندا اے اوہنوں بچاون والا؟ تے ملک دے وڈ وڈیرے لڑن والیاں نوں اکٹھے نہیں کر سکے، اوہناں دی لڑائی نہیں مٹا سکے، اوہنوں بچا نہیں سکے تے ڈکون کس کھیچ دی شولی اے؟

اسہ ڈکونے کیسہ اے؟ اوہدے کول ہے کیسہ اے؟ کھانا جمدی گل اسہ کردے ہن اوہ تے گھر کتھے نیں۔ چلو اسہ سمجھ ٹھیک اے پر جے اوہدا دل کرے کہ اج دی دنیا بارے گل کیتی جاوے تے اوہ کیسہ گل کرے گا؟ جے اوہنوں کچھ پتا افریقہ توں کچھ کھاکیتا جاوے تے ڈکون چارہ کیسہ کرے گا، اوہنوں امریکا تے روس بارے کیسہ پتا اے؟ کیسہ اوہ کیونرم بارے کوئی گل کر سکے گا؟

اوہنوں ادب دا کیسہ پتا اے؟ کیسہ اوہ کرستوفر کیمبو دی شاعری دا ویروا کر سکے گا؟ کیسہ اوہ لفظ logistics نوں بول سکے گا؟ اوہنوں کیسہ خبر لاگوما کینا وڈا لکھاری اے تے مازوری کیسہ شے اے؟ ہنشی افریکی ادب دا کینا وڈا ناں اے؟ اوس دچارے توں کیسہ پتا؟

اوہ اوہناں ناں بحث کرنا چاہندی سی تاں جے گل ایچھے ای مکاوتی جاوے۔ اوہ مقامی زبان ”کوکو“ وچ بیان نہ کر سکی تے انگریزی وچ ٹھل پئی ”دیکھو“ سانوں اک دوجے ناں بے ایمانی نہیں کرنی چاہیدی تے اوکڑاں وچ پھسے لوکاں بارے اپنے لوں کوئی رائے نہیں بتانی چاہیدی۔ سگوں اک دوجے دی عزت تے انسانی قدراں دا خیال رکھنا چاہیدا اے۔ تمانوں میرے بھیڑے لیکھاں تے غربت دا فائدہ نہیں چکنا چاہیدا۔ تمانوں میرے انسانی حقان نوں مٹا پوے گا۔ سدھی گل اے.....“ اوہ ٹک گئی کیوں جے اوس دیکھیا اوہ تے پائل گواپے ہوئے سن۔

اوہ تنو بھونتر گئے۔ اوہناں نوں امید نہیں سی جے اوہ انگریزی وی بول سکدی اے۔ اوہناں نوں ایس زبان دا کھ پتا نہیں سی اوہ دھاتی بت بنے بیٹھے رہے۔ اوہناں نوں

حوادی دھی

میری نے کھل پرے سنیا تے سویرے پنج وجے اٹھ بیٹھی۔ اینوں بھپیا تے کرسی اُتے رکھ دتا۔ گدے ٹوں چُک کے کندھ نال کھڑا کر دتا۔ اوہ ہاتھ روم گئی، چھیتی نال مونہہ ہتھ دھوتا، دوہاں جوڑیاں وچوں اک پالیا، دوجا اوہنے خاص موقعیاں لئی رکھیا ہویا سی۔ فیر اوہ پوڑھیاں چڑھدیاں چڑھدیاں بچیاں دے کمرے وچ رُک گئی۔ بچے کچا دُده پلے کے چُٹے ہوئے سن۔ اوس اوہناں ٹوں انج بلایا جے اوہناں دی ماں جیہڑی اُپر کمرے وچ مٹی ہوئی سی کدھرے جاگ نہ جائے۔ اوہنیو جھیتی نال فیر سوں گیا۔ اوہنیو تے اکاٹک نوں ہاتھ روم لے گئی تے سکول لئی تیار کرن لگ پئی۔

”اڈنیو، توں بستر وچ کیسہ کر رہیا ایس اٹھ جا، میری توں کتھے ایس؟“

”جی.....“ اوہ ہاتھ روم وچوں بولی۔

”رولانہ پا، جس ویلے میں بلانڈی آں دوڑ کے میرے کول آیا کر، اینناں بچیاں دے ہتھ مونہہ دھوا، میں اینناں نوں کس ویلے سکول لے کے جاواں گی؟ توں اک دن دُھنک نال کم نہیں کر سکدی..... دوڑ لا.....“ الزبتھ میری نوں دھکا دیندیاں ہویاں چکی۔

میری باقی بچیاں ٹوں واش روم لے گئی۔ جدوں چوہاں دے مونہہ دُھل گئے اوس اوہناں ٹوں کپڑے پوائے، تیل لایا، کتھی کیتی تے بٹیاں پیراں وچ اڑکا دیتاں۔ ناشتا بناون لگ پئی، میز ٹھیک کیتا تے چاہ لئی پانی رکھ دتا۔

”بچے کتھے گئے نہیں؟“ الزبتھ پوڑھیاں دُھل دیاں ہوئی بولی۔ ”میری بچیاں ٹوں لے آیاں سارا کچھ میں کراں گی، اوتھے کھلو کے کیسہ کر رہی ایس، کیسہ تینوں میری اواز نہیں آ رہی۔“

”اوہنوں اکھیاں چھڈ دے۔“ پیٹر کمرے وچ دُڑیاں بولیا ”توں سویرے بولنا شروع کردی ایس تے ہر کسے ٹوں جگا دیندی ایس۔ اودوں بیکر بڑ بڑ جاری رکھدی ایس جدوں بیکر رُ نہیں جاندی، بچے توں کم نہ جائیں اوہ وچاری دُوری ہو جاوے۔“

”پیٹر توں مینوں اسہ دس توں سویرے دو وجے بیکر کتھے سیں، توں ایس گھر وچ رہندا ای نہیں، توں نہ میرا خاوند ایس نہ بچیاں دا پیو۔ تینوں اسہ دی نہیں پتا پیسے کتھوں آؤندے نیں۔ میرے کم وچ دخل نہ دیا کر۔“

”میری ایتھوں رُ جا، میں تیرے نال گل نہیں کر رہیا۔“

”پیٹر کیسہ توں ایس گھر دا خیال نہیں رکھ سکدا۔“

”مونہہ بند کر.....“ اوہنے پٹر مار دتا ”گلد اے ایس گھر وچ مرد توں ایس۔“

”تینوں پتا اے میں کیسہ کہہ رہی آں، توں تے میرے نال گل کرن جوگا نہیں۔ تینوں خبر اے میں اوس عورت بارے جاندی آں، جیہڑی تینوں اوہی رات توں پہلاں گھر نہیں آون دیندی۔ توں گھر آؤندا ای کیوں ایس؟ توں ایتھوں رُ کیوں نہیں جاند اودہرے نال ای کیوں نہیں رہندا۔“

”توں.....“ اک ہور لپٹرنے اوہنوں چُپ کرا دتا۔

”میں کنندا آں مونہہ بند رکھ تے چڑیل وانگ نہ بولیا کر۔ اکوٹک توں ایتھے کیسہ کر رہیا ایس، بہہ تے ناشتا کر، الزبتھ ایدے لئی ناشتا لے کے آ۔“ الزبتھ نے کاوڑ نال دیکھیا تے کچن ول رُ مٹی جتھے ٹوسٹ جلن دی بو آ رہی سی ”میری کوئی کم تے دُھنک نال کیا کر، توں کتھے مر گئی ایس۔“ میری جس ویلے اندر وڑی الزبتھ نے اوہدے

اُتے زور نال تولیا شیا۔

”توں پینڈو کڑی ہر شے جلا دیندی ایں‘ جاٹوٹ باہر سٹ کے آ۔“ میری جس ویلے باہر گئی، اترتھ نے ناشتا میز اُتے رکھ دتا۔

”میں تینوں دساں کم کچ کرنا اے‘ مینوں سویرے سویرے ٹوٹ چنگا نہیں لگدا۔“

کے نے اوہدی گل دا جواب نہ دتا۔ میری نے چاہ لئی فیر پانی رکھ دتا۔

”اج سارے بچیاں نوں توں لے کے جاویں گی۔ جے میں ائیو تے اوہنوں لے کے گیتا لیت ہو جاواں گا۔“

”اسے میں نہیں کر سکدی“ اترتھ بولی ”میں ایس ہنٹے پہلاں ای دیر نال جاندی رہی آں۔ تیرا کدی کوئی بھانا ہونا اے کدی کوئی۔ میری نوکری نہ رہی تے گھر لئی پیسے کتھوں آون گے جے توں اوہناں نوں نہ لے کے گیتا تے اوہ گھرائی رہن گے۔“

”ٹھیک اے لسان نوں فیرا پیتے ای رہن دے۔“ پتیریاہر جاندیاں بولیا۔ ”رات نوں ملاقات ہووے گی۔“

”رات نہیں سویر آکھ۔“ بوہا پہلاں ای بند ہو چکیا سی۔

”بچو جیتی کرو سانوں دیر ہو گئی اے۔ میری بیڈ روم ٹھیک کر جے کوئی آجاوے تے وکھ کے کیسے آکھے گا۔ تینوں تے شرم ای نہیں‘ ایتھے کھلوتی رہ سندی جا اج دہر گز کچے گا۔ ساڈے آون بجکر اسے تیار ہونا چاہیدا اے۔ گھر دے باہر گند نوں جلا دیویں‘ اسے ددھ لئی پیسے رکھ‘ باہر جاویں تے چندرا بند ہونا چاہیدا اے‘ ذیل روٹی وی لیندی آئیں‘ بچو جیتی آؤ‘ بیڈ روم صاف کریں۔“ اسے کہہ کے اوہ باہر نر گئی۔

جس ویلے اوہ باہر چلے گئے میری تھلے بسہ گئی تے مکھ دا ساہ لیا۔ آل دوالے دی چُپ اوہنوں چنگی لگی۔ اوہ کوئی پندرہاں سال دی ہووے گی۔ اوہدے ماں پوتے نہ ای اوہنوں اپنے ٹھیک جمن دی تاریخ دا پتا سی‘ اوہناں نیڑے ایہ کوئی گل نہیں سی۔

میری اپنے گھر والیاں نوں یاد کردی تے اوہنوں چٹنی دی اڈیک رہندی۔ اوہ اترتھ نوں پاگل سمجھدی۔ اوہ اوہدے گھر بچ جیسے مینیاں توں کم کر رہی سی۔ اترتھ اوہدے گھر تین سو شلنگ ہر مینے کھل دیندی۔ میری نوں پتا سی اوہدے ماں پوتوں پیسے دی کتنی لوڑ اے۔ اوہدے اٹھ بھین بھرا سی جیڑے سارے اوہدے توں بچے سن۔ اوہنوں خبر سی اوہدی ماں اوس توں دی اوکھا کم کردی اے‘ انج گھرا خرا چلدا سی۔

اوہ اٹھ کھلوتی‘ بھانڈے تے ہاتھ روم صاف کیتا‘ اپنے لئی چاہ بنائی تے ناشتا لے کے وڑھے دھپے بسہ گئی۔ ”واہ واہ باغ دج کیسہ سوہنی شے آئی اے‘ واہ کتنی پیاری شے اے میرا لٹو تر کھا ہو جاندا اے۔ اوہ باغے دی رانی میرے دل وکھ سی۔“ اسے موالگی سی جیڑا نال دے گھر کم کردا سی۔ میری نوں نہیں سی پتا اوہ ٹھیک آکھدا اے یاں مذاق اُڈاندا اے پر اوہدیاں گلاں اوہدا لٹو تیز نہیں کردیاں سن۔

”موالگی اپنا رستا پھڑ مینوں بھٹ کم اے۔“

”تینوں بہت کم اے؟ دھپ وچ بیٹھی کیسہ کر رہی ایں۔ توں صرف چار بچیاں نوں دیکھدی ایں میں ست سنبھالدا آں‘ فیر تیرے کول کم کچھ ہوں ہویا؟“

”اوتھے تئیں دو کم کردے او‘ ایدھر میں کئی آں۔“

”مینوں دس میں ہتھ وڈاندا آں‘ انج سانوں گلاں باتاں دا وقت لہجے جاوے گا۔ میں تینوں نیرو بی بارے دساں گا۔ تینوں تے پتا ای ککھ نہیں۔ میں تیرا دماغ روشن کراں گا‘ مڑ تینوں کوئی پینڈو کڑی نہیں آکھے گا۔“

”چل راہ پھڑ لیتی‘ مینوں بسہ پتا اے‘ اترتھ مینوں دس دی رہندی اے۔“

”میں تینوں کچھ ہو ر دساں گا۔“ اوہنے لہسا لیا تے مسکرائی گئی۔

اوہ گھر دے اندر نر گئی‘ بچیاں دے سکول دے کپڑے پکے‘ اوہناں نوں دھوتا تے تار اُتے پاوتے۔ بسہ بوہے بند کیتے تے بازار چلی گئی۔ اوہ تیجے گھر توں دور ہو کے

لنگھی پر فیروی آندیاں جانیاں کتیاں اوہوں گھیری رکھیا. اوہ گھر دے نیڑے اپڑی تے موٹلی بولیا ”مُن..... میں تینوں دس سکدا آں گتے دے مونہ اُتے کج مار دے نیں.“ اوہنے دھیان نہ دتا تے کھانا پکاؤن لئی اندر وڑ گئی.

جس ویلے اوہوں اترتھ دی کار دی آواز آئی اوہنے گھڑی تکی تے اپنے آپ نوں پھنکار دتی. اوہنے کدی نہ سوچیا جے کم کردیاں وقت وی وکھ لینا چاہیدا اے. ویلا اوہرے نال ہمیش انج ای کردا آیا سی. میں ایس توں جیتی کھانا کج پکا سکدی آں. اوہنے سوچیا.

”بچو تیریں لڑتا بھڑتا چھڑ نہیں سکدے.“ اوہوں کار وچوں اترتھ دی آواز آئی. ”تملڈا در تارا جنوراں وانگ اے“ بچو مونہ بند رکھو.“ بچے لڑ دے رہے. اوہنے اکھنگ دی کند اُتے ماریا. ”جدوں میں گل کراں دھیان نال سنیا کرو. اسے رولا بند کرو تے باہر نکلو.“ اوہ گڈی توں نکل کے دوڑن لگ پئے ”جیویں تہا توں کیا جاندا اے انج کیوں نہیں کردے؟ میری، میری تینوں کیا سی کوڑے نوں اگ لانی اے ایہ تے انج ای پیا ہویا اے.“

”میرے کول ویلا نہیں سی.“

”تیرے کول وقت نہیں سی“ تینوں پتا نہیں ایدے نال بچیاں نوں ملیا ہو جاوے گا. توں لیمنان نوں ہسپتال لے کے جاویں گی؟ جیہڑا کم کیا جاندا اے اوہرا کوئی مقصد ہوندا اے؟ میں ایویں گل نہیں کردی. جے اسے کوڑا شام بیکر انج ای رہیا تے تیرے لئی چنگ نہیں ہووے گا.“

”جی.....“ میری نے ٹکا جیما جواب دتا.

”اسے بوکتوں آ رہی اے؟ کیہہ جل رہیا اے؟“ اوہنے میری نوں دھکا دتا تے کچن وچ وڑ گئی. ”اوہ..... توں سالا ساڑ دتا اے توں اسے وی نہیں بنا سکدی“ توں

میرے نال کیہہ کر رہی ایں؟ ایہتھے کھلو تکی کیہہ کر رہی ایں؟ لہنوں مگزنوں باہر سٹ.“

اوہ ڈرائنگ روم وچ گئی تے کجھ چر کھلو کے فیر کچن وچ پرت آئی. اوہ میری نوں دیکھدی رہی تے پیار نال بولی ”تینوں پتا اے میں باہر کم اُتے جاندی آں“ میرا کم اوکھا اے اسے مینوں چنگاوی نہیں لگدا، جد میں جوان سال سوچدی ہوندی سی جدوں میرا دیاہ ہووے گا میں گھرای رہواں گی، بچے سنہالالں گی تے اپنے خوند نوں خوش رکھن گی پر انج نہیں ہویا. ہر شے داخل اینا زیادا اے جے مینوں دی کم کرنا پیندا اے. میرا خوند سارے پیسے چٹ جاندا اے. مینوں اپنا پاس چنگا نہیں لگدا. اوہ رولا پاندا اے. میری ہنگ کردا اے، پر میں کیہہ کر سکدی آں. میں کم نہیں چھڑ سکدی کیوں جے ہو رہی ہوں اوکھا اے. میں جو کجھ کہہ رہی آں تینوں سمجھ آ رہی اے.“

”جی“ اوہ بھانڈے دھوندی بولی.

”تینوں اوہو کرنا چاہیدا اے جو میں کھندی آں. تینوں گھرتے بچیاں دے کم لئی رکھیا ہویا اے. توں اسے میز نہیں سدھا کیتا؟“ اوہ اُچا بولی ”میں تینوں پیسے دیدی آں، کیہہ فیروی مینوں کم کرنا پوے گا توں اسے کیوں نہیں کردی.“

”میں کم کھاندی آں تے.....“

”چل میں تیرا ہتھ دھاندی آں“ توں جا کھانا پکا.

میری نے بھانڈے کڈھے تے رے وچ رکھن لگ پئی. اک تھالی تھلے ڈکی تے بچ گئی.

”اسے توں کیہہ کیتا اے؟“ اوہنے ٹٹی پلیٹ کلاؤ نال دیکھی تے تھلے سٹ دتی. ”تینوں پتا اے امید کیہہ ملے گی؟ جے توں میز سدھا کیتا ہوندا تے اسے سب کجھ نہیں سی ہوتا. تینوں کیہہ ہو گیا اے؟“

”میتوں معاف کر دیو“ میری بولی ”میں میز سدھا کر دیندی آں۔“
”جدوں بیکر توں امہ مٹکاندی ایس میتوں کوئل ہو جاوے گی“ امہ سارا کچھ صاف
کر۔“

اوہ کچن توں نکلی تے اُپر رُگنی۔ جدوں کھانا پک گیا اترتھ تھلے لہتی، پچیاں توں کھانا
وتا تے آپوں کھاوے پتا چلی گئی۔ جد میری نے اوہناں دے ہتھوں کھالے دا حال
نکلیا، اوہ اٹھکیواں ہو روی ودھ گیا۔

”توں ہن بستر وچ چل“ اوہنے اکواچ دا ہتھ پھڑکے کیا
”میں نہیں سوتا چاہندا“ اوہنے بڑبڑکتی۔

”تینوں سوتا پوے گا۔ تیری ماں کندی اے ایسوں دوپہر توں سوایا کر“ تینوں سوتا
پوے گا۔“

”میں فیرا پیتے ای سوواں گا۔“

”نہیں توں ایتھے نہیں سوں سکدا۔ تینوں اُپر کمرے وچ سوتا پوے گا۔“ اوہدے
کولوں اوہدا ہتھ چٹھ گیا۔ اوہنے پیالی چکی تے اوہدے اُتے سٹ دتی جیہڑی اوہدے
ڈھڑتے جاوئی۔ اوہ سدھا باہر نکل گیا۔ اوہنے اوہنوں کچن دے نیڑے پھڑتا۔ ”توں
اوہو کریں گا جو میں کھوں گی۔“ اوہنے پتر مار دیاں ہویاں کیا۔ اوہ کھلو گئی روندے
ہنے توں نکلیا تے کچن دیاں پوڑھیاں اتے بہ گئی۔ ”امہ میں کیہہ کیتا اے؟“ اوہنے
اپنے آپ نوں پچھیا۔ فیر پنے نوں چک لتا جتے اوہنوں مارن دی کوشش کیتی ”توں
ایتھے ای سوں جا“ توں کدھرے وی سوں سکدا ایں۔“

”نہیں میں بند روم وچ سوواں گا۔“ اوہنے ہنے پھڑے تے اُپر لے گئی۔ اوہوں
بیکر بیٹھی رہی جدوں بیکر سوں نہیں گئے۔ اوہ کمرے پچھلے پاسے گئی تے کند جلا
دیا۔ بھانڈے دھوتے، اوہناں توں نکالیا تے ڈھنک نال رکھ دتے۔ پچیاں دے اُٹھن

توں پہلاں ڈرائنگ روم صاف کیتا۔ ہنے جاگے تے اوہناں دے مونہ دھوتے، لوہیں
کپڑے پوائے، گھر بند کیتا تے اوہناں توں نال لے کے اک کلو میٹر دے پنڈے
اُتے پارک رُگنی۔ اوہ پچیاں توں کھید دیاں دیکھدی رہی تے ڈوجیاں نوکرائیاں نال
ڈکھ سکھ وی پھرولدی رہی ”امہ تھکی لگ رہی اے“ پر سلا اوہنوں وکھ کے بولی۔
”تیں تھکی کندی اے“ امہ ہنے تروڑ دیندے نہیں، لہناں دے ماں پودی تھکاوٹ
دا کارن نہیں، تیں کوئی کم سدھا نہیں کردے۔“ میری دے موہوں لفظ ڈگ پئے۔
”امہ ماں پو۔۔۔۔۔“ عورتاں تے بہت ای بھیڑیاں ہوندیاں نہیں۔ میں جتھے کم کردی
ساں اوہ میتوں انڈر وڈر دھون دیندی اے ہنے جس ویلے باہر ہوندے نہیں اوہ مرد گھر
لیاندی اے۔۔۔۔۔ کیتی بے شرم اے۔“

”مرد کیڑا چنگے ہوندے نہیں۔“ میری نے جواب دتا۔

”پر اوہ تے مرد ہن اسیں اوہناں دا مقابلہ نہیں کر سکدیاں۔ نہیں میر وچ عورتاں
دی خاص تھاں ہوندی اے۔ اوہدے پتا گھر نہیں ہوندا۔ توں جوان ایں ہو روڈی
ہو دیں گی فیر تینوں پتا لگے گا بے سارے مرد اکو جسے ہوندے نہیں، اوہ دی جلدے
نال تیرا دیاہ ہووے گا۔ تینوں خبر ہوئی چاہیدی اے گھر کج سانجھدے نہیں۔“
”امہ سچ اے“ میری امہ سوچدیاں بولی اوہدا کیڑا دیاہ ہوتا اے، اوہنے کتھے گھر
نہناتا اے۔

اوہ بیچ وچن توں پہلاں گھر پرت آئے۔ میری نے پچیاں نوں ٹی وی دیکھن دتا۔ میز
سدھا کیتا تے چاہ بنائی۔ جدوں اترتھ ڈو جے پچیاں نال آئی اوہ میز اُتے چاہ رکھ رہی
کی۔ ”ٹی وی بند کرو تے چاہ لئی آؤ۔“ میری توں ایس ویلے لہناں نوں ٹی وی کیوں
نکھن دیندی ایں، میں تینوں ہمیش کندی آں لہناں توں جتھے ست دے دیکار دیکھن
دیا کر ایس توں اڈ ہو رو ویلے امید اجازت نہیں۔“

”جی مانکن“

”ہن ایساں ساریاں نوں نہوا۔ مینوں باہر جاتا اے۔ جے کوئی فون آوے سہما لے لیا۔ بچیا کھچا کھتا گرم کرتا اے تے چپتیاں وی پکائیاں نیں۔“

”اوہ چپتیاں، چپتیاں۔“ اوہیوں نے رولا پادتا باقی بچے چپ رہے۔ الزتھ باہر ٹر گئی۔ بچیاں دے روئے گوئے وچ پھلیاں دو روئیاں جل گئیاں۔ میری نے اوہناں دی تھال چاول پکان دا فیصلہ کیتا۔ الزتھ دے آون نیکر نہ اوہ میز سدھا کر سکی تے نہ ای چاول رنہ سکی، اوہنے برہنہ لتا۔

”اوہ نیں، اسہ نہیں ہو سکدا۔ اوہ کڑی کتھے اے؟ توں کدھرا ایں؟“ اوہ پوڑھیاں چڑھ کے اپر آگئی ”توں چاہندی ایں کھانا میں پکواں؟ میں تیرے نال گل کر رہی آں۔ توں مینوں من رہی ایں..... اسہ کیہ اے چاول؟ چاول؟ میں روٹی آکھدی آں توں چاول پکندی ایں؟ اسہ تیرا گھراے؟ توں کجھ نہیں کردی، سارا دن ویلھی بیٹھی رہندی ایں؟“ اوہنے چاول فرش اُتے سٹ دتے۔ ”توں لہتی تنہا نال چاولاں دا اک توڑا نہیں خرید سکدی۔ سارے چاول سواہ ہو گئے نیں، دفع ہو جا.....“ اوہنے میری ٹوں پھڑتا تے بوسے دھوں باہر کڈھ دتا۔ اوہ کچن دیاں پوڑھیاں اُتے بوسہ کے روندی رہی۔ الزتھ دی مار نال اوہدا جٹا مل رہی سی۔ گھراندر کھلوتی الزتھ دی روندی پئی سی۔ اوہنوں شرم آئی اوہنے کیہ کیتا اے تے سوچیا رات ٹوں کھاواں گے کیہ؟ اوہنے دال پکاون تے میری ٹوں ساری رات باہر رکھن دا فیصلہ کیتا۔ ”اسہ سبھ اکو جیہے نیں۔“ مواگئی دی نیزے توں آواز آئی ”رون دی لوڑ نہیں“ پر اوہ روندی رہی ”جے اوہ تینوں گھر نہیں تھتن دیندے توں میرے کمرے وچ سون جا۔“

”تینوں اک ای گل دی چتا رہندی اے۔“ میری نے اوہنوں پتر مار دتا۔ ”میری

تیری شکل نہیں دیکھتا چاہندی، مینوں اکلا چھڈ دے۔“

”نہیں“ اوہنے جواب دتا ”میں تیری مدد کرتا چاہندا آں۔ رات نوں ٹھنڈ تیرے

دسوں باہر ہو جاوے گی۔ توں آنا چاہویں تے آسکدی ایں۔“

”نہیں میں باہر ای رہواں گی۔“ اوہ اٹھی تے گھر نیزے پھرن ٹرن لگ پئی۔ اوہدی چتا اوہنوں چنگی نہ لگی۔

پیر جدوں رات ٹوں تن دسے آیا اوہ پوڑھیاں اُتے بیٹھی کنب رہی سی۔ ”توں ایٹھے کیہ کر رہی ایں؟ اوہ عورت تے پاگل اے آجا اندر آجا۔“ اوہ لہتی تھال توں نہ ملی۔ اوہنے بانہہ نال اوہنوں اُپر چُک لتا۔ ”تینوں ٹھنڈ لگ رہی اے۔ آجا اندر آجا تے بستر وچ وڑ جا۔“ اوہدا پھوٹا اوہنوں چنگا لگا۔ جدوں اوہ گھراندر آگئی اوہنے آکھیا ”توں ہن جا کے سوں جا“ تے اوہ پوڑھیاں چڑھ گئی۔ اوہ اوہدی سیوا کردی رہی ”اسہ چنگا بندہ اے“ اوہنے سوچیا ”جے امید اویاہ الزتھ نال نہ ہونداتے اسہ خوش رہندا۔“

اوہ الماری ول گئی تے گدا تے کبل باہر کھچ لتا۔

بچن نسا پوتے پتر رمادی شامل سن. مینہ دی اڈیک وچ موگا بے رمادی تے دوہاں عورتاں نے کھیتاں وچوں جھاڑیاں صاف کر دیتیاں تے جنوراں توں بچاون لئی واڑھ دی لگا دتی. پرانے کھوہ وچوں گارا کڈھ دتا تے رمادی نے مل واہ دتا. بچن زمین فصل لئی تیار سی. رات ویلے اسہ جاگ پیندی تے کیرے کوڑے کھاؤن بچوں دی کھوج وچ نڈے پھروے رہندے، پر نومبر دی ادھ وچ بدل ہجرت کر گئے تے اسان بنگا ہو گیا تے امیدے اتوں اگ ورھنا شروع ہو گئی. سورج سارا و تر کھا گیا تے زمین اُتے دھوڑ دی چادر پے گئی. پورا نمبر مایوس ہو گیا تے اڈیک اوہناں دا مقدر ہو گئی. اوہناں دیاں اُمیداں اینیاں ودھ گئیاں سن کہ اوہناں دیاں بکریاں نے دودھ دینا شروع کر دتا. جس دا اوہ دلایا بٹاندے پر بچن اسہ دودھ توں بغیر لحداء، جکی زمین وچ باجرا، مکئی تے ہدوانے بیجنا ممکن نہ رہیا. اوہ سارا دن تنہو دی چھان بیٹھ بیٹھ رہندے. بدل جیڑے رُس گئے سن اوہناں بارے سوچنا وی بند کر دتا. صرف ”نیو“ تے ”بوساٹک“ لہٹی لگی جیسی دنیا وچ خوش سن. اوہ گھرتے پنڈلیاں بناؤندیاں رہندیاں تے لہٹی ماں دی طرحاں اک دوسرے توں جھاڑ پلانڈیاں ”توں یو قوف کڑی اس تینوں پانی بچاون لئی کیا سی“ توں اوسمی بالٹی روڑھ آئی ایس، توں سارا دلایا جلا دتا اے۔“ فیراوہ گئیاں تے پنڈلیاں توں روہ نال مار دیاں.

دوڑے لوک ایسناں ول دھیان نہ دیندے تے نہ ای اوہناں دیاں گلاں مندے. اوہ مینہ دی اڈیک وچ سن تے امید دی آس وچ اندروں ترٹ گئے سی. اوہناں دی سوچ بارش تے آکے ٹک جاندی. اوہناں دے سارے جنور وک گئے صرف دو بکریاں بچیاں سن. نمبر دیاں عورتاں دے وس وچ نہ رہیا جے اوہ مینہ توں ہوو اڈیکن. اسہ زنانیاں ای سن چنناں کارن کڑیاں قتل ہوئیاں. اوہ رات نوں انج روڈیاں جیویں پاگل ہو گئیاں ہوون. مرد اپنے آپ نوں قابو رکھن دی کوشش

میشی ہیڈ (بوسواتا)

مینہ دیو تاوی اڈیک

کھیتاں وچ صرف اکلپا رہ گیا سی. کھیت پنڈ توں بھٹ ڈراڑے نہیں سن. ایسناں دل جاون والے رستیاں اُتے لوکاں نے کئے کئے کھوہ کڈھے ہوئے سی تاں جے اوہ لہٹی ترسہ دا کوئی وارو کر سکن. پنڈ چٹرن توں بعد اوہناں نوں کئی طرحاں دیاں شیواں نال واہ پنڈا. رستے وچ چھاواں بھرے رکھ آؤندے. جکل وچ پھل پھل دی ہوندے تے بچے جنگلی پھلاں دی کھوج کردے رہندے، پر اُنی سواٹھو بچا توں ست سلا قح شروع ہو گیا. زمناں ترسائیاں ہو گئیاں. کھیتاں وچ تریزاں پے گئیاں تے ٹکھل تے پتر چے مر ہو گئے. لوک مذاق وچ کنڈے بارش پیالی دی تھاں جچے وچ لہج سکدی اے. قح دے مڈھ وچ گرمیاں لوکاں توں پھلا کے رکھ دتا. ہوا اپنی جکی سی جے لوکاں دی کھل مل گئی. سن دی کوئی راہ نہیں سی. گرمی دے شروع وچ کئی لوک ٹکھل نال پھلے لگ گئے. وڈی کستری نے فصلوں دی گل چھڑ دتی تے پچھلے دو سالوں وچ اوہ لہٹیاں جلیاں ہوئیاں کھلاں سنے کھیتاں توں مڑ کے آ گئے. صرف دم درود کرن والیاں نے پیسا اکھا کیتا. لوک فصلوں تے بارش لئی کئی منتر کرواندے.

اوس سال بارش دیر نال ہوئیاں. نومبر دے مڈھ وچ اسہ بھرویاں نہیں سن. صرف کن سن ہوندی رہی. بارش نال جنوراں لئی جڑی بوٹیاں اگ آئیاں. لوکاں توں ”کونلا“ پنڈ سدا گیا، تاں جے اوہ مل وائی کر سکن. انج نمبر دے نمبر کھیتاں وچ نہ گئے. موگا بے دے نمبر وچ اوہ دیاں دو دھیان نیو تے بوساٹک اوہناں دی ماں تیرو

کر دے تے چپ چپے بیٹھے رہندے، اندروں اوہ وی مرگ گئے ہوئے سن۔ اوہناں
نوں پتہ سی عورتاں آون والے قحط کارن پریشان نیں۔

آخر موگے نوں پرانی گل چپے آئی، جدوں اوہ جوان سی اوہدے بزرگ وچ ”میز
رسم“ عام سی، فیر اوہنے ایس رسم نوں ہر کچھ توں یاد کیا۔ جدوں اوہنوں بھہ کچھ چپ
آگیا اوہنے اپنے پتر رماوی ٹال صلاح کیتی۔ ”میز دیوتا“ بچیاں دی قربانی منگدا اے
مڑ بارش ہووے گی تے فصلیں اگن گئیں۔ مرداں عورتاں ٹال گٹ مٹ کیتی۔ بچیاں
حالی وی کھیند ریلیں سن۔ ”توں دکان جاندے پیسے گوا دتے نیں توں فیر رستے
کھیند لگ پئی ہووین گی۔“

فیر بچیاں دیں لاشیں کھیتیں وچ کھار دتیاں گئیاں پر بارش نہ ہوئی۔ رات نوں چپے
دا راج ہوندے دن نوں سورج سوا نیزے اُتے آجاندے۔ پورا میر خوف دی بھلی دھڑکن
سی۔ اوہناں اپنے بھانڈے نیٹھے سانجے تے پنڈ پرت آئے۔ لوکل کڑیاں بارش وچ موجود رہندی۔

پچھنا شروع کر دتا۔ اوہ اوہناں نوں کھندے اوہ مرگیاں نیں تے اسل اوہناں نو زیتون دا رکھ فارم وچ
کھیتیں وچ دفن کر دتا اے، پر اوہناں دے چراں اتے لکھیا جھوٹھ پڑھیا جاسکے کم لئی
سی۔ ”اوہ کج موئیاں نیں؟“ لوک پچھدے تے پورا میر جواب دیندا بس اوہ مرگیاں سویرے
نیں۔ فیر لوک آکھدے اسے کج ہو سکدا اے جے دوویں موتاں اکو ویلے ہونیاں اوہ چاہندا سی
ہوون۔ پس آگئی تے بچیاں دی ماں نے ہر گل کھول کے دس دتی۔

پوہیاں گرمیاں اُدا سی تے ڈکھ دے بدلاں نے پنڈ نوں گھیری رکھیا۔ رماوی
اوہدے پوہ نوں ”میز رسم“ کرن اتے موت دی سزا ہو گئی۔ قبائلی قانون وچ ایس
رسم دی سزا ایوی سی۔ اسے وی حق گل اے پئی ایہناں کڑیاں دے قتل نے ہر بغیر جنگل گیا اے۔
بچیاں پچالیاں، نہیں تاں لوک پتا نہیں بارش لئی کھنوں کھنوں قتل کر دے رہندے
بچیاں پچالیاں، نہیں تاں لوک پتا نہیں بارش لئی کھنوں کھنوں قتل کر دے رہندے

کڑیاں تے منڈے زیتون تے پتر لئی گھلے گئے۔ تے اوہ لے وی آوندے پر

تول واما رٹی مولل (متز انیا)

زیتون دا رکھ

دادا دے فارم وچ کئی طرحاں دے رکھ سن۔ چننل وچ زیتون دا رکھ وی سی۔
وٹے کئی قسم دے جن بھوت وسدے۔ اوہ رکھاں دیاں چھاواں تھلے رہندے تے
وی تہاڑی دھون اُتے حملا کر سکدے سی۔ لوک اوہناں نوں دل دی
وٹے کئی قسم دے جن بھوت وسدے۔ اوہ رکھاں دیاں چھاواں تھلے رہندے تے
وی تہاڑی دھون اُتے حملا کر سکدے سی۔ لوک اوہناں نوں دل دی

دادا دے فارم وچ کئی طرحاں دے رکھ سن۔ چننل وچ زیتون دا رکھ وی سی۔
وٹے کئی قسم دے جن بھوت وسدے۔ اوہ رکھاں دیاں چھاواں تھلے رہندے تے
وی تہاڑی دھون اُتے حملا کر سکدے سی۔ لوک اوہناں نوں دل دی
وٹے کئی قسم دے جن بھوت وسدے۔ اوہ رکھاں دیاں چھاواں تھلے رہندے تے
وی تہاڑی دھون اُتے حملا کر سکدے سی۔ لوک اوہناں نوں دل دی

دادا دے فارم وچ کئی طرحاں دے رکھ سن۔ چننل وچ زیتون دا رکھ وی سی۔
وٹے کئی قسم دے جن بھوت وسدے۔ اوہ رکھاں دیاں چھاواں تھلے رہندے تے
وی تہاڑی دھون اُتے حملا کر سکدے سی۔ لوک اوہناں نوں دل دی
وٹے کئی قسم دے جن بھوت وسدے۔ اوہ رکھاں دیاں چھاواں تھلے رہندے تے
وی تہاڑی دھون اُتے حملا کر سکدے سی۔ لوک اوہناں نوں دل دی

کچھ اچھے وی سن چناں جاون دی تھاں دادے دیاں جھڑکاں سنا پسند کیتا۔ میں حالی
تیکر بچیا ہویا ساں۔ کچھ دُوبے مُنڈیاں دی طرحاں رات مینوں دی موت ورگی
لگدی۔ مینوں جد دی رات نوں گھلیا جاندا مینوں خوف پھڑلیندا۔ میں بخت چر لئی بچیا
رہیا پر اک راتیں قابو آگیا۔ دادی کھاتا پکا رہی سی جدوں اوہنوں چیتے آیا گھر وچ لوٹن
نہیں۔ اوہنے مینوں نمک لین بھیجیا۔ دادا دے گھر کھانا لکڑیاں نال پکایا جاندا انج ٹھہر
کے پکدا۔ مینوں یاد اے اوہ کالی رات سی میں ہمیش واگوں باہر نکھیا تے تیر وانگر دوڑ
لا دتی۔ میرے دوڑن دے ڈھنگ تے دل دی ڈھرنے مینوں ادھی انسانی تے
ادھی پتھری مخلوق بنا دتا۔ ایس بارے اوہ مینوں ساریاں کہانیاں چیتے آئیاں جیہڑیاں
دادے نے سنائیاں ہوئیاں سن۔ پتھری شیواں دے دوڑن نال زمین ہلدی تے
انھیرے وچ اوہناں دے کیلے ورگے لیڑے پھڑپھڑندے۔ کئی کہانیاں میرے دل
وچ آئیاں چناں وچ لوکاں نے بھوتاں نوں بخت نیزے توں دیکھیا سی۔ اوہ شکلاں بدل
کے سامنے آؤندے۔ اسے اکھیا جاندا سی جے اوہ جن پاگل ہو گئے نہیں تے اوہناں دا
زبان کسے لوں سمجھ نہیں آؤندی۔

ڈور وچ مینوں خیال ای نہ رہیا جے دادا جمدے توں میں رات توں وی بسوں ڈور
ساں ایس ویلے باہر ہو سکدا اے۔ اوہناں دی عادت سی کھانا چر کا ہو جاندا تے
فارم ول نکل جاندا، جتھوں تیکر مینوں یاد ہے اوہ اکھا بندہ سی جیہڑا رات توں
دن وانگ سوکھت نال ہل چلاندا۔ میرا دھیان ای نہ گیا جے دوڑیاں اوہدے نال
ہو سکدی اے۔ پلکل ایہو ہویا میں اوہدے وچ جا دجائے جھاڑیاں وچ ڈگ
مینوں لگا میں کسے نر دے رکھ نال نکرایا ہواں۔ میری چپک رات دا حصہ بن
انج جیویں اسے کسے ہور دی ہووے۔ آئندھ گوانڈھ دے لوک میرے نیزے کھینچ
گئے۔ میں اپر نکلیا اک چرا میرے اُپر جھکیا ہویا سی۔ میں اپنی حالت دس نہیں

جدوں مینوں پتا لگا میں کسوں نکمراری اے۔
”تینوں لگی تے نہیں؟“ دادا نے پیار نال پچھیا۔
”نہیں.....“ میری آواز انج نکلی جیویں کسے ہور دی ہووے۔

دوہنتے پچھوں میں اسے واقعہ پلکل بھُل گیا ساں۔ دادی دی کلزی وچ دو جیاں بچیاں
سنگ زیتون دا ٹکھ میرے دھیانے ای نہ رہیا۔ کسے نہ کسے ویلے بال دادی کول
کھیندن ضرور آؤندے۔ اسے جون دی ٹھنڈی جیپی شام سی ایسں دادی دے چلتے
نیزے بیٹھے کھیند رہے ساں۔ اوہ کوئی شے پکا رہی سی۔ ایسں اک وی سیکدے
جاندا۔ جد اوہنے بھانڈے دا ڈھکن چکیا۔ ساڈی جھکھ ہور ودھ گئی۔ دادی دی ٹکلی
مٹی تے کیلیاں دے پتڑاں دی بنی ہوئی سی۔ اک گال تے وچھی ٹکلی دے کونے وچ
بچی ہوئی سی۔ ایسں دُوبے بالاں توں وڈے ساں۔ ایس لئی دادا نال رہندے پر
جدوں جون جولائی وچ مینہ کارن ٹھنڈ ہو جاندا کچن نیزے ساڈے پھیرے ودھ
جاندا۔

اچن چیت دادا دی آواز آئی۔ اوہنے مینوں بلایا سی۔ کچن وچ چُپ کھلر گئی۔ میں
ہرن وانگ دوڑ لا دتی۔ دادا ڈوجی وار بلاون دا عادی نہیں بچہ دادا کول دو پکے
کمرے سن۔ اک وچ اوہ آپوں تے دُوبے وچ اسیں دو مُنڈے رہندے ساں جے
کوئی مہمان آ جاندا تے سانوں اسے تھاں چھڈنی پے جاندا فیرا ایسں دادی دی ٹکلی
جاندا، جیسے ڈاڈھا ہنتر ہوندا سی۔ مینوں دادا کول رہنا چنگا لگدا تے اوہدے پاپپ دی
خوشبو وی من بھاوندی۔ اسے خوشبو ایس تھاں دی نویکلی گل سی۔ اک دو واری میں
وی سٹا لایا۔ جے دادے توں کیر ہو جاندا اوہ میری کھل کچھ لیندا۔

میں دادے دا بُوہا کھڑکایا تے اندر وڑ گیا۔ اوہ بستر وچ بیٹھا ہویا کندھ ول مونہ کر
کے کچھ سوچ رہیا سی۔ اک ٹکا دیوا کمرے وچ ہل رہیا سی۔ اوہدا پر پھاواں کندھ دے

کمرے دے کوئے وچ پے رہیا سی۔ پرچھاویں تے تماکو دی خوشبو توں مینوں کئی کمائیاں چیتے آئیاں جیہڑیاں دادا نے مینوں سنائیاں ہوئیاں سن۔ اج اوہنے کوئی کمائی نہ سنائی۔ میں اڈیکدا رہیا پر کچھ نہ بولیا۔ اندر ادھدی چُپ سی تے باہر کُتیاں دے بھونکن دی آواز۔ فیراوہ بولیا ”تینوں فارم اُتے جانا پوے گا۔“ مینوں لگا میں کچھ نہیں سنیا اوہنے مڑکيا ”توں جاتے زیتون دے پتر لے کے آ۔“ اوہ چائنی رات سی پر جس ویلے واء بھلدی رات ہو دی ڈونگھی ہو جاندی۔ میرے دل دی دھڑکن تیز ہو گئی۔ ڈر نال نہیں کاوڑ کارن۔ میں ضرور جاواں گا اک نہیں، پنج نہیں، ویمہ پتر لے کے آواں گا۔ میں فیصلہ کیتا میں دادا نوں دساں گا میں بہادر آل۔ جد میں پر تال گا میراں اکھاں وچ ڈر نہیں ہووے گا۔ میں دادا نوں اپنی ڈرپوکی کارن خوش نہیں ہوون دیاں گا۔

جس ویلے میں اگے ودھیا، چائنی پتڑاں وچ ٹنگ گئی۔ فیر میں کھلو گیتا کھلوتا رہیا۔ میں رات تے اپنے ساہ دی آواز سُندا رہیا۔ میں ٹھنڈے مڑھکے وچ ڈب گیا۔ اجن چیتی مینوں لگا میری بہادری یو توہنی اے۔ میں دادا نوں سزا دیون دی آس کنج رکھ سکدا آل۔ مینوں چیتے آیا اوہ کنج بستر وچ لما پیا ہویا سی تے میرے بارے سوچ رہیا سی۔ پر مینوں یاد آیا مینوں تے بہادر بننا اے۔ میں اسہ سارے خیال پرانہ سٹ دتے تے اگے رُپا۔ میں مسیں پنج قدم اگے نہیں پٹے ہون گے جد اُو دے بولن دی آواز آئی۔ میرا دل ڈب گیا۔ اُو توں موت دی علامت سمجھیا جاندا اے۔ میں چھال مار دتی۔ مینوں اپنا چیتے رہ گیا کوئی شے میرے برائے وجی سی۔

جدوں مینوں ہوش آیا میں دادا دے حجرے وچ پیا ہویا ساں۔ مینوں لگا جیویں میرے برو وچ آگ لگی ہووے۔ کرا لوکاں نال بھریا ہویا سی تے رنگ برنگیاں آوازاں آ رہیاں سن۔ میرے برائے اک کھٹی بی ہوئی سی۔ آوازاں بند ہوئیاں تے کوئی

بولیا۔ ”ایہنے کسے رُکھ توں ٹکر ماری اے۔“ ”توں ٹھیک کہہ رہیا ایں۔“ ڈو جا بولیا فیر کئی اکھاں نے میرے دل ٹکيا۔ میں چہریاں نوں کھوجیا، مینوں دادا نظری نہ آیا۔ اک دیکھوں آواز آئی میں دیکھیا دادا بستر وچ بیٹھا ہویا سی۔ مڑاوہ اُٹھیا، تاپانی تے کپڑا لے کے آیا تے میرے سردی کھٹی اُتے ملن لگ پیا۔ فیراوہ ہولی جیسی بولیا ”توں چیتی ٹھیک ہو جازیتون دے پتر تیرے اُتے فرض نہیں۔“

میں ادھدے دل ٹکيا۔ کمرے وچ دیوا بل رہیا سی۔ میں ادھدا چرا نہ دیکھ سکيا پر ادھدی آواز توں لگ رہیا سی اوہ اسہ سارا کچھ تنگ کرن لئی نہیں کہہ رہیا سی۔ میں سدھر کیتی جے میں بھٹ چر تیکر دل نہ ہو سکاں۔ بھٹ ای لے چر لئی۔

سندیوی میگوٹا (جنوبی افریقہ)

اڈاری

چکیاں نے تھالی ورگے پنڈ دی چپ ٹوں تروڑ وٹا۔ اہمہ پنڈ ساوے پہاڑاں نال گھرا ہویا سی۔ پہاڑاں توں آون والی گونج ہوا نال نکرائی تے اگے پچھتے کھل گئی۔ ایس نے باقی سبھ اوازاں نوں جام کر وٹا۔

ایس اواز نے سانوں اپنے ول کھچیا جیویں مقناطیس کچھا اے۔ اک بڈھا بندہ جمدے بر آتے چٹی ٹوپی سی دوڑن دی کوشش وچ ساڈے کولوں لنگھیا۔ اوہنے کہتے ہتھ نال کبیل پھڑا ہویا سی تے سجا ہتھ باہر کڈھیا سی۔ اوہ ہرواری لہٹی سوٹی پہاڑ ول کر کے رولا پاندا ”اوہنوں پھڑلو۔“ میرا دھیان اودھر گیا جتھے اوہ سیانت کردا رہیا سی۔ پہاڑ سورج نال لکن مٹی کھنڈ رہیا سی۔ اودھا پہاڑ مک گیا سی تے باقی اودھے ول میں نظر ماری اوتھے کچھ پرچھاویں نس رہے سی۔ اوہناں سبھ توں اگے اک ہرنی ورگی شے انج دوڑ رہی سی جیویں اودھے پچھتے گتے لگے ہوون۔ بتل ایویں نہیں سی نس رہے اوہ ایس دوڑ بھیج دا تیا حصہ سن۔ اوہ مینوں نظری آئی، اودھا پچھا کرن والیاں وی اوہنوں ویکھیا ہونا اے؟ جیویں کہ میں تک رہی ساں۔

میں اندرون ٹٹ بھیج گئی۔ خوف میرے نئے وچ بجلی وانگ دوڑیا۔ آسمان توں نکلیاں وڈیاں کالیاں ورھیاں ورھیاں، جہاں اوہنوں پچھا کرن والیاں توں لگا لیا۔ ”اوہ کتھے گئی اے؟“ اودھا پچھا کرن والیاں دیاں اوازاں میرے بیکر اپڑیاں۔ اوہناں وچ ڈاڈھی کاڑ سی۔ میں اپنا ساہ ڈک لیا۔ مینوں لگا جیویں میں دی اودھے نال ہوداں تے آکھدی جاواں سندی جا، سندی جا، بس اگے ای اگے بھجدی جا۔

میں اوہنوں ویکھیا اوس جرمن پرنٹ دے نیلے کپڑے پائے ہوئے سی۔ اوہ پتھراں وچکار دوڑی جا رہی سی۔ انج لگا جیویں گھوڑے آتے سوار ہوئے۔ اودھے نئے دا کوئی حصہ زمین نال نہیں سی لگ رہیا۔ اوہ تروڑی جا رہی سی۔ اوہ دھند نال دھند لگ رہی سی۔ میں اوہنوں دراڑ دے نیڑے ویکھیا۔ اوہ اہمہ دے وچ انج وڑ گئی جیویں مجھی پانی وچ جاندی اے۔ اوہ پچھا کرن والیاں توں بہت دور تر گئی۔

مینوں اودھا لکھ یاد نہیں، اوہ سانوں پچھتے چھڑ گئی اے۔ مینوں اودھا جاتا چیتے آوندا اے۔ اوہنے مینوں سکھایا اندرلی طاقت کیہ ہوندی اے۔ اوہ جوان عورت سی۔ میرے چاچے دی بیوی۔ جیہڑا پنڈ توں بہت ڈراڈے کان وچ کم کردا سی۔ اوہ پورے سال پچھوں گھر آوندا۔

مینوں پتا اے مینوں سوگی ہونا چاہیدا اے۔ میری چاچی ایستے نہیں رہی۔ اوہ چنگا کھاتا پکاندی، سوہنے بھانڈے دھوندی۔ نویاں بیویاں کولوں کھوتیاں وانگر کم لتا جاندا۔ مینوں چاچے دا ڈکھ وندتا چاہیدا سی، جمدی بیوی ای نہیں گئی سگول اوہ ڈنگرو دی گئے جیہڑے اوس اودھے بدلے دتے سی۔

میں اودھا بدلاں تے دھند وچ گواپتا کدی نہیں بھل سکدی۔

گھس بیٹھیا

”اینگروکا“ کھنے پیالے وانگ سائنے پیا ہویا سی۔ پہاڑ دی ٹیسی اُتے بیٹھا اوہ انج لگ رہیا سی جیویں کھانے دے ڈھیراتے کھی بیٹھی ہووے۔ اوہدے پچھے پہاڑاں دی اک کندھ سی اوہدے کتے رڑے اُتے بیچ میل پرانہ جوالا کھی دیاں کئی شکلاں سے دیو وانگ سن۔ اوہدے سائنے دُور نیلے پہاڑاں دا اک سلسلہ سی۔ لیہناں دے پچھے اک ان ڈھی دنیا۔ اوہدے بچے جتھے نیکر نظر آوند ا اک نہ کن والی پدھرائی سی۔ کدھرے کدھرے وچکار کوئی رکھیاں زرافے دی دھون وی دس پندی۔ تھلے پچھلے پردی گرمی گرم حمام وانگر سی۔ ویکھن والے نوں گلداء کتب رہی ہووے۔ دریا دے رستے دی ساوی پٹی توں اڈ ہر شے بھوری سی۔ دریا پہاڑاں دیاں سوڑیاں کندھاں توں نکھدا رڑے نیکر اپڑا اپڑا اپنا راہ بدل لیندا تے جھیل تک ایدے وچ کھاروی آجاندا۔

منگو کتے پاسیوں دو بندے گھاء دی پنڈ چکی آوندے دیکھے۔ اوہناں بچے جتھے وچ برچھی تے دُوبے نال گھاء دی پنڈ توں پھڑپھڑا ہویا سی۔ اوہنوں سمجھن وچ غلطی نہ لگی اوہ مسائی سن۔ اوہ ایدے گھاء پہاڑ تھلے پنڈ ”مینین“ لے کے جا رہے سن۔ اک میل پرانہ دھوڑ اُڑ رہی سی۔ اوہ جھیل ول آوندے دیکھے جاسکدے سن۔

دوویں مسائی جتن پہاڑ ول آ رہے سن۔ گھاء اوہناں نے رکھ دتا سی تے صرف بہجیاں پھڑپھڑیاں ہوئیاں سن۔ اوہنوں ڈر لگا۔ اوہ اُپر کیہ کرن آ رہے سی؟ اوہنے اپنے آپ نوں سنبھالیا تے نال ای ریڈیو دی آواز اُچی کر دتی۔ ہو سکدا اے اوہناں نوں

موسیقی چنگی گلدی ہووے۔ اوہ اوہدے ہاکل نیڑے آ گئے سن، اوہنے پاسا پریتا تے اوہناں نوں دیکھ کے مسکرایا، اوہ وی مسکرائے۔ اوہناں دے تاجے ورگے دند نظر آئے تے خوشی نال بولے ”جامبو بوانا سے جامبو ابری گانی؟“

اوہنوں جتنی کو سواہلی آوندی سی، کوشش کیتی۔ فیر چپ۔ اوہ اک دُوبے نوں حیرانی نال تک رہے سن۔ کسے نوں گل کرن دی جرات نہیں ہو رہی سی۔ اوہدا مسئلہ ایدے سی کہ اوہ ایس ملک وچ نوں سی تے اوہناں نوں ”قومی“ زبان نہیں سی آوندی۔ اوہنے کچھ چر رڑے ول دیکھیا تے مڑاپنا دھیان پہاڑاں ولے کرتا۔ فیر اوہنے مسایاں ول نکلیا اوہ گل بات لئی اُتو لے ہو رہے سن۔ اوہنے جتنی دُنیا دیکھی سی۔ اوہناں دا علاقہ بہت سوہنا سی تے ہووے ای انگ دا سی۔ اوہنے چپ نوں تروڑیا تے پہاڑ ول اشارا کر کے پچھیا۔

”اوس پہاڑاں کسے اے؟“

”ال ڈونو“ اوہدے پچھے ال ڈونو ایل انگائی تے اوہ جتھوں سورج نکھدا اے، ال ڈونو سامبو۔“

”ایسے ہرناں دے نال ال ڈونو کیوں گلداء اے؟“

”ال ڈونو دا مطلب اے پہاڑ“ اوہناں جھیتی نال دیا۔

”اچھا میں سمجھ گیا آں۔“

فیر چپ کھل گئی۔ جتن اوہناں دی واری سی اوہ کوئی سوال پچھدے۔ اوہناں دوہاں وچوں جیٹرا لہا سی تے بہوں بولدا سی اوہنے ریڈیو نوں جھاتی پائی۔ ”ایسے شے منگی ہووے گی۔“ اوہ پچھن دی تھاں بولیا۔

”ہاں بہت منگی۔“

”دو گاداں برابر؟“ اوہنے سوال کیتا۔

”تھوڑا جیہا گھٹ، کیوں ہے اسے نکالے۔ کچھ بہت وڈے وڈے دی نیں جیہڑے اٹھ گاواں دے مل برور ہوندے نیں۔“

”او“ اوہناں نیڑے اسے وڈی گل سی۔ گل اوہناں دی حیاتی دا مقصد تے آمدن دا ذریعہ سی۔ اوہناں نوں گل دے مرن دا ایذا ای افسوس ہوندا جتنے کسے جی دا۔

منگو میدان ول ویکھ رہیا سی۔ ”اینگروکا“ اپنے پتراں وانگ بھورا، رکھا پر فیروں سوہنا سی۔ اوتھے گھر رکھتا اوکھا سی۔ دریا دا تھلواں علاقہ اک جزیرہ سی جیہڑا جکے پہاڑاں دے اُلٹ ہرا دی سی تے ایٹھے وائی بیٹی اوہ لوک کردے جیہڑے مسائی نیں سن۔ اسے اوہ لوک سن جیہڑے زمین دی قدر جاندے۔ ہر سال ہڑاپے نال قیمتی مٹی لیندا تے لوک دریا دی سخاوت دا فایدا چکدے۔ اوہ تھوڑا جیہا مسکرایا جدوں اوہنے سوچیا جے مسائی لیند وچ کالے کالونی گیر سی۔ کیہ اوہ اوہناں وچوں اک سی؟ نیں۔ اوہناں ایٹھے لوکاں دی ہوند دا جواز نہ لہا۔ اوہ لہتی ذات وچ گم سن یاں غیر اوہناں دیاں گاواں سن جیہڑیاں گرم میداناں وچ پھر دیاں رہندیاں، باقی دنیا نال اوہناں دا کوئی رابطہ نیں سی۔ اینگرو کاسیر لئی چنگی تھاں سی پر رہن لئی نیں۔ اوہناں نوں پہاڑ، کھلا میدان تے آل دوالے کھلریا بدامی رنگ چنگا لگدا۔ اوہ ایس تھاں اتے نواں سی ایس لئی ہر شے نوں شک دی آکھ نال ویکھ رہیا سی۔ اوہ زمین دی چنگیائی مندیائی دے سینکڑاں سالاں توں جاؤ سی۔ اوہناں نیڑے اجیسی تھاں اتے گھر ہونا کوئی انوکھی گل نیں سی تے جدوں اوہنے پچھیا اوہ ایس اوکھے علاقے وچ کیوں رہ رہے نیں تے اوہ بہت حیران ہوئے۔ ”تینوں پتا اے اسے سالاں توں ساڑا گھر اے۔“ اوہناں دیاں سوال نوں سمجھ ای نہ سکے۔ اوہنے ہور طرحاں سوال پچھیا ”کیہ ایس زمین دے پیچھے پہاڑ تہاڑے نیں؟ اوہ میدان نالوں زیادا ہرے لگدے نیں“ ایٹھے تے بارش ای نیں ہوندی۔ ”اوہ ایہ دی پچھتا چاہندا سی اوہ ڈھور ڈنگر پالن دی تھاں وائی

بیٹی کیوں نہیں کروے۔ ہاں اوہ میدان پہاڑ نالوں بہوں ہرے نیں پر میدان اوہناں دا گھری۔ بس اپنی گل سی۔ فیر گل توں پدھرائی چنگی لگدی سی۔ جدوں اوہ اوہناں دے جواب توں پرکھ رہیا سی، لے نے اوہناں ڈک دتا۔ ”دالاسامو ایتھوں کتنا دور اے؟“

”بہت دور.....“ اوہناں لگا جیویں اسے اوہدے خیال توں وی دور ہووے بہت دور۔ ”کیہ اوہناں میلاں وچ دسا چاہیدا اے؟ نہیں“ اوہ نہیں سمجھن گے۔ ”اوتھے پیدل جان لئی دس دن تے دس راتاں لگدیاں نیں“ اوہناں نوں سمجھ آ گئی۔

جدوں لما حالی حیران ہو رہیا سی، جتکے نے پچھیا ”دالاسامو وچ گاواں وی ہوندیاں نیں؟“ اوہدے پچھن دا مطلب سی اوتھے لوک کج جیوندے نیں۔

”ہاں اوتھے گاواں وڈے گھراں وچ رکھیاں جاندیاں نیں فیر اوہناں توں گوشت لئی کوہ لیندے نیں۔ شہر نیڑے وی لوک گاواں پالدے نیں، اوتھے چاول، مکئی تے سبزیاں وی کھادیاں جاندیاں نیں۔“ اوہ پرے ہو گئے اک دوجے نال گل کرن لگ پئے۔

”کیہ اوہ بندہ دالاسامو توں بول رہیا اے؟“ لے نے ریڈیو ول اشارا کریاں آکھیا۔ منگو خوش ہو گیا اوہناں اسے نہیں چُچھ لتا جے اوہ بندہ کج دالاسامو توں بول رہیا اے۔ اوہناں اوہناں کیا ڈبے نوں آکھ اسے سواہلی وچ گاوے۔ اوہ گانا تے نہ لہ سکیا پر کوئی شعر پڑھ رہیا سی ”کیہ اوہ انج گاوندے نیں؟“ جتکے نے پچھیا۔

”ہاں“ اوہ بکھٹنا نہیں سی چاہندا۔

اوس ویلے اوہناں نوں آسمان توں آواز آئی۔ اسے دھدی گئی۔ اوہناں آسمان اُتے جہاز جاند آکھیا۔ اوہناں ایس نوں حیران اکھاں نال نکلیا۔ اسے اوہ شے سی جیہڑی دُنیا

دے اوس پاسیوں کدی کدی آؤندی. اوہ منگو وانگ گھس بیٹھیا سی. جدوں اوہ جمائے
ٹوں دیکھ رہے سن، منگو نے سوچیا کہ اوہ ویلا وی آوے گا جدوں مسائی دنیا تکن
ایتھوں باہر نکلیں گے. اوہنوں کل شام ای دیا گیا سی جے اک بچے واسکول چھڑایا جا
رہیا اے. اوہنے انھویں وچ چنگے نمبر لکے، اوہدے ماں پوتے مسائی وڈ وڈیرے
اوہنوں کے دم درود کرن والے کول لے گئے تان جے اوہدے اندرون سکول دا
پاگل پن نکل جاوے. منگو اوہناں اندر اک حیرانی دیکھ رہیا سی. اوہنوں پتا سی اوہ
کدی سکول نہیں گئے. اوہ دالاسلامو جا کے کیہ کرن گے؟ کتھے رہن گے؟ اوس دنیا
دیاں برائیاں توں اوہناں نوں کیڑا بچاوے گا؟

ایتھے کنڈا دی پیرس چھ جائے تے سارا میرا کٹھا ہو جاندا اے. اوتھے تہانوں ہر کم
آپوں کرنا پیندا اے. دیریاں سویر. اینگروکانوں نوں ہتھ چھوہن گے. ایہنوں شہر بن
وچ کرنا ویلا لگے گا؟ اک سو سال؟ اوہنوں نہیں پتا پر اک دن آوے گا جدوں گواں
ایتھے مونیاں ہو جاوون گئیاں. بندے اوہناں دی سیوا نہیں کرن گے، اوہ بندیاں دی
خدمت کرن گئیاں. مسائی اپنی قسمت دے آپو مالک ہون گے تے فیر.....

”موٹاکا“ اوہناں وچوں اک نے ادھانیل دُور دھوڑ اُڈاندی گڈی ول اشارا
کردیاں رولا پا دتا. منگو نوں پتا سی اسے لینڈ روور اوہدے لئی آرہی اے. اوہ مسکرایا
”میں جا رہیا آں. اسے موٹاکا میرے لئی اے. تہانوں بل کے خوشی ہوئی. امید اے
اسیں فیر ملاں گے.“ اوہ دوویں مسکرائے تے اوہنوں سفر دی دعا دتی. اوہناں دی
خائش سی اوہ ایتھے لے چر لئی رہندا.

”کیہ توں دُود پینا پسند کریں گا؟ اسیں جیتی تال لے آوندے آں.“

اوہنے اوہناں دا شکریا ادا کیتا تے آکھیا ”اسیں بہت دُور جانا اے. کسے ہور ویلے
اوہ دُود ضرور پیوے گا.“ اوہنے لے ٹوں شراب لئی سچھ سکے دتے. اوہ جیتی تال

پھاڑ توں تھلے آگیا. ریڈیو اوہدے ہتھ وچ سی اوہنے دوہاں مسائیاں ٹوں ہتھ بلایا. اوہ
اوہنوں جانڈیاں تھکدے رہے.

لینڈ روور وچ بندیاں اوہدا دماغ خیالاں تال بھرا ہویا سی. ایتھے ترقی ہوئی چاہیدی
اے. دریا وڈے کم آسکدا اے. اینگروکا اک نوں تھل ہوسکدی اے، ہرے
میدان، دُور ڈنگر، گوشت، فیکٹری، بجلی، نویاں سڑکاں، ہسپتال، پارک تے اک
تجارتی مرکز. اوہ پھاڑ اُتے ہمہ کے اسے ساری تبدیلی دیکھے گا. اسے دس سال وچ
ممکن اے.

گڈی رکن تال اوہ خاباں وچوں باہر آگیا. اوہ حیران ہویا اوہ ادھانیل گڈی آئے
سن، تھلے ڈونگھا اینگروکا وگ رہیا سی. اوہ پھاڑ جتھے کچھ چر پھلاں بیٹھیاں میدان توں
بھنی وانگ لگ رہیا سی.

اوہ سوچ رہیا سی اوہدے مسائی بلی حالی وی اوتھے ای ہون گے کہ نہیں.

مسٹرائیو

مسٹرائیو کوئی چنگا بندہ نہیں۔ اوہ بہت بھینٹا آدمی وی نہیں، پر اوہ کسے ہور دی عزت نہیں کردا بس اپنے آپ نوں محترم سمجھدا اے۔ کیسہ تئیں ایو جیہا بندہ دیکھیا اے جیہڑا اک ای گھروچ رہوے، اتھے ای کھانا کھاوے، روز تہانوں ملے پر کدی دعا سلام نہ کرے، میں ایس گھروچ ایو تکیا اے۔ ایس شروچ عجیب شیواں تے پیاریاں نہیں اوہ ایسناں وچوں اک اے۔ مسٹرائیو گھمنڈی آدمی اے۔ جس ویلے اوہ آیا میں اوہدی مدد کرن دی کوشش کیتی۔ اوہدی پیوی مریچکی سی تے اوہنوں دوجی عورت وی لوڑ ہونی چاہیدی سی۔ اسے اک عورت لئی کتے دکھ دی گل سی جے مرد اکھا ہووے تے کھانا وی آپوں پکاوے۔ میں ایسناں گھٹاں نوں محسوس کردی، سگوں ہر کسے نوں محسوس کرنا چاہیدا اے۔ مرد نوں اپنا کھانا کدی نہیں پکاتا چاہیدا، نہ ای اوہنوں اپنے لیزے دھوے چاہیدے نیں۔ اوہنوں اسے کم کسے عورت یاں منڈے کولوں کراوے چاہیدے نیں۔ مسٹرائیو مرد دی طرحاں نہیں سی رہندا۔ اوہ دی کیسہ شے اے۔

اک مینا پہلاں جدوں اوہ ایچے آیا اوہ اکھا سی۔ اک دیساڑے میں دیکھیا اوہ کرا صاف کر رہیا سی، میں مسکرائی ہوئی اوہدے کول گئی تے عزت نال آکھیا "مسٹرائیو اسے کرا میں صاف کر دندی آں۔" اوہ مسکرایا نہ ای فرش توں سر پچکيا، بس بوکھر دیندا رہیا، خورے اوہنے ستیا نہیں سی۔ میں اک واری فیہ کیا جے میں بہت چہ دی کھلوٹی آں۔ اوہ کھلوٹیا تے میرے دل تک کے ہوئی جیسی بولیا "میں سن سکدا آں۔"

اوہ فیہ جھاڑو دینا شروع ہو گیا، تے اوہ گل کیتی جیہڑا اوہدا خیال سی میں نہیں سمجھ سکایں گی۔ اوہ انگریزی وچ بولیا Mind your own business میں ایسناں لفظاں دی اواز ذہن وچ سانجھ کے رکھی تے جس ویلے "کوہو" سکول توں پرتا میں اسے اواز بھل چکی ساں۔ میں کوشش کر کے انج ای آکھیا جیویں مسٹرائیو نے کیا سی۔ کوہو نے مینوں دسیا امید مطلب اے "اپنے کم نال کم رکھ مینوں تنگ نہ کر۔" میں اوہوں تیکر اوہنوں کجھ نہیں کیا جدوں تیکر اوہدی نویں پیوی نہیں آگئی۔ مسٹرائیو اپنی پہلی پیوی وچوں دھی نوں لے آیا، تے میں اپنے آپ ٹوں کیا "اسے کم چلنا اوکھا اے۔"

میں اک واری فیہ مسٹرائیو کول گئی تے کہیا میں تیرے نال گل کرنا چاہندی آں۔ اوہنے بہت نتھاجیہا آکھیا "ٹھیک اے"

میں کیا "تیری دھی، تیری پیوی نوں چنگا نہیں دیکھدی تے آون واسے دن ہور وی بھیڑے ہوون گے۔" میں آکھیا "اک کڑی جیہڑی وڈی ہو رہی ہووے، اوہدی ماں اوہدے توں وڈی ہونی چاہیدی اے تاں جے اوہ اوہدی عزت کر سکے۔ میں دسیا اک کڑی اپنے توں تھوڑی جیسی وڈی عورت نوں ماں کنج آکھ سکدی اے تے اوہدا احترام کیویں کرے گی۔ میری صلاح اے ایہنوں اپنی دادی کول کھل دے جیہڑی اوہدے اُتے آکھ رکھ سکے گی، تے ایہنوں کجھ سکھا دی دے گی جیہڑا دیاہ ویلے ایہدے کم آوے گا۔"

مسٹرائیو چپ کر کے شندا رہیا اس منڈے وانگ جیہڑا کسے یوقوف وڈے دی گل منن اُتے مجبور ہوندا اے۔ میں خوش ساں اوہ مینوں سن رہیا سی۔ فیہ اوہ انج بولیا جیویں کوئی وڈا کسے یوقوف نال گل کردا اے۔ اوہنے آکھیا اسے کوئی گناہ نہیں کہ اوہدی دھی اوہدی دوجی پیوی نوں پسند نہیں کردی۔ لوک اک ڈوبے ٹوں بھیڑا

چنگا سمجھدے رہندے نہیں۔ مترتی ماں دے خلاف ہونا اک قدرتی گل اے۔ اسے وی ہو سکدا اے اوہ لہتی سکی ماں نوں وی چنگا نہ سمجھدی۔ میں ارام نال اوہدی گل مَن رہی ساں پر اندروں اوہدے لفظ مینوں کوڑے لگ رہے سی۔ گل کرن پچھوں اوہ اپنے کمرے وچ ٹر گیا تے پریتا نہیں۔ اوہدے اکھریں ہور وی کوڑے لگے۔ مینوں شرم دی آئی تے کاوڑ دی چڑھی، میں دھپ تے دھوڑ وچوں لنگھ کے اپنے کمرے وچ آگئی۔

اسے یو توئی اے کہ کڑی نوں ضرور لہتی ماں دے خلاف ہونا چاہیدا اے۔ مسٹرائو ٹوں پتا ای نہیں پچہ کج پالدے نہیں، اوہنوں اسے وی خبر نہیں ”ایسی“ ورگی کڑی لہتی ماں دے کتے نیڑے ہوندى اے۔ ماں تے بچے اک یک ہوندے نہیں۔ مسٹرائو کوڑ کنڈا اے بچا اپنے ماں پو دے ضرور خلاف ہوندا اے۔ جس ویلے ماواں دھیاں وچھڑیاں نہیں اوہ اک ڈوبے دیاں سیلڑیاں بن جاندیاں نہیں۔ اک ڈوبے دے ڈکھ سکھ پھولدیاں نہیں پر مسٹرائو تے کھرک اے، اپنے آپ نوں عقل مند سمجھدا اے، اوہنوں لکھ پتا نہیں۔

جدوں مسٹر منیا ساڑے گوانڈہ آیا مینوں لگا اوہ وی ایو ای اے۔ انج لگدا جیویں اوہدے ہونڈھ جتے ہون۔ اوہ اپنا ہر کم آپوں کردا۔ بچیاں نوں کم لئی کدی باہر نہ گھلدا۔ اوہ کئی توں کئی شے وی آپوں لین جانددا۔ اوہ کدی گل نہ کردا تے جواب دی رنگا جیما دیندا۔ اوہدی چپ توں مینوں نفرت سی۔

اک ديساڑے میں ٹکڑ پکایا تے چٹے بھانڈیاں وچ اوہنوں گھلایا۔ اوہنے کھانا دیکھیا تے بس ایٹا کھیا ”تماڑی مہرائی“ اوہ مسکرایا نہیں، پر میں خوش ساں۔ جدوں اوہ کھانا کھا چکیا میں کوجو نوں بھانڈے لین گھلایا۔ اوہنے اک واری فیر کھیا ”شکریا“ ایس توں بعد وی اوہ میرے گھر نہیں آیا۔ اسے نہیں کہ اوہ خوش نہیں سی بس اوہ گل کرنا پسند

نہیں سی کردا۔ اوہ بہت شرمیلا سی۔ اوہدے گھر کدی کوئی نہیں سی آیا نہ ای اسے پتا سی اوہ کتھوں آیا اے۔ بس اسے خبر سی اوہ کوئی کم لکھ رہیا اے۔ میں اوہدے گھر اکثر جاندی تے کھانا گھلدی رہندی جیٹرا اوہ شکریے نال قبول کر لیندا۔ اوہ میری گل دا گھٹ ای جواب دیندا، پر اک ديساڑے جدوں میں پچھیا کہ اوہ جیتی ای ویاہ کر رہیا اے یاں اکلا رہتا چاہندا اے۔ اوہ اندروں گنگیا ”میں ایس لئی اکلا آں کہ میں اکلا رہتا چاہندا آں۔“

فیر مسٹرائو دی دھی دے لچتن سمجھ ہور ہو گئے۔ لہتی مترتی ماں نال اوہیاں لڑائیاں ددھ گئیاں۔ ہر ڈوبے تے دن پچھوں اوہ لہتی دادی دے گھر ٹر جاندی۔ ایو نے اوہنوں دادی دے گھر جاون توں ٹھاک دتا۔ میں اوہنوں کئی وار دیکھیا اوہ اپنے ویزے کھلوتی ہوندى یاں منیا دی باری آگوں جا رہی ہوندى۔ اک واری میں لہتی باری وچوں دیکھیا اوہ مسٹر منیا دی باری اندر کسے نال گھاں کر رہی سی۔ منیا کول کدی کوئی نہیں آیا۔ میں ویزے آگئی میں سکیا اوہ باری توں پرانہ جا رہی سی، فیر میں کئی وار انج ہونڈیاں دیکھیا۔

مسٹر منیا نے ”ایسی“ ٹوں کدی نہیں سی بلایا نہ ای اوہ اوہنوں باری آگوں جاون دا کنڈا۔ اک ديساڑے میں اوہنوں باری چوں گھاں کردیاں تکیا، میں ویزے آگئی پر اوہ کدھرے نظر نہ آئی۔ اوہ ویزے وچ نہیں سی۔ مسٹرائو کم اتے گیا ہویا سی تے اوہدی بیوی بازار۔ اوہ شکر دوپہری میں کمرے وچ پرت آئی۔ ایو دی بیوی آئی تے ”ایسی“ ٹوں واجاں دیون لگ پئی۔ تھوڑے چر پچھوں میں سکیا اوہ باری آگے گا رہی سی۔ اوہدی ماں نے اوہنوں واج دتی تے فیر اوہ اُچی اُچی بولن لگ پئیاں۔ میں اپنے آپ ٹوں آکھیا ”اک کڑی وچ اپنی طاقت ہوندى اے جے اوہ باری وچوں چھل مار کے باہر آ جاوے۔“

میں نہیں کہہ سکتی مسٹر منیا وچ کوئی تبدیلی آئی کیوں ہے اوہ گلاں بہت گھٹ کر دے سی پر اوہ ہور دی سوہنی تے نرم ہو گئی سی تے اپنے بناء سنگھار دا خیال رکھدی۔ میں کئی وار سنیا اوہدی ماں کندی توں رات نوں کتھے سیں تے اوہ آرام نال جواب دیندی ”لہجی دادی دے گھر“ اوہدی ماں اُچا بولدی تے کندی ”تیرے پو نے اتھے جاون توں ٹھاکیا نہیں ہویا؟“ اوہ کندی تے کاوڑ پنا کندی ”جی۔“

میں اوہنوں کندی رہندی اک دساڑے اوہ ویڑھے وچکار کھلو گئی انج جیویں ٹرنا بھل گئی ہووے۔ میں اپنے آپ نوں آکھیا ”اوہ بیمار اے“ اوہ انج لگدی جیویں دھپ سیکتا چاہندی ہووے۔ اجن جیتی اوہدے چرے اتے درد اُبھرا لگدا اوس بہت مرجاں کھادیاں ہوئیاں نیں تے ہن تختن تے مجبور ہو گئی اے۔ اک عورت اپنا سنگھ صاف کرن لئی ٹھک سکتی اے تے ہڈی عورت ایویں دی ٹھک لیندی اے پر اک جوان کڑی ایویں نہیں ٹھکدی لیکن میں سوچیا ”ایڈی جیتی فیصلہ نہیں کرنا چاہیدا۔“ میں اوہدے کول گئی اوہدا چرا ویکھیا اوہ کالا سی، میں اوہدا ہتھ پھڑلایا ونگلاں دی تعریف کیتی ”انج اوہدی ہتھیلی نکلی“ اوہ جتی سی، میں سمجھ گئی ساں پر کسے توں دس نہیں سکتی سی۔ اہہ جن وڈیاں دے سوچن دا کم سی، کڑی تے جُنڈے کولوں دی بچھیا جاسکتا سی۔ اجے ویلے اک عقلمند عورت دی لوڑ ہوندی اے۔ میں اینو کول جاتا چاہندی ساں اوہنوں دسن لئی جے میں فضول نہیں، فیر مینوں اوہدے انگریزی لفظ چیتے آئے جہڑے میں نہ سمجھ سکی۔ اوہدے اکھراں دی کڑتن یاد آئی۔ میں لفظاں دی اواز بھل گئی ساں پر ”کو جو“ دا دسیا مطلب نہ بھل سکی۔ ”میں مسٹر اینو نوں تنگ نہیں کراں گی تے کسے نوں مسٹر منیا توں وی تکلیف نہیں دینی چاہیدی تے میرا اپنا آرام وی۔۔۔۔۔“

مسٹر منیا چپ جیتی کدھرے ٹر گیا۔ اوہ جیویں آیا سی انج ای چلا گیا۔ کسے نوں کوئی

پتا نہیں سی اوہ کتھے گیا اے۔ میں وی نہیں سی جاندی۔ اہہ صرف مینوں کیڑی کہہ اوہ ٹر جاوے گا پر میں چپ رہی۔

مسٹر اینو نوں بہت پسلاں پتا لگ گیا سی پر اوہ بولیا نہیں پر کچھ شیواں دسن دی لوڑ نہیں ہوندی، اوہ آپوں بولدیاں نیں۔ میں اڈیکدی رہی جے اینو دا گھنڈ کیا کہ نہیں پر اوہ گھنڈی ای رہیا۔ کڑی لئی اوکھا ویلا آگیا اوہنے اوہنوں گھر نہیں رکھیا، ہسپتال کھل دتا تے اوہدی کدی خبر نہ لئی۔ جدوں میں اوہدا چوری پتا کرن گئی اوہ میرے نال ٹرس گیا۔

اوہ میرے نال کدی گل نہ کردا۔ اوہ سمجھدا میں اوہدے اُتے ہدی آں۔ اہہ گل کوئی ہن والی نہیں سی۔ میں اوہدے ول ویکھدی تے سوچدی ”ساڑے مرداں نوں کیہ ہو گیا اے۔ اوہ اگلے تے اوکھے رہندے نیں۔ میں مسٹر منیا بارے گوہ کردی تے اپنے آپ کولوں پچھدی ساڑے مرداں اندر کیڑا توں ڈر وڑ گیا اے جے اوہ اگلے رہنا چاہندے نیں، پر ایسناں ساریاں گھلاں اُتے میں ہس نہیں سکتی۔“

لتیپا اولے سکولی / کینیڈا

سودا

میں اودوں دس سال دی ساں جدوں میری بھین ٹوں ویچ دتا گیا۔ اسہ دو سال پہلاں دی گل اے۔ کچھ دسٹاڑے ہوئے ساک کراون والے آئے۔ اوہ تن بد شکل عورتاں تے چار مرد سن۔ اوہناں چوہاں مرواں چوں اک میری بھین ٹال ویاہ کرنا چاہندا سی۔ اوہ مینوں بھینٹا لگا پر میرے پیو تے قہیلے نوں چنگا۔ اوہ آکھدے اوہ امیر بندہ اے۔ اوہدے پیو کول کئی دھور ڈنگر سن۔

اسہ سچ سی کہ اوہ امیر سی۔ اوہ اپنے خچے لے کے آئے جڑے میں کدی حیاتی ویچ نہ ڈٹھے۔ اوہ بیڑے مقامی شراب، شکر وی لے کے آئے۔ اوہناں چار کھیل دی لیاندے۔ اک میرے پیو، ماں، اک، چاچے تے چاچی لئی۔ اوہ بالوں لئی کچھ نہ لے کے آئے۔ جس گھر میری بھین ٹوں ویچا گیا پتے اوہناں نوں چنگے نہ لگدے۔ میں کئی دے توڑے پچھے لگ گئی۔ اوہ مینوں ویکھ نہ سکے۔ اوہ سمجھے میں دو بالوں ٹال باہر کھینڈ رہی آں۔ میں لہٹی اکھاں ٹال ویکھیا۔ میں لہٹی بھین دے سوہرے نوں اک سو شلنگ کڈھ دیاں سکھیا۔ اوس ایہ پیے میرے پیو ٹوں دتے۔ پیے لیندیاں پیو دے ہتھ کنبے۔ میری ماں مسکرائی۔ میں لہٹیاں اکھاں پونجھیاں۔ اوہناں میری بھین ٹوں ویچ دتا۔ اک دسٹاڑے جدوں میں لہٹی بھین دے ویاہ لئی لفظ ویچنا ورتیا تے ماں نے مینوں بت ماریا۔ اوس آکھیا ایس توں چنگا لفظ ”حق مر“ وی ہو سکدا اے۔

ٹانہالو بورڈنگ ہاؤس رہندی۔ اوہنوں کیہ پتا سی جے اوہ اک ایجیے بندے ہتھ ویچ

رہی گئی اے جمدے ٹال اوہنے کدی گل نہیں کیتی۔ بس اک اڈھ وار ویکھیا ہووے گا۔ اوہنوں کیہ خبر جے ماں پیو نے اوہنوں ویچ کے شراب پیتی اے۔ اوہنوں کیہ معلوم ماں پیو تے چاچی چاچے نے نوں کھیل لیتے نیں۔ اوہنوں کیہ پتا پیو نے کنبدے ہتھاں ٹال پیے وصولے نیں، تے ڈنگر اگلے دسٹاڑے کھلے جانے سی۔ اوہنوں تے اسہ وی نہیں سی خبر اوہ ہن ایس نمبر دا حصہ نہیں رہی۔ اوہ اک بد شکل بندے دی بیوی سی جمدیاں وڈیاں وڈیاں اکھاں تے بن مانس ورگا نک سی۔ اوہنوں کیہ معلوم.....

دو دسٹاڑے پچھوں پیو نے میرے بھرا تموکا نوں آکھیا جے اوہ ٹانہالو نوں سکول توں لے آوے۔ ویاہ پچھوں اوہنوں پڑھن دی کیہ لوڑ ہووے گی۔ غیر آئڈھ گوانڈھ دیاں کڑیاں کھڑا سکول جاندیاں نیں؟ میرے پیو نے کئی کماوٹاں سائیاں جے ٹانہالو دی عمر دی کڑی نوں اپنے گھر ہونا چاہیدا اے۔ ہن اوہ ویاہ دے قابل ہو گئی اے۔ میرے بھرا نے نہ کر دتی۔ اوہ آکھ دتا اوہ نہیں جاوے گا۔ ٹانہالو نوں ضرور پڑھنا چاہیدا اے ہن دنیا بدل گئی اے۔

میرے پیو نوں بست حیرانی ہوئی، اک پتر اپنے باپ نوں اوہدی دھی بارے انج کیوں آکھ سکدا اے۔

”تموکا؟“ میرا پیو بولیا۔

”جی ابا“ تموکا نے جواب دتا۔

”توں جا رہیا ایس یاں نہیں؟“

”ابا! میں نہیں جا رہیا“ ٹانہالو ٹوں حالے پڑھنا چاہیدا اے۔ اوہ ایس عروج ویاہ نہیں ہونا چاہیدا۔ اوہنوں چون دا حق ہونا چاہیدا اے۔“ اوہ ادب ٹال پر کچی تجریں بولیا۔

”اچھا توں نہیں جاویں گا، ٹھیک اے توں ایسے ای رہو۔ اسہ تینوں چنگا لگے یاں
بھیڑا ٹٹالو نوں اپنے گھر جاتا پوے گا۔ اوہ میری دھی اے تیری نہیں۔ چتر اڈیک
جدوں تیری لہتی دھی ہووے گی تیری گل دا کوئی مل پوے گا..... کیہ بیوقوفی
اے۔“

ٹٹالو نوں سکول چھڑا دتا گیا۔ پو اوہنوں گھر لے آیا۔ ساری گل اوہنوں دس دتی
گئی۔ اوہیاں اکھاں وچ ہڑ آگیا۔ اوہ روٹی پتی تے فرش اُتے لی پے گئی۔ ”میں نہیں
جاواں گی، میں نہیں جاواں گی۔“

ماں وی روون لگ پئی۔ مینوں نہیں پتا اوہ کس لیندیاں، شراب پیندیاں تے پو
نوں پیے پھڑیاں دیکھ کے روٹی سی کہ نہیں۔ ”میری دھی توں جاویں گی۔“ پو نے
آکھیا۔

”میں نہیں جاواں گی۔“ ٹٹالو نے اڑی کیتی۔ ”ماں، ماں میں تہاڑے نال کیہ بھیڑا
کیتا اے۔ تئیں میرے نال اسہ کیہ کر رہے او؟“

ماں ہور روٹی تے روندیاں ہوئی بولی ”جُن گل تک مئی اے.....“

دو دہاڑے پچھوں اوہنوں گھروں نورن لئی ووہنی بتایا گیا۔ اوہنے رنگ برنگے
کپڑے پائے تے کافی تے کانٹے تے دو جیاں ٹوٹا پائیاں۔ پیراں وچ ہرے رنگ
دے نئے پائے۔ اوہ اصلی ووہنی لگ رہی سی۔ اوہدا سوہرا تے سس اوہنوں لین
آئے۔ ماں پو تے قبیلے دے لوکاں اوہنوں کدو وانگ کھلرن تے بہوں بالاں دی دُعا
دتی۔ اوہنوں اسہ وی دیا جُن اوہ کسے دی بیوی سی تے اوہنوں انج رہنا چاہیدا اے۔
ایہدے نال اوہدی عزت ودھے گی۔ مینوں اوہدے نال دو ہفتے ٹھہرن لئی گھلایا گیا۔
اسیں اک لائن وچ تہاڑے رہے۔ بھین دا سوہرا سبھ توں اگے، اوہدی بیوی
اوہدے پچھے، فیر ٹٹالو تے آخر وچ میں ساں۔ رواج موجب ووہنی نوں ہولے ہولے

تہاڑا چاہیدا سی پر اوہ کدی ترکھی تہاڑی کدی ایہہ اوہر نکل جاندی۔ سانوں وداع
کردیاں پو نے آکھیا ”ایہ کڑی سانوں شرمندا کرائے گی۔“

میں اوہتے دو ہفتے نہ ٹھہر سکی۔ میں جو کجھ سنیا تے دیکھیا، اوہنے مینوں اوہتے رہن
نہ دتا۔ ووہنی چار دہاڑے سس کول رہی۔ فیر اسیں ٹٹالو دے گھر والے دے مکان
وچ ٹھہرے۔ اوہدا ناں مینوں پتا لگ گیا سی، اوہ اولے سرائیو سی۔ دوہاں وچکار ٹڈھ
چنگا نہیں سی۔ اوہ اوہدے نال گل کرن توں انکاری ہو گئی جدوں بیکر اوہدے کولوں
سوال نہ پچھیا جاوے۔ پہلی رات اوہدے کول جادون دی تھاں اوہ میرے نال سوں
گئی۔ اوہدا میرے کول سوتا چنگا لگا کیوں جے مینوں اولے سرائیو کولوں ڈر لگدا۔ اوہ
اوہنوں سدن آیا۔ اوہنے سمجھیا میں سٹی پئی آں۔ میں سبھ سُن رہی ساں۔

”میرے کول آ۔“ اوہنے آکھیا۔

”نہیں، میں نہیں آواں گی۔“ بھین نے کچے پیریں کیا۔

”توں میری بیوی ایس۔“

”نہیں“

”میں حق مرد تہاڑا اے۔“ اوہنے اوہدا ہتھ پھڑاتے کچن لگ پیا۔

”مینوں حق مردی پرواہ نہیں، توں اسہ مینوں نہیں دتا۔“ اوہ چیک رہی سی۔
”بیوقوف نہ بن، مسائی کدوں ووہنی نوں حق مرد بندے نیں۔“ اوہ اوہنوں کچھدا
رہیا۔ اوہ چیکدی رہی، میں وی چیک ماری۔

”کڑیے توں کیوں ڈنڈا پار رہی ایس۔“ میں جواب نہ دتا۔ بھین رولا پاندی رہی۔
”ایس گھر وچ کیہ ہو رہیا اے؟“ اسہ بھین دے سوہرے دی آواز سی۔ جڑا اسہ
رولامُن کے آگیا سی۔

”سرائیو“ اوہنے اوہنوں آواز ماری۔

”توں پہلی رات لا بھڑ رہیا ایں۔“

”نہیں اپا ایں بھڑ نہیں رہے بس نکا جیہا مسئلہ اے۔“

”اپنی ڈنڈ پئی ہوئی اے توں کنڈا ایں نکا جیہا مسئلہ اے۔ توں پوری دنیا توں دنا چاہندا ایں جے توں دیا ہیا گیا ایں۔ ایں دوہیاں نال اسہ سلوک نہیں کردے۔“

بھین دا گھر والا چپ ہو گیا تے اوہا پو پوہو کروا پرانہ ٹر گیا۔ اوہدے جان پکھوں اولے سرائو بھین نوں چک کے بستروچ لے گیا۔ میں اپنا مونہ ڈھک لیا تاں جے جو کجھ ہو رہیا سی میں نہ وکھ سکوں۔

اگلے دسڑے میں بھین نوں دیا۔ میں جن ایسے نہیں رہواں گی۔ اوہ بھت روئی۔ اوہنے مینوں نال لا رہا تے روندی رہی۔ میں وی رو پئی۔ جدوں ساڈے اتھرو نک گئے۔ میں اوہنوں کیا مینوں ٹر جانا چاہیدا اے۔ اوس آکھیا میں نہیں چاہندی توں بھتیں۔ میں جاندی ساں اوہ چاہندی سی جو کجھ اوہدے نال ہوتا اے میں نہ ویکھوں۔

”توں کیہ کریں گی؟“ میں پچھیا۔

”اپنے گھر والے نال پیار کرنا سکھیں گی۔“ اوہ بولی۔ اوہ مینوں دور نیکر جاندیاں ویکھدی رہی فیر اندر وڑ گئی۔ دواغ کرن توں پہلاں اوس مینوں گلے لایا تے کیا۔

”ماں پو نوں آکھیں جو کجھ اوہناں میرے بدلے وصولیا اے، اوہناں دی موت دا کارن بنے۔“ میں بھین دیاں اکھاں وچ ویکھیا ”میں ماں باپ نال پیار کردی ساں۔ میں پہلی داری خواہش کیتی اوہ مر جاون۔“

ایں قسے توں دو سال ہو گئے نہیں۔ مینوں ڈر لگ رہیا اے جن میری داری اے۔ میں بارہاں سلاں دی آں پر مینوں ڈر لگدا اے۔ اولے تمانیو مونے ڈھڈ والا تے بکرے دی داڑھی والا اج سویرے آیا سی۔ اوہ کڑی اُتے بیٹھا تے چاہ لئی مینوں کیا گیا۔ میں چاہ دے کے باری نیڑے بہر گئی۔ میں اوہناں دی گل بات سن سکدی ساں۔

”تماڑے گھر خیر اے؟“ میرے پو نے پچھیا۔

”سبھے خیریں مہرں نہیں۔“ اولے تمانیو نے جواب دتا۔

”تماڑے کنال توں کجھ ہو یا تے نہیں؟“

”بس ٹھنڈ نال عام جیہا زکام اے۔“

”ایسے انج ای ہوندا اے۔“

”ہاں ایسے انج ای ہوندا اے۔“ باپ نے مسائی لہجے وچ آکھیا۔ ایس خبر پچھوں اوہناں بھت گلاں کیتیاں۔ مینوں نک چھپ کے سننا چنگا لگا۔ میں دُعا کیتی ماں مینوں کدھرے گھل نہ دیوے جیویں اوہ کردی سی۔ میں سُٹیا۔ اولے تمانیو پو نوں آکھ رہیا سی۔

”میں چھیتی ای سودے لئی آواں گا۔“

”کسے ڈنگریاں انسان دے مارچے لئی؟“

”انسان“

”بھڑے لئی؟“

”تیرے گھراک پتی اے۔ میں تیری کڑی نالکی دی گل کر رہیا آں۔“ اپنا تان سن کے میں برف ہو گئی۔

”توں اپنے کس پتر لئی آویں گا؟“ پو پچھیا۔

”میں اپنی گل کر رہیا آں۔ میں حالی جوان آں۔ اک ہو ریوی رکھ سکدا آں۔“

میں کجھ ہو نہ سن سکی کیوں جے ماں نے مینوں سد لیا سی۔

”توں کیوں کتب رہی ایں؟“ اوس پچھیا۔

”مینوں ڈر لگ رہیا اے۔“ میں کنبدی اواز وچ کیا۔

”کیوں ڈری پئی ایں؟“

”ایویں ای“

ایویں ای، اوہنے مینوں پتر مار دتا، میں چکی نہیں۔
ہن مینوں ڈر لگ رہیا اے۔ میں جاندی آں پو میرے ختنے کروائے گا۔ فیر مینوں
بھین وانگ وچ دتا جاوے گا۔ مینوں موٹے ڈھڈ والے دے حوالے کر دتا جاوے
گا۔ میں ڈر رہی آں۔ مینوں صرف بھرا تموکا بچا سکدا اے۔ اوہ ہن نیروبی وچ کم کردا
اے۔ مینوں اوہنوں دشا چاہیدا اے۔ میں لکھاں گی جے باپ مینوں اولے تمائیو کول
وچٹا چاہندا اے۔ میں پرائمری پڑھدی آں، میں حالی پڑھتا چاہندی آں۔ مینوں تموکا
نے دیا سی پئی میں پہلی مسائی کڑی ہوواں گی جھڑی ایتھوں بیکر اپڑی اے۔ میں دیاہ
نہیں کرنا چاہندی۔ پر میرا پو زوریں مینوں اولے تمائیو ہتھ وچ دے گا۔ میں نس
جاواں گی۔

کریں اوگوٹ (کینیا)

سکھنی ٹوکری

ایلو آٹامولی ٹرن لگ پئی سی۔ اوہ گھابری ہوئی سی۔ انج لگ رہیا سی اوہدے پیراں تھلے
زمین اوہناں بدلاں وانگ بھیج رہی ہووے جھڑے ورھن والے ہوون۔ پر ہن زمین
دوہے پاسے نس رہی سی تے اوہ کُلی ہووے ڈراڑے ہوندی جا رہی سی۔ اوہنے دوڑتا
شروع کر دتا۔ پٹینڈا گھٹ رہیا سی۔ اوہ کُلی دے نیڑے لوکاں دا اکھ وکھ سکدی سی۔
اوہنے نیاری ٹوں پچیان لیا جھڑی اوہدے جیٹھ دی پیوی سی تے نال دے پنڈ رہندی
سی۔ اچن جیتی اوہدے گوڈے ماڑے پے گئے تے اوہ بھیج نہ سکی۔
اکھ پن کٹن والا لنگھ رہیا سی۔ اوہ کُلی ساہنے کھلوتے سن۔ کچھ عورتاں نے اپنے
ہتھ سراں اُتے رکھے ہوئے سی۔ اہہ کیہ ہو سکدا اے؟ تنو پال وڈھے کھڈ رہے
سن۔ اوہ کھپالے کے پنڈ توں دو میل دور موٹھ وڈھن گئی ہوئی سی۔ بچی اکوتھ ست
مہینیاں دی سی تے اوما دو ورھیاں دا سی۔ اپنی ایگو، اوہدے چاچے دی دھی جھڑی
پچھلے دو سالوں توں اوہناں دے نال رہ رہی سی تے پچیاں ٹوں سانجھدی سی۔ ایلو نوں
ہناسی لوک ایویں اکٹھے نہیں ہو سکدے۔ پچیاں نال کوئی ہتھ ہو گیا اے۔
ایلو بتائپ کے اگے ودھی۔ لوکاں ویاں اوازاں آ رہیاں سن۔ اوہ سمجھ نہ سکی جے
اوہ رو رہے نیں یاں دلیلاں دے رہے نیں۔ لما گھاء اوہدے پیراں وچ پھس گیا تے
اوہ ڈگن توں مشکل نال پئی۔ فیر اوازاں وچوں، ایلو نے بچے دے روون دی اواز
کئی۔ اوہنے اپنی ایگوری دی اواز سہان لئی۔ اوہدے کے بچے ٹوں سچھ ہو گیا سی۔
ایلو نے کھپاتے گھاء تھلے سٹ دتا۔ جس ویلے اوہ اندر وڑی، اپنی ایگو بھجدی

تے اتھرواں وچ ڈبی اوہرے دل دھی۔ ”بچے نوں کیہ ہو گیا اے؟“ ایلو نے دھی
 اواز وچ پچھیا۔ اوہ اُچا بچھتا چاہندی سی پر لفظ سنگھ وچوں نکلن توں انکاری ہو گئے۔
 جس ویلے اپنی اینگو کچھ نہ بولی تے لوکاں دل ٹر پئی۔ لوکاں اِکو ویلے بولنا شروع کردتا
 اوہ کچھ نہ سمجھ سکی اوہ کیہ کہہ رہے سن۔ نکا اوما بھجدا اوہرے نال چنبر گیا پر اوہنے نہ
 اوہرے دل تکیا تے نہ ای کوئی گل کہتی۔

فیر ایلو نٹیاں کڑیاں تے میزاں دل وکھیا۔ اوہنے اہمہ کمرے وچکار رکھے ہوئے
 سن۔ اوہ جھیتی نال اکھ ول مڑی۔ اک بندہ اوہنوں دس رہیا سی کہ اک وڈا سپ گھر
 وچ وڑ آیا اے۔ ایڈا وڈا سپ کدی ”ہنگن یا“ وچ نہیں نکلیا گیا۔ پہلاں سپ میز نال
 چنبر گیا تے اپنا سر بوسے دل کر لیا۔ اوہ بولدا گیا ”ادھے گھننے لئی اسیں شیطان نوں
 مار دے رہے پر اوہنوں کوئی اثر نہ ہویا۔ فیر امولو نے اوہدی دھون اُتے ماریا اوہ کسے
 بموت وانگر بستر اُتے بے گیا۔“ بندہ جھیتی نال بولدا گیا تے دوسے لوکاں ول وی نکدا
 رہیا۔ ”ایلو پچھ اندر رہ گیا اے۔ اسیں اوہنوں باہر نہیں کڈھ سکے۔ سپ بوسے وچوں
 ڈنگن لئی تیار بیٹھا اے۔“

ایلو ہکا بکا رہ گئی۔ اوہنوں ایہناں لفظاں اُتے یقین نہ آیا۔ اوہنوں کاوڑ چڑھ گئی۔
 اوہنے مرداں نوں لتاڑ دتا۔ ”میں سمجھدی رہی میرا ویاہ مرداں دے قبیلے وچ ہویا
 اے۔ مینوں لگدا اے تہاڑے وچ کوئی مرد ہے ای نہیں۔ تئیں سبھ ڈراکل عورتاں
 او۔“ اوہنے اپنے پتر نوں پرانہ کیتا تے بوسے وچ کھلو گئی۔ فیر اوہ بھیڑے موڈ وچوں
 نکل آئی۔ اک چُپ اوہرے پورے سر پر وچ کھل گئی۔ اوہ کنب گئی۔ خورے دل دی
 تیز دھڑکن لے اوہرے جنسے نوں ہلا دتا سی۔

سپ ایلو دے بسترے وچ چو کڑی مار کے بیٹھا ہویا سی تے سر اُپر چکیا ہویا سی۔
 سپ دے نیڑے ای اکوتھ کئی جیسی منجی اُتے مٹی پئی سی۔ حالے بیکر اوہرے ساہ

دی ٹھیک سی۔ خورے سپ نے اوہر دھیان نہیں سی کیتا؟ ایلو دے معدے وچ پیڑ
 ہوئی۔ سپ لہتی تھاں تھوڑا جیہا ہلایا جیویں ایلو دی نیت دا جانو ہووے۔ پر ایلو اگے نہ
 ودھی۔ اوہ اوتھے ای کھلوتی رہی۔ اوہدیاں اکھاں سپ اُتے جمیاں سن تے دل دھی
 لئی بل رہیا سی جھڑی اوہدی حیاتی وچ خُشیاں لیا لئی سی۔ فیر سپ نے اپنا سر پرانہ کیتا
 اوہ لہتی جیہا ایدھر اوہر مار رہیا سی۔ انج لگدا سی جیویں اوہ ایلو نوں دس رہیا ہووے
 ”میں تینوں صرف اک منٹ دیندا آں“ لہتی جیہا ہلانڈیاں اوہنے اپنا سر کندھ ول کر
 لٹاتے بستر اُتے تھلے ڈھلتا شروع کردتا۔

کچھ گھڑیاں وچ سبھ گل ٹک گئی۔ ایلو ویزھے بیٹھی ہوئی ہوئی رو رہی سی۔ موٹی بچی
 اوہدیاں باہواں وچ سی تے اوہ مڑھکے وچ ڈبی ہوئی سی۔ جدوں بچی نے اوہدی پھٹی
 قبیض وچوں دودھ پیون دی کوشش کیتی، اوہ اوہنوں ٹھاک نہ سکی۔ اوہنوں کچھ چیتے
 نہیں سی اوہنے کد بچی نوں منجی اُتوں چُک لیا سی۔ اوہنوں بس اپنا یاد سی اوہ ویزھے
 وچ سی تے بچی اوہدیاں باہواں وچ کھینڈ رہی سی۔

ایلو دی بہادری تے اوہرے لفظاں نے مرداں نوں کسے تھاں جوگا نہ چھڈیا۔ ”تئیں
 سبھ ڈراکل عورتاں او.....“ ہو سکدا اے کے مرد دے موہوں نکلے اہمہ لفظ اوہ
 ہضم کر لیندے پر کسے عورت دے لفظ اوہناں دے وسوں باہری۔ مرد رُسے ہوئے
 سن۔ اوہ ایلو نوں مارنا چاہندے سی۔ بہوں سارے مرداں نال اوہدی ساکا داری سی۔ فیر
 اوہ کچھ ہور سوچن لگ پئے۔ کاوڑ دی تھاں ایلو دی بہادری نے اوہناں نوں نویں
 طاقت دتی۔ ایلو نوں یقین نہیں کرنا چاہیدا ہے اوہدا ویاہ عورتاں نالوں وی زیادا
 ڈراکل مرداں وچ ہویا اے۔ دو بندے گھراندر وڑن لئی اگے ودھے۔ باقی دی اوہناں
 دے پچھے پچھے ٹر پئے۔ کمرے وچ ہر شے کھلری ہوئی سی۔ کڑیاں مٹ گئیاں سی۔ میز
 دا اک پاسا زمین نال لگا ہویا سی۔ نئے شیشے دی کھلرے ہوئے سن۔ گھردا بست وگاڑ

ہو یا سی۔ اخیر دو مرد، اوچنگ جزا ایلو دا دور دا رشتے دار سی تے اوب وولو اوہدا گوانڈھی گھر دے اندر آوڑے۔

اوچنگ ڈریا ٹنیاں شیشیاں کول کھلوتا سی جد کہ اوب وولو بن ڈرے ایدہرا دھر پھر رہیا سی۔ اوہ کالا، موٹا تے اُسے قد دا سی۔ اوہ لہتی عمر توں وڈا لگدا سی پر بہادری اوہدے سریر اندر بھری ہوئی سی۔ اوہ اوس ویلے اتھے اپڑیا جد ایلو نے بچی باہر کندھ لئی سی۔ اوب وولو نے گھردا ہر کونا دیکھ لیا پر سب کدھرے نظری نہ آیا۔

اوہ لوک جڑے بستر دیکھ رہے سی اوہناں نوں کوئی شے نہ لہتی۔ اوب وولو فیئرینڈ روم وچ آیا تے ہر شے نوں دھیان نال تکیا پر ایہتے وی کچھ نہیں سی۔ لوک جڑے باری توں ڈور کھلوتے س، رولا پایا، ہو سکدا اے شیطان کندھ تے چھت دے وچکار موری وچوں باہر نکل گیا ہووے۔ پر ایلو توں امیدے اُتے یقین نہیں سی۔ اوہ گھروں ودھی تے کنبدی بوہے وچکار کھلو گئی۔ جے سب نہ لہاتے ماریا نہ گیا تے اوہ انج ای جندے لاکے اپنے خاوند کول ”اوک والا بوا“ تے جئے گی جیتے اوہ ڈویژنل پولیس انسپکٹر سی۔ اوہوں ایس پنڈ وچ رہنا چنگا نہیں سی لگدا جیتے جھاڑیاں ساون وچ جھیتی نال ودھ جانڈیاں سن۔ اسے ٹھیک اے اوہ اپنے خاوند کول ”اوک والا“ رہ سکدی سی پر زمین دی وائی تہی تے گواں تے چوچیاں دی رکھوالی کون کردا جو اوہدی آمدن وچ واوہے دا کارن سی۔

جس ویلے اوب وولو بیڈ روم وچوں باہر آ رہیا سی اوہدی نظر چھت تھلے ڈنڈے نال لگی نوکری اُتے پئی۔ اوہنے کچھ چر لئی نوکری نوں تکیا۔ اسے لہتی اصلی حالت وچ سی۔ بہت سارے لوک لہٹیاں شیشواں بچیاں توں بچاون لئی انج لٹکاؤندے نیں۔ اوہنے ہر شے تھلے سٹ وٹی سی تے نوکری کیوں پئی رہندی۔ اوہ اک کڑی اُتے کھلو گیا تے نوکری تھلے کچھ لئی۔ اسے بہت بھاری سی۔ اوب وولو نے سوچیا ایدے وچ کل

نیں کیوں جے ”آج ونگ“ گھربانوں دیاں گھاں کردا ہوندا سی۔ پر جے ایدے وچ کل سن تے اسے کئی گھربانوں لئی کافی سن۔ اوب وولو نوکری لے کے بوہے دل ودھیا جیتے ایلو کھلوتی ہوئی سی۔ ایلو نے ڈر نال چیک ماری۔

”اوب وولو نوکری وچ کیہ اے؟“

”ایہو تے میں تیرے کولوں بچپنا چاہندا آں“ اسے بہت بھاری اے۔

”ایہ سویرے تے سکھتی سی۔“ ایلو اک واری فیئر چیک ماری۔

”کیہ؟“ اوہ وولو نے نوکری بوہے ول سٹ وٹی۔ ڈر دی لہراوہدے سریر وچ دوڑ گئی۔ نوکری وچوں سارا کچھ باہر جا پیا۔ اک وڈا سب کاوڑ نال باہر نکلیا۔ پہلاں اوہ بوہے ول گیا جیتے لوک کھلوتے سن فیروہنے راہ بدل لیا۔ لہتی کندلی کھولہ لئی تے ٹٹے میز ول تے پیا۔ اوب وولو گھر دے ایہیے کونے وچ پھسیا ہو یا سی جیتے کوئی بوہا نہیں سی۔ سب نے اپنا سر میز توں وی اُچا کر لیا۔ اوب وولو اوہدی تیز ڈراؤنی جیہیہ توں ڈر گیا اوہوں لگا جیویں اوہ کندھ اُتے ٹنگ دتا گیا ہووے۔

”بیڈ روم دی باری! بیڈ روم دی باری!“ لوکاں نے رولا پاوتا پر اوب وولو لہتی تھاں توں نہ بلایا۔ سب بیڈ روم دے بوہے نیزے سی تے اوہدے ول ودھ رہیا سی۔ اوہدے نال جوڑ دی تھاں کھلوتے مرنا چنگا سی۔

فیئر لوکاں ڈر نال رولا پاوتا۔ سب نے اپنا سر بوہے ول کر لیا سی۔ اوہوں سارے لوک نس گئے۔ سائنے صرف ٹٹے بھانڈیاں دے ٹوٹے پٹے ہوئے سن جڑے لوکاں نے رولے گولے وچ سب نوں مارے سی۔ اوب وولو اکٹھے کھلوتا اپنا زخم پونجھ رہیا سی جزا بیڈ روم دی باری وچوں نکلیاں اوہوں لگا سی۔ اوہ لے لے ساہ لے رہیا سی۔ اوہنے موت توں کدے ایٹا نیزے نہیں سی دیکھیا۔ اسے ڈراؤنیاں گھڑیاں اوہوں باقی حیات وچ چیتے رہن گیاں۔ بھیڑ اوب وولو دے سلامتی نال باہر آون تے

خوش ہوئی۔ اوہ سارے شیطان دل ودھے۔ ڈنڈیاں تے پتھراں دی بارش ہوئی پر سب سبھ توں بچ نکلیا۔ بھیروی پھنکار مک گئی تے بچھے ڈر دی گونج رہ گئی۔ لوک سب توں ویکھدے تے جیتی تال پچھے ہٹ جانے۔ انج گلداسی جیویں شیطان دوزخ وچوں کدیو پنڈ لئی موت لے کے آیا ہووے۔ اوہدی جیہہ اگ دی لاث وانگوں سی جہڑی ”نہیں دےماڑ“ اُتے لوکاں اُتے ڈگدی اے۔ اوہ پورے گھروچ بھر رہیا سی پر بوسے ول نہ ودھیا۔

اسہ بھرویں لڑائی اک گھنٹے لئی جاری رہی۔ لوک اُتاوے ہو رہے سن۔ اوہناں دا ڈراوا ودھدا جا رہیا سی تے اوہ گھرتوں ہو رہا نہ ہندے جا رہے سن۔ سبھ توں نیڑلا بندہ وی گھرتوں دس گز دور سی۔ لوک اُچی اواز وچ گلاں کر رہے سن۔ اسہ منڈی دا منظر سی جتھے کسے دے پے لکھ نہیں پیندا۔ اک اواز سبھ توں اُچی سی۔ ”ایلو سانوں عورتاں آکھدی اے۔ پر جہڑا وی شیطان نیڑے ہووے گا رات نوں اپنی کُلی وچ نہیں سووے گا۔“

”توں ٹھیک کنڈا ایس۔“ پورا مجمع بولیا۔

”ایہ سب کسے جن نے گھلایا اے۔ اسہ گھر چھڑن توں انکاری اے۔“

روئے گوئے وچ لوک اوہ دولو نوں وی ویکھدے رہے اوہ اوہناں ول ودھ رہیا سی۔ اوہ پہاڑ پچھے دریا پار اپنے گھروں لے پاتے تیر تے کمان چک لیتے۔ اوہ لوکاں کوں لکھ کے بوسے ول ودھیا۔ رولا پاندے لوک وی اوہدے پچھے رُپے۔ اوہناں دی چیک چماڑ تال سب دی کاڑ ودھ گئی۔ گلداسی جتھے وی ایمدے نیڑے جاون دی کوشش کیتی اسہ آخری ساہ بیکر لڑے گا۔ اسہ مرن توں پہلاں کنیاں دی رت پی جاوے گا۔ اوہنے اپنی کنڈی کھول لئی تے پوری طرحاں لما ہو کے سر اُپر چک لیا۔ لوک بچھے بچھے پئے۔ پر اوہ دولو لوں لوکاں دے روئے دی پرواہ نہیں سی۔ اوہنے

اک اکھ بند کر کے نشانہ بنھیا فیروہ تیر اُتے تیر سندا رہیا۔

جدوں زہر بکھیا تیر ہوا وچوں لنگھدا رہیا، لوک اپنے ساہ ڈک کے اپنی اکھاں تال اوہدا پچھا کر دے۔ سب نے سر ملایا تے ایہوں بچ کر لیا پر اوہدا اندازا غلط ہو گیا اسہ سدھا اوہدے سروچ جاو جا۔ جن کنب گیا۔ ایہنے سر اُپر چک لاتا تے نئے میز توں ڈنگن لگ پیا۔ فیروہناں جٹا ہوا وچ چکیا تے دھماکے تال زمین اُتے ڈگ پیا۔ ”ایہدا معدہ پاٹ گیا اے۔“ مجمع وچوں کوئی چکیا۔

سارے لوک رولا پاندے گھروں لے پئے۔ عورتاں تے بال موئے شیطان نوں نیڑے توں ویکھتا چاہندے سن۔ اسہ ہوا وچ اُچھلیا تے گھرتوں باہر جا پیا۔ اوہدے لٹو وچ زہر نے اوہوں پاگل کر دتا سی۔ لوک اپنے آپ نوں بچاون لئی نے۔ کچھ بڈھے دی دوجیاں توں تر کھے بچھے۔ ایلو بولی ”جدوں بڈھے کن اسیں جاتی توں تنگ آں تے یقین نہ کرو۔“

تھوڑے چر وچ ای ویڑھا سکھنا ہو گیا صرف پتھراں دا ڈھیر رہ گیا سی جہڑے لوکاں نے سب توں مارے سن۔ کچن پچھے اوہ دولو حالے وی تیر کمان لے کے تیار کھلوتا سی۔ سب ہوا وچ اُٹھیا تے زمین اُتے ڈھیر ہو گیا۔ ایہنے کوئی حرکت نہ کیتی۔ اسہ جُن مر گیا سی۔

کوئی وی اوہدے نیڑے نہ گیا جدوں اوہ دولو نے ایہوں مُردا کہہ دتا، مجمع اگے ودھ آیا۔ بڈھے وی اپنی سونیاں لہے رہے سن۔ سب دی کالی کھل اوہے دن دی ڈھپ تال ہو رہی چکارے مار رہی سی۔ ایلو تے اوہدے بچے لوکاں تال کھلوتے سن۔ کسے نے اوہوں اسہ گھر ہمیش لئی چھڑن دا کیا۔ ”ہنگن یا“ ساون وچ بھاڑیاں تے کیریاں دی پناہ گاہ سی، پر مرداں فیروہی گھر دے نیڑے توں صفائی دی کوئی کوشش نہ کیتی۔

لوک مرے سب نوں کُٹ رہے سن۔ جدوں ”آج ونگ“ پولیس وردی پائی گھر آ وڑیا۔ اوہنوں دیکھ کے ایلو روون لگ پئی۔ ”میں تینوں کتے وار کیا اے ایہ جھاڑیاں صاف کروا“ اج رات میں ایس گھر نہیں رہواں گی۔“ پر اوہ کچھ نہیں سی سُن رہیا۔ اوہ بیوی کولوں لنگھ کے لوکاں نیزے اڑ گیا۔ رات نوں اوہنے اک بھیڑا خاب ویکھیا سی۔ اوہنے تکیا سی اک دن وچ اوہنے دو جنازے چکے نیں۔ اوہ اوس دن چھیتی ای اُٹھ پیا تے نوکری پچھوں گھر لئی اجازت منگی۔
اوہ سب نوں کچھ کے لئے گئے تے اک کھڈ وچ دفن کر دتا۔

ڈورس لینک (زمبابوے)

سور

ہفتے دی شام نوں زمیندار نے کامیاں نوں تنخواہ دے دتی۔ امہ کم نکتن دے نال ای اخیرا کیلر گیا تے رسوئی وچ ننگی پتی دی روشنی نال رُکھ تے اوہناں تھلے کالے مکھڑے چمک پئے۔ ایس ہفتے نوں تنخواہ لین مگروں تترہتر ہودن دی تھاں اوہ رُکھ تھلے اخیرے وچ کھلو گئے تے وقت نپاؤن لئی گلاں کرن لگ پئے۔ جدوں آخری بندے نوں دی پیسے لہے گئے تے زمیندار بولیا ”زنائیاں تے باللاں نوں سدو۔ ہر کوئی ایہتے ہوتا چاہیدا اے۔“ نوکر جھڑا میز نال کھلوتا ہویا سی تے لوکاں نوں سد رہیا سی، اگے ودھیا تے امہ حکم دہرا دتا۔ پر کچھ ہو رہی جیسی اواز وچ۔ اوہ سالان توں انج ای لوکاں نوں بلاندا ہوندا سی۔ مجھے دے پچھتے ہل چل ہوئی کیوں بے عورتاں جڑیاں رُکھاں تھلے اُڈیک رہیاں سن، اگے ودھیاں تے لوء وچ اوہناں دے لیڑے دی لٹک گئے۔
ہُن ادھے لٹکدے چریاں نوں اُمید سی بے امہ رسم چھیتی ای ٹک جاوے گی تے اوہ لہنیاں نکلیاں وچ تے اگ نیزے جاسکن گے۔ کسے دے آکھے بنا ای اوہ ہو ر اگے آ گئے۔ زمیندار بولن لگ پیا۔ جیویں زمین نال گھاں کر رہیا ہووے۔ جڑی اوہدے سائنسے وچھی ہوئی سی تے اخیرے وچ اکھوں اولھے سی۔ اوہ امہ پٹلاں وی کئی واری کر چکیا سی تے ہُن اوہ بہت رُکھا سی۔ اوہنوں پتا سی امہ ویلے دی بربادی توں اڑ ہو ر کچھ نہیں۔ فیر اوہنوں چیتے آیا، کیتاں وچ بُوئے سورج دی روشنی نال کینج چمکدے نیں تے امیدے نال اوہدی اواز وچ تیزی تے کاوڑ آ گئی۔
مسئلہ امہ سی کہ رات نوں کالے ہتھ چمیلیاں وڈھ لیندے تے اوہ چوراں نوں

کدی دی نہ پھر سکيا، اگلی سویرے اوہ دھوڑ دج کھرے دیکھدا، اوہنے ہر متن کیتا،
دھککا، راشن گھٹ کر دتا تے جرمانہ کیتا پر امیدے نال وی کوئی فرق نہ پیا۔ جدوں
فصل آوندی، اوہدے اندازے توں گھٹ نکلی۔

بے ہر کوئی ایمنوں جلد اسی تے دسویں وار دس دی کیہ لوڑ سی؟ اسے اوہ سوال
سی جزا زمیندار نے لوکاں دے چہراں اُتے لکھیا دیکھیا، لوک تنک پئے ہوئے سن۔
اوہناں نوں لہیاں کھیاں تے گرم کھانے دی اُڈیک سی، زمیندار توں روہ چڑھ گیا،
گل کرنی بند کردتی تے میز اُتے ٹکا ماریا تاں بے ہر کوئی اوہدے ول دھیان کرے۔
”جولس“ زمیندار نے کیا، اک لما بندہ اگے ودھیا، ہن اوہ ٹھیک لگ رہیا سی،
زمیندار نے اوہدے ول نکیا تے لڑائی لئی کلاوا مار لیا، اسے ورھیاں توں کھیتاں اُتے
کم کر رہیا سی، زمیندار پیار نال اوہنوں بڈھا بد معاش کنڈا ہوندا سی، اوہ اوہنوں چنگا
لگدا سی تے اوہ بڑے چہ توں اکٹھے سن۔ جولس اوہا سال پانی بھردا، بڑی بونیاں دا
غلاج کردا تے گھاء وڈھدا، جدوں فصل دا ویلا آوندا، اوہدی قدر ودھ جاندی۔

”جولس ایہہ آ“ زمیندار بولیا تے کُرسی نال پئی ہوئی بندوق چُک لئی، جولس
ساوَن دج دن ویلے کُلی دج سوندا تے رات نوں کھیتاں دی راکھی کردا جیتے ہرن تے
سُور بونیاں اُتے حملہ کردے، سُور اک رات دج ای کئی ایکڑ ستیا ناس کر جاندے،
اوسنے بندوق پھر لئی، تے اپنے موڑے اُتے ایہدا بھار محسوس کیتا، پر اوہ سمجھ بے
دل جیہما لگ رہیا سی۔

”ایس سال جولس جو شے وی نظر آوے گی، توں پھر کا دیویں گا، سمجھ گیا ایس؟“
”جی مالک“

”ہر شے، ہرن، بابون تے سُور، جو شے وی تینوں نظر آوے، توں دیکھنا نہیں
چھڈے گا، رولا دی شیں تے گولی چلاوے۔“

لوکاں دج مل جل ہوئی تے نما جیہا رولا دی پیا، ”تے بے دوتاں والا سُور ہووے
فیروبی انج ای کرتا اے، میریاں زمیناں سُوراں لئی نہیں۔“

جولس سمجھ نہ بولیا، اوہ مونڈھے اُتے بندوق رکھ کے لوکاں ول مڑیا،
”نیشیں ہن جاسکدے او“ سمجھ چہ پچھوں اوہدے سائے تھال خالی ہو گئی تے اوہ
انہیرے رستے اُتے ننگے پیراں دی آواز تے اوہناں دیاں کاوڑ بھریاں گھاں سن سکدا
سی۔
”ٹھیک اے جولس؟“

”میں ایس سال گولی نہیں چلاواں گا۔“ زمیندار اوہدے کولوں سمجھ ہوو دس دی
اُڈیک کردا رہیا، مالک اپنے حکم اُتے پریشان نہیں سی، جولس کئی سال توں ایہیے کم
کر رہیا سی تے کدی کسے نوں گولی نہیں سی ماری گئی، چور ہر سال اپنا کم کر جاندے
تے اوہ ہر رات بندوق نال باہر پھردا رہندا، اوہ گھس بٹھیاں توں ڈراون لئی ہمیش
ہوا دج فائر کردا، اسے سارا سمجھ ڈراوا ای سی، ہو سکدا اے، ایس دھکی نال سمجھ
ڈراکل ڈر جاندے ہون پر سبھ نوں پتا سی اسے ایویں گھاں ای نیں، چھلیاں گواچ
جانداں تے کوئی سمجھ نہ کر سکدا۔

”توں گولی کیوں نہیں چلاویں گا؟“ زمیندار نے پچھیا۔

”ایہدا کارن میری بیوی اے، میں تہاڈے نال گل کرنا چاہندا ساں۔“ جولس بولیا،
”اوہ تیری بیوی!“ زمیندار نوں چیتے آگیا، جولس پرانے زمانے دا بندہ سی، اوہریاں
دو بیویاں سن، پہلی دچوں کئی بیٹے سن تے نوں نے اوہنوں ڈاڈھا تنک کیتا ہویا سی،
پچھلے سال توں جدوں اوہدی بیوی آئی، اوہ راتیں باہر رہنا پسند نہیں سی کردا،
”دن بارے تیرا کیہ خیال اے؟“ زمیندار نے مذاق نال پچھیا، اوہ اُنھ کھلوتا تے
اندر رُک گیا۔

جولس نے کوئی جواب نہ دیا۔ اوہنوں اپنے ای لوکل اُتے را کھنا چنگا نہیں سی لگدا۔ اوہنے مالک دا پورا حکم کدی نہ نیا۔ اوہ رات جھاڑیاں وچ پھرن دی تھاں گھر رہتا چاہندا سی۔ اوہنوں پچھلے سال وی اسہ کم چنگا نہ لگاتے اہس ورہے ہو وی بھڑا لگ رہیا سی۔ جدوں اوہ باہر ہوندا اک گھروادہی سوہنی بیوی کول آوندا سی۔ اک داری اوہنے بیوی توں مارن لئی سوئی چچی پر فیر تھلے سٹ دتی۔ اوہ بڑھاسی تے ڈو جائنڈہ جوان۔ بیوی توں مارن دا کیہ قایدا۔ اوہنے اپنے مالک تال وی گل کیتی پر اوہنے وی کچھ نہ کیتا۔ اوہ کردی کیہ سکدا سی؟ اوہو لفظ ڈہرائیاں ہوياں، اک ہتھ وچ جی پھڑکے تہں بے لوء جھاڑیاں تیکر جاوے، زمیندار کچن دیاں پوڑھیاں توں بولیا ”جولس! میں تیری بیوی یارے کچھ نہیں سننا چاہندا۔ تینوں آپوں اوہدی را کھی کرنی چاہیدی اے۔ توں اہس سال وی بندوق اپنے کول رکھیں گا۔ اچھا فیر رب را کھا۔“ اوہ اندر ٹر گیا تے باہر اخیرا کھل گیا۔ اوہ چپ چپیتا کھلوتا اُڈکدا رہیا تاں بے اوہیاں اکھل اخیرے دیاں عادی ہو جالون۔ فیر اوہ پیراں تھلے پھراں توں محسوس کردا رستے دی کھونج وچ ٹر پیا۔

اوہنے حالے تیکر کچھ نہیں سی کھادا پر جدوں اوہنوں گھر نظر آیا اوہنوں لگا اوہ اگے نہیں ٹر سکے گا۔ اوہ کھلو گیا۔ اوہنوں کھلی کول دھویں دے کالے بدل دے۔ اوہ کھوئی شکل دی لہٹی کھلی ویکھ سکدا سی جمدے وچ اوہیاں بیویاں کھانا پکا کے اوہدی اُڈیک وچ کن۔ پر اوہ کھانا نہیں سی چاہندا۔ اوہنوں گھر اندر جاتا تے لہٹی پہلی بیوی توں جھلنا اوکھا لگ رہیا سی۔ اوہ اوہرا مذاق اُڈاندی تے جوان بیوی اوہدے تال چچکراں کردی۔ اوہ تھمیا تے اکیا ہویا سی تے اپنے بیلیاں کولوں ڈور ہوندا جا رہیا سی جڑے شام نوں کے خنفل میلے دی تیاری کر رہے سن۔ اوہنوں اپنے اندر ساڑا کے پھٹ وانگوں محسوس ہو رہیا سی۔

اوہ کھیتاں وچ نہیں سی جاتا چاہندا۔ نہ ای اخیرے وچ ویری جھاڑیاں کولوں لنگھتا اوہنوں چنگا لگ رہیا سی۔ اوس رات کچھ کھادے پتا اوہ را کھی لئی ٹر پیا۔ پر انگلیاں راتاں اوہ کدھرے نہ گیا۔ اوہ سارا دن کھل لے کے مٹا رہندا تے مونہ سورج دل کر لیندا، جیویں اسہ اوہدے دل دی پیر ساڑ کے دل کر دیوے گا۔ جدوں شام آئی، اوہ چھیتی کھانا کھا کے باہر ٹر گیا۔ اوہ کھلی نیرے ای کئی گھڑیاں لئی چپ چپیتا کھلوتا رہیا۔ اوہ اپنا آپ بھاری محسوس کر رہیا سی۔ اوہ کسے مطلب پتا ای اوہتے گڈیا رہیا جیویں اوہیاں لتاں ٹرن توں انکاری ہو گئیاں ہوں۔ سارا ہفتا زمیناں دی را کھی نہ ہوئی۔ جنور کھلے ڈلھے بوٹیاں اُتے حملہ کردے رہے۔ اوہنوں کوئی پرواہ نہیں سی۔ اوہ ساری رات لہٹی کھلی دی را کھی کردا۔ اوہ کدی نہ سوچدا اندر کیہ ہو رہیا اے۔ اوہ بس ویکھدا رہندا۔ جدوں اگ بجھ جاندی تے اوہ سویرے گھر ٹر جاتا۔ انج لگدا جیویں اوہ لہٹا پنڈا اُتر کے آیا ہووے۔

اگلے ہفتے دے دن لوکل نے شراب پی پی سی۔ اوہ اوہتے جاسکدا سی پر نماشاں ویلے اوہ باہر نکل گیا۔ اوہنے ویکھیا، اوہدی بیوی اوہنوں باہر جاندا تک کے خوش ہوئی اے۔ اوہ ڈکھ تال کھلو گیا۔ بندوق پھرنی تے کھلی اگے چک تان لئی۔ اوہ پتا نہیں کیہ کیہ سوچدا رہیا۔ اوہنوں اوہ گھرو چیتے آگیا جھٹوں کچھ دساڑے پھلاں اوہنے کڑی اُتے اُٹریا ویکھیا سی۔ جدوں اسہ منظر اوہنوں یاد آیا، اوہنے بندوق توں مضبوطی تال پھریا۔ فیر ساہ لین لئی اوہنے بندوق تھلے رکھ دتی تے باہواں وی ڈھیلیاں چھڑ دتیاں۔ اوہ سوچدا رہیا۔ اج رات اوہدے اندر رست کچھ بدل گیا سی۔ اوہ اپنے آپ نوں ٹھرا ہویا تے ایویں جیسا نہیں سی لگ رہیا۔ اوہ ڈکھ تال ڈھو لاکے ہیرل اُتے انگلیاں رکھ کے را کھان کے کھلوتا رہیا۔ جدوں اوہنے اوس گھرو بارے سوچیا، اوہنوں اوہ ہرن چیتے آ گیا ہنزا پچھلے ورہے اوہنے ماریا سی۔ جدی جیہ تال مٹی لگی ہوئی سی تے جمدے

جئے وچوں لہو وگ رہیا سی۔ اجن چیتی وگدا لہو، مرے ہرن دا جٹا تے اوہدی بیوی نال ہسدا ہویا گھرو، اوہدا دماغ تھر گیا تے اوہدے اندر دباور دودھ گیا۔ اوہنے لہا ساہ لیا، بندوق نیر چک لئی۔ کسے جبن وانگوں اینہوں نیڑے کر رہتا تے رکھیاں وچوں اپنے گھر ٹوں ویکھن لگ پیا۔

سورج ڈب گیا سی پر امید ی مرفی حالے نہیں سی تھی۔ جتھے اوہ کھلوتا سی، اتھے رات لگ رہی سی۔ ٹھیاں دے وچکار لوک نظر آدن لگ پئے۔ اوہ گلاں کر رہے سن، ہس رہے سن تے نچن لئی تیار سن۔ اگ بل پئی سی تے دھویں دے بدلاں وچ چنگاریاں دس رہیاں سن۔ ڈھول ہولی ہولی وچ رہیا سی۔ جیتی ای ناچ شروع ہوون والا سی۔ لوک میلاں توں آرہے سن۔ گدا سی نچن لئی لوکاں نوں واری دی لی اڈیک کرنی پوے گی۔

اوسنے تین واری کسے دے ٹرن دی آواز سنی۔ اوہنے گھرو نوں ویکھن لئی اپنی دھون موڑی۔ اوہ ہولی ہولی انتھوں لنگھدا ہوندا سی تے اوہدی نظر جوں دی تھی اُتے لگی ہوندی سی۔ جوں چپ کر کے کھلو گیا تے اپنا ساہ ڈک لیا۔ رکھاں دے کالے پرچھاویاں نے اوہوں گھیرا پایا ہویا سی۔ اوہنے جوان ٹوں ویکھیا۔ اوہ رُدا ہویا اگ نیکر اپڑ گیا سی تے اوہناں لوکاں نال کھلو گیا جہڑے اپنی واری دی اڈیک وچ سن۔ اوہوں کسے نے جی آیاں ٹوں نہ آکھیا۔ فیراوہ اوہدی تھی اندر وڑ گیا۔

کئی گھنٹے لکھ گئے۔ اوہ نچدے لوکاں نوں ویکھدا رہیا تے ڈھول دی آواز وی سُندا رہیا جدوں کہ تارے اوہدے سر اُتے چمک رہے سن۔ فیراوہ سوچن لگ پیا تھی جیسی تھی وچ کیہ ہو رہیا ہووے گا کیوں بے اگ جن جُھ مئی سی تے نچن والے کنہلاں وچ وڑ گئے سن۔ اوہدی کنڈ پچھے جن نکا تے اُچا دوس رہیا سی تے رکھ اپنے کالے پرچھاویں راہواں اُتے سٹ رہے سن۔ اوہ سویر دی خشبو شنگھ سکدا سی۔ اوہنے گھرو

نوں اپنے دل آوندا ویکھیا۔ جوں نے اپنے پیر ہلائے، بندوق اپنی بانہ نال رکھی تے گھوڑے نوں اپنیاں انگلیاں نال محسوس کیتا۔

جدوں جوان اوہدے کولوں لنگھ گیا، اوہ تھکا ٹٹا لگ رہیا سی۔ جوں دی اوہدے پچھے پچھے ٹرن لگ پیا۔ رکھاں دیاں ٹاٹیاں لگن نال تریل دے نیچے اوہدیاں لٹاں اُتے ڈگدے رہے۔ اسہ ٹھنڈی ٹھار رات سی۔ اوہ اوہدے اینا نیڑے سی کہ بندوق نال اوہوں چھو سکدا سی۔ جوں آرام آرام نال رُدا رہیا تے سارا ویلا ایسو سوچدا رہیا اوہنے کج ہرن نوں دس قدماں توں فائر کر کے ماریا سی۔ جدوں اوہ اکیڑاں اُتے کھلری مکی نیڑے اپڑے، جوں پٹی وانگوں ٹرن لگ پیا۔ گھرو تھکیوں تے شراب دے نشے پاروں ڈگدا ڈھیندا جا رہیا سی تے اوہدے پیراں دی تھپ تھپ دی آواز آرہی سی۔ جوں اندر ایس بندے لئی نفرت بھانیز بن گئی۔ چال ڈھال توں اسہ گدا ای نہیں سی بے اسہ اوہو گھرواے جہڑا اوہدی بیوی نال ہسدا ہوندا سی۔

جدوں اوہ شکار کرن والی تھاں اپڑے، جوں کھلو گیا تے گھرو نوں اگے جاون وتا۔ اوہنے بندوق موڑھے نیکر چکی۔ بیرل ٹوں تاریاں دل کیتا تے اوہوں اک لشکارا پیا۔ اوہنے اڈیکیا تے بندے ٹوں مکی دل جاندیاں ویکھدا رہیا۔ فیر تھیک ویلے اُتے گھوڑا دبا دتا تے ڈوجا فائر کرن لئی تیار ہو گیا۔ اوہر گولی دی گونج سٹائی وتی، اوہر کالے سر نوں دھکا جیما لگیا۔ اوہ چیکدا تے جئے ٹوں کچھدا ہویا مکی وچ غائب ہو گیا۔ جوں نے بندوق تھلے کر لئی تے دردیلے لفظ سُنن لگ پیا۔ اوہوں لگیا جیویں کوئی نیندر وچ گلاں کر رہیا ہووے۔

اوہ ٹاٹیاں تے پتراں وچوں لنگھدا اوہدے نیکر اپڑ گیا۔ جدوں جٹا ٹھنڈا پے گیا، اوہنے سارے پتر ہٹا کے اوہوں نکلیا۔ جئے وچ نکا جیما سوراخ ہو گیا سی تے زمین اُتے پیا لہو کالا ہو گیا سی۔ اوہدا چرا زمین نال دبیا ہویا سی۔

”سور“ جوس نے جن دل مونہ کر کے اکھیا: فیر اوہنے پیر تال اوہدی وکھی وچ
جھڈا مارا ”ہور کجھ نہیں“ صرف اک سور“

اوہنے ایو لفظ اک وار فیر ہرائے۔ صرف ائمہ ویکھن لئی کہ ائمہ کجھ نکالی
دیندے نہیں۔

اوہنے ایو لفظ اک وار فیر ہرائے۔ صرف ائمہ ویکھن لئی کہ ائمہ کجھ نکالی
دیندے نہیں۔

اوہنے ایو لفظ اک وار فیر ہرائے۔ صرف ائمہ ویکھن لئی کہ ائمہ کجھ نکالی
دیندے نہیں۔

اوہنے ایو لفظ اک وار فیر ہرائے۔ صرف ائمہ ویکھن لئی کہ ائمہ کجھ نکالی
دیندے نہیں۔

ایڈول ماجاپیرس

ماجاپیرس 1953ء وچ لندن وچ جمیا۔ کجھ پر لاگوس، نائیجیریا وچ رہیا تے فیر لندن
پرک آیا، اوہنے سکول آف اورینٹل اینڈ افریقن سٹڈیز تون آرٹ وی ڈگری لئی۔
اوہدیاں کتابیاں دا پراگا ”Loyalties and other Stories“
سنہ 1978ء وچ چھپیا۔ اوہنے
شاعری دا اک پراگا ”In a father's country“ 1978ء وچ چھپیا۔ اوہنے
”How many miles to Babylon“ 1990ء وچ تے
”Who is afraid of wole Soyinka?“ 1991ء وچ

چھاپے چھپیاں۔

(The Collections of Power)

ایکس لاگوما

لاگوما 1925ء وچ کیپ ٹاؤن وچ پیدا ہوا۔ تعلیم مگروں اوہنے کلرکی تے مزدوری
کیتی تے صفائی وی رہیا۔ اوہ سیاست وچ حصہ لیندا رہیا تے جنوبی افریقہ دی کیونسٹ
پارٹی دا رکن بن گیا۔ 1950ء وچ ایس پارٹی اُتے پابندی لادتی گئی۔ 1956ء وچ
”فریڈم چارٹر“ پاروں اوہنے اُتے غداری دا مقدمہ چلیا۔ 1960ء وچ اوہ
”New age“ لئی لکھدا رہیا۔ 1962ء وچ اوہنوں قید کر دتا گیا۔ 1967ء
وچ اوہ برطانیہ نس گیا۔ اوہ کیوبا وچ وی رہیا جتھے اوہ افریقن نیشنل کانگریس دا نمائندہ
سی۔ 1985ء وچ اوہ دوسرے جہان مڑ گیا۔ اوہدیاں کجھ کتاباں دے نال انج نیں۔

(1) A walk in the night

(2) The stone Country

(3) Time of the butcher bird

بیس ہینڈ

بیس ہینڈ 1937ء وچ جنوبی افریقہ وچ پیدا ہوئی۔ اوہدی ماں گوری تے پپو کلا سی۔ اوہدی مڈھلی حیاتی بہت اوکھی سی۔ پہلاں اوہ سکول ٹیچر بنی فیر صحافی بن کے رسالے ”ڈرم“ وچ نوکری کردی رہی۔ اپنے خاوند نال نہ بنی تے بوٹوانا ٹر گئی۔ 1979ء وچ اوہنوں اوتھے دی شہریت مل گئی۔ اوہدیاں کتاباں دے نال انج نیں۔

- (1) When rain Clouds gather
- (2) Maru
- (3) A question of power
- (4) The Collectors of Treasures

اوہ 1986ء وچ 49 سال دی عمر وچ فوت ہو گئی۔

مایا کوٹو

مایا کوٹو نے 1955ء وچ موزمبیق وچ اکھ کھولی۔ 1970ء وچ طب دی تعلیم لئی موبوٹو ٹر گیا پر آزادی لئی لڑن پاروں ڈاکٹر نہ بن سکيا۔ اوہ رسالے ”Tempo“ وچ کم کردا رہیا تے موزمبیق انفارمیشن ایجنسی دا ڈائریکٹر بن گیا۔ اوہدی شاعری دا پہلا پراگا ”Root of Dew“ دے نال 1983ء وچ چھپیا۔ اوہدیاں کتاباں دی کتاب ”Voices made night“ 1986ء وچ چھاپے چڑھی۔ اوہدیاں کتاباں دا دوجا پراگا ”Every man in a race“ پر نکال وچ 1991ء وچ چھپیا۔

حاتوما

حاتوما 1950ء وچ ایتھوپیا وچ پیدا ہویا۔ اوہنے عدیس ابابا یونیورسٹی توں قانون دی ڈگری لئی۔ اوہ ایتھوپیا وچ آمرانہ حکومتاں دے خلاف تے جمہوریت لئی لڑدا رہیا۔ اوہدی شاعری دا پراگا ”Of Spades and Ethiopians“ دے نال توں چھپ چکیا اے۔ 1991ء وچ چھپیاں اوہدی کتاباں دی کتاب ”The case of Socialist Witch doctor and other stories“ دے سرناویں ہیٹھ چھپ چکی اے۔ اوہدیاں کچھ کتاباں بی بی سی توں وی نشر ہو چکیاں نیں۔ اوہنے دنیا دے کئی ملکاں دا سفر کیتا ہویا اے۔

آلی کوینی ارمہ

ارمہ 1939ء وچ گھانا دے شہر ناکوریدی وچ جمیا۔ اوہ ہاورڈ وچ پڑھدا رہیا۔ اوہ ترجمہ کار، ٹی وی سکرپٹ رائٹر تے لیکچرار وی رہیا۔ اوہنے آزادی گروں مسئلیاں نوں موضوع بنایا اے۔ اوہدا پہلا ناول ”The Beautiful Ones are not yet born“ 1968ء وچ چھپیا۔ امید دے وچ اک دیانت دار ریل مزدور دی کہانی بیانی گئی اے۔ اوہدا دوجا ناول ”Fragments“ 1971ء وچ چھاپے چڑھیا۔ ”Two thousands seasons“ 1973ء وچ ”The Healers“ 1978ء وچ چھپیا۔ اوہدا آخری ناول

ایولن ایور ایووا

ایووا 1956ء وچ کینیا وچ پیدا ہوئی۔ اوہ کینیا، فرانس تے برطانیہ وچ پڑھدی رہی۔ اوہ وچ زبانان بول سکدی اے۔ اوہ اپنے خاوند نال امریکا دے رہی اے۔ اوہ نے کہانیاں تے مضمون وی لکھے۔ ”Voice of Kenya“ دے پروگرام وچ حصہ لیندی رہی۔ اوہ نے کینیا دے سانج وچ عورتاں دے مسکیاں بارے بہت بھرواں لکھیا اے۔

سندھوی میگونا

سندھوی میگونا جنوبی افریقہ وچ پیدا ہوئی۔ اوہ سکول ٹیچر رہی تے اقوام متحدہ لئی وی کم کردی رہی۔ اوہ نے عورتاں دیاں تنظیمیں وچ بھرواں حصہ لیا۔ اوہ نے کئی کتاباں لکھیاں نیں۔ ایس کتاب ”وچ شامل کہانی“ ”اڈاری“ ”اوپدی کتاب“ ”Living, Loving and Lying Awake at Night“ وچوں لئی مئی اے۔ اوہ نے تھوڑے جیسے لفظاں وچ کہانی بیان دا فن آؤندا اے تے امیدے لئی کہ پلاٹ دا ہونا وی ضروری نہیں۔

گرگرس اوگوٹ

گرگرس اوگوٹ نے 1930ء وچ کینیا وچ اکھ کھولی۔ اوہ نے نرسنگ دا کورس یوگنڈا تے برطانیہ توں پاس کیتا۔ اوہ بی بی سی وچ انٹرنس رہی تے صحافی وی بن گئی۔ اوہ وزیر وی رہی تے اقوام متحدہ وچ اپنے ملک دی نمائندگی کردی رہی۔ کتاب ”وچ شامل کہانی“ ”کھنٹی نوکری“ ”اوپدے کہانی پرانے“ ”Land without thunder“ وچوں لئی مئی اے۔ عام جیہا واقعہ اوہ دے ہتے چڑھ کے سوہنی کہانی بن گیا اے۔

”Osiris Rising“ 1995ء وچ مارکیٹ وچ آیا۔

گائنا مہلوپ

گائنا مہلوپ 1959ء وچ ڈربن جنوبی افریقہ وچ پیدا ہوئی۔ اوہ اداکارہ تے شاعرہ وی اے۔ اوہ نے بالاس لئی کہانیاں وی لکھیاں نیں۔ اوہ نے ڈرامے ”Have you seen Zandilo“ وچ کم کیتا۔ ”Place of Weeping“ وچ کم کیتا۔ ایس کتاب وچ شامل کہانی ”ٹائلٹ“ وچ اوہ نے اپنے ذاتی تجربات توں بیانیا اے۔ ایہ کہانی کالے لوکاں دی حیاتی دیاں اوکڑاں دی گواہ اے۔

بین اوکری

بین اوکری ٹانجیرا دا اک وڈا لکھاری اے۔ اوہ نے پہلا ناول ”Flowers and Shadows“ اپنی سال دی عمر وچ لکھیا۔ 1987ء وچ اوہ توں کاسن ویلٹھ ٹرانز پرائز تے 1991ء وچ بکر ایوارڈ دتا گیا۔ کتاباں دی محبت کچھ کے اوہ توں لندن لے گئی۔ ”میں لندن ایس لئی گیا کہ اوہ ادب دا گھر اے۔ مینوں ڈکنز تے شکسپیر کچھ کے اوتھے لے گئے۔“ اوہ دیاں کتاباں دا ویرا کچھ ایچ اے۔

- (1) The Landscapes with in. (1981)
- (2) Incident at the shrine. (Short stories) (1986)
- (3) Star of the New Curfew. (1988)
- (4) The Famished road. (1991)
- (5) Songs of Enchantment (1993)

تولولو امارتی مولل

مولل تنزانیہ دا اک سرکڑھواں لکھاری اے۔ اوہدیاں کہانیاں بی بی سی توں نشر تے کئی رسالیاں وچ چھپ چکیاں نیں۔ اوہ کینڈا دی یونیورسٹی وچ ڈرامے دا استاد اے۔ ایس کتاب وچ شامل کہانی ”زیتون دا ٹرکھ“ وچ اک دور درازے فارم اُتے حیاتی ٹوں موضوع بنایا گیا اے۔ اک بابیے پوترے دے ڈرتے خوف دا اظہار ملدا اے تے دوجی وکھی دادے دی محبت نوی سائے لیاندی گئی اے۔ لیسن دا وہاں جذبات دے پچھو کڑاوتے دا وسیب وی دکھان ماردا اے۔

لتیپا او لے سنکولی

لتیپا کینیا وچ پیدا ہویا۔ پہلاں اک ہائی سکول تے فیرونیورسٹی وچ پڑھاندا رہیا۔ اک کرسٹل بینک وچ پبلک ریلیشنز ڈیپارٹمنٹ دا انچارج وی رہیا۔ اوہنے کئی مضمون، کہانیاں تے ادبی تنقید وی لکھی اے۔ اوہ افریقی قبیلے مسائی وچ پڑھیا تے وڈا ہویا۔ ایس کتاب وچ شامل کہانی ”سودا“ وچ پرانیاں رساں نوں سوہنے ڈھنگ نال بیان کیتا گیا اے۔ گلد اے ایس کہانی دا خالق مرد نہیں، کوئی عورت اے۔

پیٹر سانگا

پیٹر سانگا یوگنڈا وچ جمیا۔ اوہ دارالسلام یونیورسٹی وچ پڑھدا رہیا۔ پڑھائی مکمل اوہنے اپنے ملک یوگنڈا وچ تعلیم دے محکمے وچ نوکری کر لئی۔ ”کھس بیٹیا“ تنزانیہ دے پچھو کڑ وچ لکھی گئی کہانی اے۔ اوہنے اسے کہانی اودوں لکھی جدوں اوہ حالے پڑھدا سی۔ پہلی وار اسے کہانی یونیورسٹی میگزین وچ چھپی۔ افریقی قبیلے مسائی حالے وی کس دنیا وچ وسدا اے، ایس کہانی وچ اوہدا سوہنا اظہار ملدا اے۔

جیمز ایپے

جیمز ایپے یوگنڈا وچ جمیا۔ اپنے ملک دی اتھل پتھل دے زمانے وچ پناہ گیر بن گیا۔ اوہ سوڈان وچ اقوام متحدہ دے پناہ گیر کمپ وچ وی رہیا۔ سوڈان توں اوہ برطانیہ ٹر گیا جتھے پڑھدا رہیا۔ اوہنے لہنیاں کہانیاں وچ پناہ گیراں دیاں اوکڑاں تے مسئلے نوں موضوع بنایا اے۔ کہانی ”پناہ گیر“ مارگریٹ دی حیاتی نیزے گھڑی اے جنٹوں جسمانی موت دا نہیں روحانی موت دا خطرہ اے۔

ڈورس لینگ

ڈورس لینگ ایران وچ 1919ء وچ پیدا ہوئی۔ پر اوہ زمبابوے وچ پڑھی تے وڈی ہوئی۔ اوہ زمبابوے توں برطانیہ ٹر گئی۔ اوہ اک وڈی ناول نگار اے۔ افریقن کاز اوہدیاں کہانیاں دا خاص موضوع اے۔ اوہدیاں کچھ کہانیاں دے ناں انج نیں۔

- (1) African Stories
- (2) Ben in the world
- (3) The Black Madona
- (4) The Fifth Child
- (5) The Grass is Singing
- (6) Love Again